

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»

КАФЕДРА ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В УМОВАХ ОНОВЛЕННЯ ЦИВІЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА

МАТЕРІАЛИ
Всеукраїнського круглого столу

13 червня 2020 року

Одеса
Фенікс
2020

УДК 347.77:004](477)

I 57

За загальною редакцією:

доктора юридичних наук, професора Є. О. Харитонова

Упорядники-укладачі:

Спасова Катерина Іванівна – асистент кафедри цивільного права Національного університету «Одеська юридична академія»;

Лоншакова Валерія Сергіївна – лаборант кафедри цивільного права Національного університету «Одеська юридична академія»;

Чуфай Лілія Романівна – лаборант кафедри цивільного права Національного університету «Одеська юридична академія».

Група організаційного та технічного забезпечення

Всеукраїнського круглого столу:

Давидова Ірина Віталіївна – професор кафедри цивільного права Національного університету «Одеська юридична академія»;

Некіт Катерина Георгіївна – докторант кафедри цивільного права Національного університету «Одеська юридична академія»;

Спасова Катерина Іванівна – асистент кафедри цивільного права Національного університету «Одеська юридична академія»;

Лоншакова Валерія Сергіївна – лаборант кафедри цивільного права Національного університету «Одеська юридична академія».

Інформаційні технології в умовах оновлення цивільного законодавства :

I 57 матер. Всеукраїнського круглого столу / За заг. ред. О. І. Харитонової, Є. О. Харитонова. – Одеса : Фенікс, 2020. – 96 с.

ISBN 978-966-928-563-8

У збірці містяться матеріали доповідей, присвячених правовим проблемам використання інформаційних технологій в умовах оновлення цивільного законодавства, які були оприлюднені на Всеукраїнському круглому столі «Інформаційні технології в умовах оновлення цивільного законодавства», що відбувся 13 червня 2020 року в Національному університеті «Одеська юридична академія».

Збірник спрямовано на ознайомлення юридичної громадськості з дослідженням науковців у сфері цивілістики, він може бути корисний як у навчальному процесі, так і в практичній діяльності.

УДК 347.77:004(477)

Матеріали видано за авторською редакцією.

Повну відповідальність за достовірність та якість поданого матеріалу несуть учасники Всеукраїнського круглого столу, їхні наукові керівники, рецензенти та структурні підрозділи вищих навчальних закладів і установ, які рекомендували ці матеріали до друку.

ISBN 978-966-928-563-8

© Національний університет
«Одеська юридична академія», 2020

ПЕРЕДМОВА

ВИКЛИКИ ЧАСУ: ІТ ТА ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО

Цифрова доба, яка несе полегшення умов праці і життя, також є епохою безперешкодного блискавичного розповсюдження різноманітної інформації в глобальних масштабах, наслідком чого є стрімке формування глобального інформаційного простору та глобального інформаційного протиборства, виникнення принципово нових суспільних відносин за різноманітними напрямками інформаційної діяльності. Формування інформаційно-комунікаційних технологій істотно вплинуло на розвиток суспільства, стало чинником інформаційної революції, зумовивши виникнення єдиного світового інформаційного простору.

Інформаційно-комунікаційні технології розвиваються у небаченому досі темпі. Так, за перше десятиріччя XXI ст. кількість користувачів Інтернету зросла з 350 мільйонів до понад двох мільярдів.¹ Ще ніколи в історії людства так багато людей не були пов'язані між собою в мережі, що працює в режимі реального часу; безпрецедентними є можливості колективної дії через спільні Інтернет-платформи (для споживачів, творців, дослідників, активістів і багатьох інших). Плоди такого грандіозного масштабу, що ми їх бачимо сьогодні, – від вірусного музичного кліпу до міжнародного електронного торговельного майданчика – тільки натяк на те, що нас чекає далі.²

Розвиток інформаційно-комунікаційних технологій ставить перед правом, як суспільним регулятором, завдання упорядкування відносин у сфері використання інформаційних технологій, володіння інформацією та її поширення. У процесі вирішення названих завдань відбувається формування низки більш чи менш чітко визначених нормативних масивів.

Проблеми, що виникають у зв'язку з функціонуванням всесвітньої мережі, пов'язані, перш за все, з захистом права інтелектуальної власності, оскільки інформація передається Інтернетом переважно у вигляді творів, які є об'єктами авторського права. Крім того, формування нових відносин, пов'язане з розвитком інформаційно-комунікаційних технологій, спричиняє появу нових, невідомих раніше цивільному праву, категорій. Це стосується, насамперед, таких терміно-понять, як «віртуальна власність», «віртуальні гроші», «віртуальний ринок», «електронна торгівля» тощо. Вони досить

¹ Ерік Шмідт, Джаред Коен. Новий цифровий світ Переклала з англ. Ганна Лелів. – Львів : Літопис, 2015. – С.10.

² Ерік Шмідт, Джаред Коен. Новий цифровий світ Переклала з англ. Ганна Лелів. – Львів : Літопис, 2015. – С. 16.

наочно демонструють необхідність перегляду певних постулатів правової теорії, наступ нової об'єктивної реальності, яка формується під впливом інформаційного суспільства. Крім появи нових, змінюється сутність вже відомих, наприклад, засоби масової інформації у цифровому середовищі, електронні бібліотеки набувають низки специфічних ознак.

До того ж, обмеження, спричинені пандемією, прискорили і зробили більш масштабним процес переходу різноманітних суспільних відносин у віртуальний простір: від електронної торгівлі до надання медичних послуг в режимі он-лайн і дистанційного навчання. Проблеми правового регулювання відповідних відносин і їх правового забезпечення у мережі набули ще більшої гостроти. Тому необхідним є звернення уваги наукової спільноти до тих проблем, які виникають, з метою спільного пошуку шляхів їх вирішення.

В межах он-лайн круглого столу, що відбувся у Національному університеті «Одеська юридична академія», було обговорено низку питань, які стосуються як загальних проблем оновлення цивільного законодавства на тлі COVID-19 в умовах широкого запровадження інформаційних технологій в сферу цивільного обігу, так і окремих проблем права в умовах сучасної цифрової реальності: надання медичних і страхових послуг в он-лайн режимі, електронної комерції, дотримання GDPR в умовах COVID-19, проблем кіберспорту, правової вразливості об'єктів авторського права в мережі, забезпечення доказів існування інтелектуальних активів тощо.

Сподіваємося, матеріали конференції стануть у нагоді практикуючим юристам, що стикаються з зазначеним проблемами у професійній діяльності, а також всім, хто цікавиться сучасними проблемами цивільного права в умовах інформаційних технологій.

Харитонова Олена Іванівна,
*доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент НАПрН
України,
зав. кафедри права інтелектуальної власності та корпоративного
права Національного університету «Одеська юридична академія»*

*Харитонов Євген Олегович,
доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент НАПрН України,
заслужений діяч науки і техніки України, зав. кафедри цивільного права
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ІТ, ПАНДЕМІЯ КОВІД-19 І ОНОВЛЕННЯ ЦИВІЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ

Концепти винесені у заголовок цих тез, на перший погляд, можуть здатися такими, що не знаходяться у безпосередньому зв'язку, але таке враження було б хибним. На мою думку, насправді, вони є головними Викликами Часу сучасній цивілістиці, відповіді на котрі мають визначити магістральний шлях розвитку не лише її, а й усього нашого суспільства. Аби підтвердити цю тезу, розглянемо деякі аспекти згаданих Викликів Часу детальніше.

Що стосується ІТ, то тут, мабуть, зайве нагадувати про його значення, так само як і про необхідність правового (і передусім, цивільно-правового) регулювання відповідних відносин. Тим більше, що про це чимало разів йшлося у вітчизняній цивілістиці, зокрема, у працях викладачів кафедр цивільного права і права інтелектуальної власності та корпоративного права НУ «ОЮА» [1.]

Разом із тим, варто зауважити, що останнім часом особливої актуальності набуває проблема визначення правового режиму/статусу штучного інтелекту (ШІ). Експерти звертають увагу на існування тут не лише правових, а й етичних проблем регулювання відносин, пов'язаних зі штучним інтелектом. Наголошується, що дуже важливо пам'ятати, що ШІ і машинне навчання упереджені настільки, наскільки упереджена інформація, якою їх «згодовують». Але це не применшує проблеми етичних стандартів у використанні штучного інтелекту — ця тема набуває популярності. Центробанк Нідерландів випустив загальні принципи використання штучного інтелекту у фінансовому секторі. Аналогічно вчинив Банк Англії (з фокусом на кредитних рішеннях банків). ЄС видав етичні принципи для надійного ШІ. Відтак впливає висновок: у філософів і правників майбутньому стане ще більше роботи — визначати стандарти для ШІ [2].

Водночас у зв'язку з пандемією COVID-19, яка стала Викликом усьому людству, виникає необхідність перегляду значення та перспективи розвитку сфери ІТ у «карантинному та пост карантинному» світі. На тлі загальних мрій Європи про повернення до нормального життя (коли «більшість європейських країн поступово виходять з карантину, який був необхідний для боротьби з новим коронавірусом. Це був дивовижний період, під час якого держава

серйозно втручалася в життя людей, запроваджуючи низку обмежень, нечуваних для демократичних держав в мирний час. Ще більш дивно те, як громадяни змирилися з цим втручанням» [3]) зростають і очікування стосовно ІТ. При цьому оцінюються і значення технологій, як засобу комунікацій в умовах карантину, і їхнє значення та перспективи розвитку після сподіваного припинення пандемії COVID-19.

Так, у березні 2020 року Rakuten Viber зафіксував сильне зростання активності в порівнянні з попереднім місяцем того ж року. За кілька тижнів кількість групових дзвінків в додатку зросла в 4 рази, а на 137% підвищилася кількість повідомлень в групових чатах в усьому світі. В основному це пов'язано з тим, що в період світової пандемії COVID-19 спілкування, робота і навчання стали більше переходити в он-лайн. І хоча багато сподівається, що після закінчення карантину ситуація зміниться, але це далеко не так. За дослідженнями Гарвардської школи охорони здоров'я, яка сконструювала модель поширення COVID-19 на основі досвіду США люди будуть змушені дотримуватися соціальної дистанції ще до 2022 року. Їм доведеться обмежити всі види контактів на 75%. Усе більше питань буде вирішуватися онлайн. По закінченню карантину багато хто не захоче виходити на роботу в офіс. Як свідчать результати опитування Gartner Inc. 41% тих, хто наразі перейшов на віддалений режим роботи у зв'язку з пандемією, хочуть після її закінчення хоча б частково мати можливість працювати з дому. 50% відзначили, що продуктивність залишилася колишньою або навіть зросла в порівнянні з періодом роботи в офісі. Спілкування за допомогою платформ для спілкування в Інтернеті стане незамінним рішенням цього питання. Новою метою при розробці маркетингових стратегій стане комфорт клієнта. Так, у Китаї, згідно з дослідженням комунікаційного холдингу Dentsu Aegis Network, сервіс доставки Meitun ввів послугу безконтактної доставки, на яку в результаті довелося більше 80% замовлень в період карантину. Продовжить розвиватися сфера e-commerce. На платформах електронної комерції попит на продукти харчування зріс на 215%. Те ж стосується і Європи – в Німеччині попит на онлайн покупки також значно зріс – 30% населення стали використовувати платформи для замовлення продуктів онлайн і на 36% стали рідше користуватися готівкою [4].

У контексті євроінтеграційних прагнень нашої держави очікується, що новим викликом для України є доступ до єдиного цифрового ринку ЄС. Припускається, що це: 1) забезпечить вирішення проблем підпису і оформлення паперових юридично значущих документів, шляхом використання електронних засобів для підписання юридично значущих

первинних документів. Цей спосіб надасть змогу громадянам і бізнесу оформляти безліч документів онлайн; 2) стимулюватиме розвиток цифрової економіки в умовах, коли нам доведеться долати економічні наслідки поширення коронавірусу; 3) сприятиме відкриттю ринку завдяки тому, що європейські інструменти передбачають можливість для українського громадянина створити компанію в ЄС в один клік. Те саме зможе зробити громадянин ЄС в Україні. Наша економіка стане більш привабливою для європейських інвесторів, а це потенційно означає збільшення робочих місць. Це також дасть змогу дрібним українським виробникам легше заходити на ринок ЄС. Адже європейський цифровий ринок – це не лише про спрощення бюрократичних процедур, а й про доступ до європейських фінансових послуг. Цими перевагами давно користується великий бізнес, а малому бізнесу набагато складніше долати цей бар'єр; 4) забезпечить свободу бізнесу, яка дасть змогу українським та європейським компаніям вільно здійснювати транскордонні платежі і не збирати всі ті документи, які зараз збирають українські компанії для платежів за кордон. Також це стосується укладання контрактів та виставлення рахунків в електронній формі між українськими та європейськими компаніями. Усе це може дати підтримку малому і середньому бізнесу в Україні, а також привабить європейських інвесторів.

На думку Марії Мезенцевої – заступниці голови комітету Верховної ради з питань інтеграції України з Європейським Союзом, інтеграція до єдиного цифрового ринку ЄС є реальною, а фокусування на цифровому ринку принесе швидкі економічні вигоди, а на додачу – стимулюватиме реформи в суміжних сферах Угоди про асоціацію [5].

Втім, не можна ігнорувати й ті проблеми, з якими зіткнеться вітчизняна галузь ІТ. Оцінюючи перспективи розвитку українського ринку ІТ після пандемії, Голова наглядової ради компанії ІТ-Інтегратор Андрій Верба зазначає, що вже всім учасникам українського ІТ-ринку очевидно, що попереду на нього чекають дуже складні, як мінімум, півроку-рік. Пояснюється це тим, що ймовірність негативного сценарію розвитку економіки дуже висока, загальним зниженням рівня ділової активності і тим, що багато ІТ-проектів будуть просто заморожені. Багато клієнтів ще до початку карантину в очікуванні кризи зрізали всі свої капітальні витрати на ІТ-рішення, залишивши тільки операційні. Тобто, вирішили відмовитися від інвестицій у «залізо», фізичні ІТ-рішення, наприклад, сервери і сховища даних, на користь сервісів за моделлю ліцензій або підписок. Ми вже входимо в економічну кризу і все питання в тому, наскільки жорсткою вона буде. Цю ситуацію потрібно прийняти як даність і коригувати стратегію розвитку свого

бізнесу, відштовхуючись від цього факту. Також від кризи неминуче постраждають сфери-бульбашки, наприклад той самий ІТ-аутсорсинг, який останніми роками показував двозначні темпи зростання і викликав відтік айтішних кадрів з усіх суміжних сегментів ринку. Дуже важко буде транспортній галузі, всьому SMB-бізнесу, ресторанній галузі. Відносно комфортно почуватиметься тільки продуктовий рітейл і аптечні мережі. Компанії – системні інтегратори, вже починають зазнавати труднощів з ліквідністю. Багатьом з них для збереження всіх робочих місць і для того, щоб у принципі залишитися на плаву, доведеться йти на непопулярні заходи й оптимізації, щоб знизити витрати. Загалом, на його думку, слід готуватися до того, що багато компаній не витримають цієї кризи і збанкрутують, виходити з того, що найближчі півроку-рік нас очікує тільки стагнація. Це означає, що всім компаніям, зокрема й айтішним, потрібно готуватися радикально переглядати свої робочі підходи, плани, бюджети, шукати можливості оптимізації всіх бізнес-процесів [6].

Таким чином, стосовно галузі ІТ можливий як оптимістичний, так і песимістичний сценарій. Котрий з них виявиться більш перспективним залежить від використання державою організаційних та правових засобів, зокрема, від належного цивільно-правового регулювання відносин у цій сфері. Ці вимоги і завдання мають бути враховані у процесі оновлення вітчизняного цивільного законодавства відповідно до концепту права ЄС

ЛІТЕРАТУРА:

1. ІТ-право: теорія та практика : навч. посіб. / авт. кол. ; за ред. Є.О. Харитонova, О.І. Харитоновой. – 2-ге видан., виправлене та доповнене. – Одеса : Фенікс, 2019. – 472 с.
2. Владислав Рашкован. Чотири причини не довіряти ІІІ. Про майбутнє машин і людей. URL:<https://nv.ua/ukr/opinion/kreditna-istoriya-ta-reklama-v-facebook-yak-shi-diskriminuye-lyudey-50047475.html>
3. Джуді Демпсі. Світ після COVID-19. Що чекає Європу. URL: <https://nv.ua/ukr/opinion/karantin-2020-shcho-chekaye-yevropu-pislya-koronavirusu-ostanni-novini-50093405.html>
4. Кристина Констандаке Як зміниться світ після карантину на думку. URL:<https://ua.interfax.com.ua/news/blog/661537.html>
5. Марія Мезенцева. Після пандемії: що має стати новим пріоритетом у виконанні Угоди про асоціацію. URL:<https://www.eurointegration.com.ua/experts/2020/04/14/7108606/>
6. Що буде з українським ІТ-ринком після пандемії. URL:<https://nv.ua/ukr/biz/experts/rinok-it-karantin-i-pandemiya-koronavirusu-do-chogo-gotuvatisya-tehnologichnim-kompaniyam-novini-ukrajini-50084249.html>

Харитоновна Олена Іванівна,
*доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент НАПрН
України,*
*зав. кафедри права інтелектуальної власності та корпоративного
права Національного університету «Одеська юридична академія»*

**ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ У ГАЛУЗІ ІТ У
КОНТЕКСТІ
ОНОВЛЕННЯ ЦИВІЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ**

Україна протягом останніх років значно активізувала зусилля, спрямовані на входження до світових структур, що регулюють процеси створення, набуття прав та використання інтелектуальної власності, і вже є учасницею більшості багатосторонніх міжнародних конвенцій і договорів у цій сфері. Наша держава пройшла непростий шлях формування та становлення засад національної системи правової охорони інтелектуальної власності. За останні роки законодавство у галузі охорони прав інтелектуальної власності зазнало суттєвих змін, наповнилось новим змістом, що позитивно впливає на процеси набуття та захисту прав інтелектуальної власності. Подальше вдосконалення законодавства та механізмів його реалізації у галузі охорони прав інтелектуальної власності є важливим завданням, яке потребує прийняття виважених обґрунтованих рішень щодо доцільності та необхідності внесення змін до відповідних законодавчих актів у цій сфері з огляду на актуалізацію адаптації законодавства України до законодавства ЄС у сфері охорони інтелектуальної власності.

Тому величезного значення набувають наукові розвідки, пов'язані зі сферою права інтелектуальної власності, зокрема, ті, що мають метою створення науково-теоретичного підґрунтя, формування доктрини інтелектуальної власності, що дозволить у подальшому більш ефективно регулювати відповідні відносини.

Говорячи про стан регулювання відносин інтелектуальної власності в Україні, загалом можна констатувати завершення процесу становлення його системи, оскільки на сьогодні існують норми книги четвертої ЦК України та спеціальне законодавство, що певною мірою узгоджене з ними. Враховуючи те, що у главі 35 ЦК України закріплені поняття, об'єкти права інтелектуальної власності, суб'єкти права інтелектуальної власності, їх права, основні засади охорони та захисту прав інтелектуальної власності тощо, можна говорити про те, що певним чином сформована «загальна частина» права інтелектуальної власності, завданням якої є визначення основних категорій та засад у регульованій сфері.

Однак, оскільки чинне законодавство являє собою складну систему, яка зазнає впливу з боку соціального середовища, розвиток законодавства завжди супроводжують проблеми як теоретичного, так і практичного характеру.

Особливістю чинності дії законів України у галузі інтелектуальної власності є те, що, на відміну від Російської Федерації, де з прийняттям книги 4 Цивільного кодексу, присвяченої праву інтелектуальної власності, більшість спеціальних законів втратила чинність, в Україні поряд з ЦК продовжують діяти окремі закони, положення яких не завжди узгоджені з нормами ЦК України. Як приклад, можна згадати закони: «Про авторське право і суміжні права» від 23 грудня 1993 р., «Про розповсюдження примірників аудіовізуальних творів, фонограм, відеограм, комп'ютерних програм, баз даних» від 23 березня 2000 р., «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» від 15 грудня 1993 р. та ін. Важливе значення для регулювання відносин інтелектуальної власності мають також міжнародні угоди.

Разом із тим, попри існування загальної частини права інтелектуальної власності, закріпленої у главі 35 Книги четвертої ЦК України, і на сьогоднішній день у вітчизняній юриспруденції невизначена концепція права інтелектуальної власності. Загалом, при визначення правової природи інтелектуальної власності, зберігаються два основні підходи.

В одному випадку права автора результатів творчої діяльності розглядають як право інтелектуальної власності, а тому відносять до різновиду (хоча і специфічного) права власності. В межах цієї позиції науковцями розроблена пропріетарна концепція прав на результати розумової праці, яка спирається на розуміння права на творчість як природного права людини, започатковане у Франції наприкінці XVIII ст. Її прихильники ототожнюють права авторів та інших осіб на продукти творчої діяльності з правом власності на матеріальні об'єкти [1]. На зазначені об'єкти у автора виникає дві групи прав: особисті немайнові та майнові. Останні є такими самими, як і в праві власності: право володіння, право використання та право розпорядження. При цьому об'єктами права інтелектуальної власності визнаються в основному результати творчої діяльності, якщо вони мають творчий характер, об'єктивно виражені в одній з доступних для сприйняття форм і можуть бути використані людиною для задоволення своїх естетичних потреб чи матеріального виробництва. Пропріетарна теорія права інтелектуальної власності послідовно проводиться у всіх міжнародно-правових актах і через них впливає на моделювання національних законодавств [2].

Інша концепція, яка отримала назву «теорії виключних прав», полягає в тому, що права авторів результатів творчої діяльності розуміються як виключні права, котрі не є правами власника [3]. Виключні права характеризуються такими ознаками: 1) усі права на об'єкти інтелектуальної власності, які є результатом творчої праці, виникають незалежно від волі третіх осіб; 2) усі треті особи є пасивними суб'єктами права. Вони зобов'язані утримуватися від неправомірних дій стосовно нетілесних, нематеріальних результатів творчої праці (творів, винаходів, торговельних марок, знаків для товарів і послуг тощо), так само як стосовно тілесних, матеріальних речей, які є об'єктами права інтелектуальної власності; 3) до кожного з пасивних суб'єктів права у разі, якщо їхні дії будуть протиправними щодо суб'єктів, яким належать права інтелектуальної власності, можна подати відповідні позови [4]. Відповідно до такого підходу право на об'єкти інтелектуальної власності складається з двох правомочностей: права забороняти та/чи дозволяти їх використання всім третім особам.

Слід зазначити, що й концепція ЦК України щодо бачення правової природи права інтелектуальної власності зазнавала трансформацій. Так, проект ЦК України у редакції 1996 р. і навіть у редакції 1999 р. ґрунтувався, швидше, на ідеї визнання за творцями виключних прав на використання результатів інтелектуальної діяльності або засобів індивідуалізації (ст. 429 Проекту ЦК). Про «виключні права» згадувалося і у ст. 430 – 433 Проекту ЦК України.

Проте ст. 418 ЦК України 2003 р., яка містить поняття права інтелектуальної власності, не характеризує його як виключне право особи на результат інтелектуальної, творчої діяльності або на інший об'єкт права інтелектуальної власності.

Разом із тим, ст. 419 ЦК України, визначаючи співвідношення права інтелектуальної власності та права власності, фактично не розглядає їх як категорії одного порядку, враховуючи наявність між об'єктами права інтелектуальної власності та матеріальними об'єктами права власності таких відмінностей: 1) результат інтелектуальної діяльності може бути визнаний об'єктом права інтелектуальної власності лише у суворій відповідності до вимог закону; 2) існування права інтелектуальної власності, хоча воно і є абсолютним, виключним правом, обмежене певним строком. Оскільки право інтелектуальної власності та право власності на річ є самостійними правовими категоріями, передача кожного з цих прав є самостійним юридичним фактом, що породжує, змінює, припиняє самостійні правовідносини. До цього слід додати й те, що способи захисту права

власності, передбачені главою 29 ЦК України на практиці не можуть бути застосованими для захисту права інтелектуальної власності. З урахуванням цієї обставини ст. 432 ЦК України встановлені спеціальні засади та способи захисту права інтелектуальної власності, котрі, до того ж мають помітне публічно-правове забарвлення.

Таким чином, можна зробити висновок, що згідно з сучасною вітчизняною концепцією у цій галузі право інтелектуальної власності фактично не розглядається як особливий різновид права власності, а швидше є юридичною фікцією, «віртуальним» варіантом квазі-речових прав на специфічний об'єкт – результати інтелектуальної, творчої діяльності.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Еременко В. Содержание и природа исключительных прав (интеллектуальной собственности) // Интеллектуальная собственность. – 2000. – № 4. – С. 29.
2. Шишка Р.Б. Охорона права інтелектуальної власності: авторсько-правовий аспект: Монографія. – Харків: Вид-во Нац. ун-ту внутр. справ, 2002. – С. 134.
3. Сіренко І. Юридична природа прав на об'єкти інтелектуальної власності// Українське право.– К.: Українська правнича фундація, 1997.– Число 3.– С.133..
4. Кухар В.І., Афанасьєв В.В., Жуков В.І. Юридична природа права інтелектуальної власності: врахування при вирішенні спорів // Вісник господарського судочинства. – 2005. – № 3. – С. 184-185.

Єрмоленко Володимир Михайлович,

*доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри аграрного,
земельного та екологічного права ім. академіка В.З. Янчука
Національного університету біоресурсів і природокористування
України*

ДЕЯКІ ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ІТ ПРАВА

Сучасні інформаційні технології щільно увійшли в наше життя, починаючи зі сфери дрібного побуту і закінчуючи глобальними суспільно-політичними явищами. Тому цілком логічною виглядає пропозиція Президента України, який новим трендом розвитку держави обрав реалізацію грандіозної інформаційно-комунікаційної стратегії управління країною через смартфон, яка так і називається «Країна в смартфоні», про що сповіщається на сторінках ЗМІ [1, с. 16]. На жаль, на фоні таких грандіозних задач губляться об'єктивні висновки науковців про початковий рівень нормативно-правового забезпечення сфери ІТ в Україні, який має і надає можливість лише

доганяти розвинуті правові порядки, а не відігравати роль лідера. На сьогодні немає навіть натяків на формування єдиного, концептуально нового, системного, всеохоплюючого правового механізму, за допомогою якого можна було б комплексно забезпечити динаміку суспільних відносин, спричинену бурхливим розвитком сфери ІТ [2, с. 30]. Зазначене становище зумовлює необхідність зміни векторів юридичної науки в бік проблем правового опосередкування інформаційних технологій.

На фоні приділення явно недостатньої уваги науковців сфері формування ІТ права, залишається не вирішеною низка питань суто методологічного характеру, принциповим серед яких є визначення місця ІТ права в системі національного права.

Науковці вказують на паралельне використання в сучасній юридичній літературі понять ІТ-права, Інтернет-права, інформаційного права [3, с. 18], які переважно подаються як однопорядкові, а також назви «право інформаційних технологій», застосовуваної як аналог ІТ права [4, с. 180]. Однак назва «право інформаційних технологій» є некоректною, адже останні не можуть мати жодних прав. Втім подібна логічна похибка властива й іншим галузям права, наприклад, коли замість назви «екологічне право» застосовують «право навколишнього природного середовища» або «право довкілля». Адже ні інформаційні технології, ні навколишнє природне середовище, як і довкілля, носієм прав не можуть бути апріорі. Тому об'єктивно відповіднішою є назва «ІТ право» або «інформаційно-технологічне право».

Сьогодні все впевненіше обстоюється позиція визнання за ІТ правом галузевого рівня [4, с. 184; 5, с. 58]. Однак така пропозиція суперечить сучасному загальнотеоретичному висновку, що галузі права формуються шляхом виокремлення (з однієї або з декількох галузей) та переродження. Переродження галузі – це шлях появи нової галузі на основі поглинання та трансформації існуючої галузі з доповненням значним масивом нових норм. Виокремлення та переродження галузі може відбуватися на основі нових суспільних відносин або на основі актуалізації існуючих [6, с. 15]. Поява ІТ права як окремої галузі не відповідає жодному з наведених напрямів виникнення і формування галузей права. Звідси впливає можливість претендування лише на значно нижчий ієрархічний рівень в системі права, що передбачає наявність певної галузі права, складовою якого є ІТ – право.

Насамперед, слід зупинитись на предметі правового регулювання ІТ - права, який має становити відповідний пласт однорідних суспільних відносин. Вплив предмету, як головного критерію галузетворення,

безсумнівний, адже навіть назва певного системного нормативного утворення (галузі або її структурної складової), як правило, походить від назви відносин, що формують її предмет. Тому цілком логічно зазначені відносини об'єднати під загальною назвою «інформаційно-технологічні відносини» як похідні від англійського терміну «information technology» (IT), під якими розуміються технології, що включають розробку, обслуговування та використання комп'ютерних систем, програмного забезпечення і мереж для обробки та розповсюдження даних [7]. У більш поглибленому безпосередньо технічному сприйнятті інформаційні технології зводяться до технологій розробки програмного забезпечення для: 1) вбудованих пристроїв (embedded) – медичних апаратів, спортивного спорядження тощо); 2) носимих пристроїв (wearables) – розумних годинників, фітнес-браслетів тощо); 3) мобільних веб-додатків (applications) – для таких операційних систем, як iOS, Android, Windows etc; 4) настільних персональних комп'ютерів; 5) проектів зі сфери «Інтернету речей», які передбачають тісну взаємодію між пристроями, наприклад, концепції «розумного будинку» [8]. У підсумку інформаційні технології слід розглядати у руслі розробки програмного забезпечення різноманітних комп'ютерних систем. Зазначений концепт переноситься і на сферу IT права, але програмне забезпечення – це безпосередньо цифрові технології, які є лише видовим проявом родового поняття інформаційних технологій.

При цьому не можна оминати факт належності інформаційних технологій до структури інформаційного права, доктрина якого розглядає їх як сукупність засобів обробки інформації [9, с. 25, 242] або в ширшому розумінні – збору, зберігання, обробки і поширення інформації [10]. У такому значенні однорідні відносини збору, зберігання, обробки і поширення інформації претендують на роль інституту IT – права у складі сучасного інформаційного права. У свою чергу, Інтернет право набуває рис субінституту IT – права.

Слід підкреслити, що зазначена ієрархічна внутрігалузева трансмісія характерна саме для сучасного стану системи права, з розвитком якої IT – право вірогідніше за все виділиться у окрему галузь. Адже ще порівняно зовсім недавно навіть родоначальники інформаційного права не вбачали можливості його розгляду в ранзі галузі права на фоні існування інформаційного законодавства [11, с. 16]. Стрімкий розвиток інформаційних відносин відкинув цей висновок у історичне минуле. Аналогічна доля чекає й на IT – право, адже бурхливий сплеск інформаційно-технологічних відносин відбувається навіть не в арифметичній, а в геометричній прогресії.

За переконанням О. Сімсон, фактично з розвитком інформаційних технологій межі й відмінності між ІТ- та інформаційним правом стиратимуться [5, с. 59]. Це досить оптимістичний прогноз, який має об'єктивні підстави для існування, але повне стирання граней між зазначеними правовими сферами можливе лише у разі повної заміни діяльності людини штучним інтелектом, що малоймовірно з огляду на потенційні загрози, які моделюються в закордонних блокбастерах. А поки що слід виходити з предмету сучасного інформаційного права, яким визнається комплекс відносин, пов'язаних з формуванням інформаційних ресурсів, створенням і використанням технологій їх обробки і застосування, забезпеченням їх комунікації в системах і мережах [9, с. 25]. Як наслідок, відносини зі створення і використання технологій обробки і застосування інформаційних ресурсів, які становлять предмет ІТ – права, є секторально вужчими і входять до предмету інформаційного права. Інша річ, що сучасне інформаційне право штучно обмежене публічно-правовою сферою на фоні існування рівнозначного органічного пласту приватно-правових відносин, об'єктом яких є інформація у різних її проявах. Саме ці відносини в недалекому майбутньому може повністю увібрати в себе ІТ – право.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Соснін О. Управління сучасною державою: роль цифрових технологій. Юридичний вісник України. 2020. № 20–21 (22 травня – 4 червня 2020 року). С. 3.
2. Стефанчук Р. Інформаційні технології та право: quo vadis? Право України. 2018. № 1. С. 30–50.
3. Харитонов Є., Харитонova О. Сутність ІТ-права: пошук парадигми. Право України. 2018. № 1. С. 18–29.
4. Сімсон О.Е. ІТ-право V. Інформаційного права: на зламі епох. ІТ-право: проблеми та перспективи розвитку в Україні: збірник матеріалів II-ї Міжнародної науково-практичної конференції (Львів, 17 листопада 2017 р.). Львів: НУ «Львівська політехніка», 2017. С. 180–187.
5. Сімсон О. ІТ-право з позицій теорії та практики, підходи до вивчення і викладання. Право України. 2018. № 1. С. 51–62.
6. Мураховська Т.Є. Формування важливих галузей у системі права України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01; Харк. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2011. 19 с.
7. Information technology. URL: <https://www.merriam-webster.com/dictionary/information%20technology> (дата звернення: 04.06.2020).
8. Вступ до технологій, або ІТ для початківців. URL: <https://dou.ua/lenta/articles/it-for-beginners/> (дата звернення: 03.06.2020).
9. Бачило И.Л. Информационное право: учебник. 2-е изд., перераб. и доп. Москва: Издательство Юрайт; ИД Юрайт, 2011. 522 с.
10. Що таке інформаційні технології. URL: <http://apeps.kpi.ua/shcho-take->

11. Венгеров А.Б. Право и информация в условиях автоматизации управления: теоретические проблемы: автореф. дисс. ... докт. юрид. наук: 12.00.01; ВНИИ СЗ Мин. юстиции СССР. Москва, 1975. 26 с.

Сафончик Оксана Іванівна

*доктор юридичних наук, професор, професор кафедри цивільного права
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ДО ПИТАННЯ КЛАСИФІКАЦІЇ ПРАВОВИХ НАСЛІДКІВ ПРИПИНЕННЯ ШЛЮБНИХ ПРАВОВІДНОСИН

Сфера шлюбних правовідносин у встановленні кожною державою в межах своєї юрисдикції власних правил регулювання однакових правовідносин є унікальною. Правові наслідки припинення шлюбних правовідносин складаються з припинення надалі особистих і майнових правовідносин, що існували між подружжям під час шлюбу, а також між іншими особами, які перебували в шлюбних правовідносинах. При цьому одні правовідносини припиняються одразу після припинення шлюбу, інші можуть бути збережені або за бажанням осіб, які перебувають у шлюбних правовідносинах (наприклад, збереження шлюбного прізвища – ст. 113 СК України [4, 7]; виплата компенсації особі за розірвання шлюбу з ініціативи іншої особи відповідно до шлюбного договору – ст. 99 СК України), або внаслідок прямого встановлення закону.

Незважаючи на неабияке значення правових наслідків припинення шлюбних правовідносин, їх класифікація в цивілістичній літературі не наводилась.

У зв'язку з цим на підставі проведеного дослідження пропонується така класифікація правових наслідків припинення шлюбних правовідносин з визначенням відповідних критеріїв для поділу, зокрема [5, с. 1310]:

1) У залежності від виду правовідносин, на які вони впливають, правові наслідки припинення шлюбних правовідносин поділяються на: а) правові наслідки припинення шлюбних правовідносин майнового характеру; б) правові наслідки припинення шлюбних правовідносин немайнового характеру.

При цьому слід зауважити, що реалізація особистих немайнових прав однією з осіб, яка перебуває в шлюбних правовідносинах, можлива лише за погодженням своїх дій з іншою особою, яка перебуває з нею в шлюбних правовідносинах (зокрема, у шлюбі, фактичних шлюбних відносинах), і

навіть з урахуванням інтересів сім'ї в цілому. У цьому разі, зокрема, йдеться про права та охоронювані законом інтереси дітей, батьків тощо.

2) У залежності від суб'єктів, на які поширюються зазначені правові наслідки, останні поділяються на: а) правові наслідки припинення шлюбних правовідносин, які виникають для подружжя; б) правові наслідки припинення шлюбних правовідносин, які виникають для осіб, які перебувають у фактичних шлюбних відносинах; в) правові наслідки припинення подібних до шлюбних (квазішлюбних) правовідносин, які виникають для осіб, які перебувають у релігійному шлюбі; г) правові наслідки припинення подібних до шлюбних (квазішлюбних) правовідносин, які виникають для осіб, які перебувають у цивільному партнерстві; д) правові наслідки припинення шлюбних правовідносин, які виникають для інших осіб, котрі не перебувають у шлюбних правовідносинах.

3) У залежності від того, хто встановлює правові наслідки припинення шлюбних правовідносин, а також припинення квазішлюбних правовідносин, зазначені правові наслідки поділяються на: а) правові наслідки припинення шлюбних правовідносин, які встановлюються судом; б) правові наслідки припинення шлюбних правовідносин, які встановлюються законом; в) правові наслідки припинення шлюбних правовідносин, які встановлюють учасники шлюбних правовідносин (подружжя; особи, які перебувають у фактичних шлюбних відносинах); г) правові наслідки припинення квазішлюбних правовідносин, які встановлюють особи, котрі перебувають у релігійному шлюбі та в цивільному партнерстві.

При цьому вказані вище правові наслідки припинення шлюбних правовідносин можуть бути як установлені лише одним із зазначених учасників шлюбних правовідносин, так і такими, що встановлюються одночасно декількома учасниками, і можуть існувати в будь-якому їх поєднанні.

4) У залежності від порядку встановлення, правові наслідки припинення шлюбних правовідносин можуть бути: а) правові наслідки припинення шлюбних правовідносин, які встановлюються судом; б) правові наслідки припинення шлюбних правовідносин, які встановлюються державним органом РАЦС; в) правові наслідки припинення шлюбних правовідносин, які встановлюють самі учасники шлюбних правовідносин.

5) У залежності від добровільності встановлення, правові наслідки припинення шлюбних правовідносин поділяються на: а) правові наслідки припинення шлюбних правовідносин, які встановлюються добровільно (наприклад, за згодою осіб, які перебувають у шлюбних правовідносинах; у

тому числі на підставі шлюбного договору чи іншого цивільно-правового договору тощо); б) правові наслідки припинення шлюбних правовідносин, які встановлюються примусово (наприклад, суд вирішує питання про поділ спільного майна, сплату аліментів тощо).

б) У залежності від якості настання правових наслідків припинення шлюбних правовідносин, вони можуть бути: а) позитивні правові наслідки припинення шлюбних правовідносин (наприклад, право на укладення повторного шлюбу; право на проживання в житловому приміщенні; залишення прізвища іншого з подружжя в разі розірвання шлюбу тощо); б) негативні правові наслідки припинення шлюбних правовідносин (наприклад, відсутність статусу особи, яка перебуває в шлюбних правовідносинах; обов'язок сплачувати аліменти; виселення з житлового приміщення тощо).

При цьому слід зауважити, що зазначені правові наслідки припинення шлюбних правовідносин не завжди існують у суто позитивному або негативному значенні. Зазначене обумовлено тим, що в деяких випадках позитивні правові наслідки припинення шлюбних правовідносин, які настають у разі припинення шлюбних правовідносин, для одного з учасників зазначених правовідносин є позитивними, а для іншого – виключно негативними. Наприклад, один із подружжя розглядає право на одержання аліментів після розірвання шлюбу в порядку ст. 75 СК України як позитивний правовий наслідок припинення шлюбних правовідносин, тоді як для іншого з подружжя обов'язок сплачувати аліменти на утримання розглядається виключно як негативний правовий наслідок припинення шлюбних правовідносин [6, с. 311].

Водночас вищезазначене не виключає випадків, коли правові наслідки припинення шлюбних правовідносин є або лише позитивними для обох учасників шлюбних правовідносин (наприклад, кожен з учасників шлюбних правовідносин бажав припинення існуючих правовідносин, і тому право на укладення повторного шлюбу обидва учасники шлюбних правовідносин розглядатимуть лише позитивно) та/чи є лише негативними для зазначених вище осіб (наприклад, поділ спільного майна обидва учасники шлюбних правовідносин можуть оцінювати одночасно однаково негативно; роздільне проживання одного з батьків з дитиною також має негативний правовий наслідок припинення шлюбних правовідносин не лише для учасників шлюбних правовідносин (у цьому разі – батьків), але й і самої дитини).

Крім того, при розподілі майна між особами, які перебували в шлюбних правовідносинах (зокрема, у шлюбі, фактичних шлюбних відносинах, а також у квазішлюбних правовідносинах (зокрема, релігійному шлюбі, цивільному

партнерстві), можуть бути зачеплені інтереси інших осіб (членів сім'ї, родичів, інших осіб), яким спірне майно належить також на праві спільної власності. При вирішенні спору в судовому порядку їхні майнові інтереси також мусять обов'язково враховуватися.

Таким чином, порівняльний аналіз правового регулювання немайнових і майнових правовідносин подружжя, яке перебуває в зареєстрованому шлюбі, та інших осіб, які перебувають у правовідносинах подібних до шлюбних, дозволяє зробити висновок, що чоловік і жінка, які перебувають у зареєстрованому шлюбі, мають більш чітко визначений і більш універсально врегульований обов'язок морально і матеріально підтримувати один одного за будь-яких обставин (крім випадків, прямо передбачених законом). Разом з тим основні правові наслідки майнового і немайнового характеру, які виникають у подружжя у зв'язку з припиненням шлюбу, настають і для осіб, які перебувають відносинах подібних до шлюбних (квазішлюбних).

Отже, на сьогодні шлюбні правовідносини є водночас явищем соціально-узагальненим та особисто-конкретним. Вони зазнають на собі дуже складний і суттєвий вплив правових і моральних правил, у тому числі й нетрадиційних моделей соціальної поведінки, етичних норм, законів тощо. Припинення шлюбних правовідносин є важливим процесом у житті багатьох людей, тому правильне вирішення виникаючих проблем щодо його проведення впливатиме на колишнє подружжя, у фактичних шлюбних відносинах на їхніх неповнолітніх дітей, інших осіб та навіть на осіб (жінку і чоловіка), які перебували у квазішлюбних (подібних до шлюбних) правовідносинах (релігійному шлюбі, фактичному шлюбі, цивільному партнерстві), а також на майнові та немайнові правовідносини незалежно від того, яким чином відбулося припинення шлюбних або квазішлюбних правовідносин (наприклад, добровільно чи примусово).

ЛІТЕРАТУРА:

1. Конституція України: станом на 1 верес. 2016 р.: відповідає офіц. тексту. Харків: Право, 2016. 82 с.
2. Сімейний кодекс України: Закон України від 10.01.2002 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2002. № 21. Ст. 135.
3. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 45–46. Ст. 356.
4. Жилинкова І. В. Имущественные отношения между супругами. *Мала енциклопедія нотаріуса*. 2004. № 1 (13). С. 43–46.
5. Сафончик О. І. Поняття правових наслідків припинення шлюбно-сімейних правовідносин та їх класифікація. *American Society for Legal History. Law and History Review*. Issue 4 (2), November 2017. Vol. 35. Cambridge University Press, 2017. P. 1307–1314.

6. Научно-практический комментарий Семейного кодекса Украины / Ю. С. Червоный и др.; под ред. Ю. С. Червоного. Киев: Истина, 2004. 515 с.

7. Яновицька Г.Б., Кучер В.О. Цивільне право України: підручник [Текст]: в 2-х томах / кол. Авторів; за ред. Яновицької Г.Б., Кучера В.О.. – Львів «Новий світ-2000»: Юрінком Інтер, 2018. – 872 с.

Яворська Олександра Степанівна,

доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри інтелектуальної власності, інформаційного та корпоративного права Львівського національного університету імені Івана Франка

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНЕ ПРАВО У КОНТЕКСТІ РЕКОДИФІКАЦІЇ ЦИВІЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ

Можливо, станом на час підготовки і написання проекту ЦК України у 2003 році про інтелектуальну власність не замислювалися всерйоз. Хоча вже на той час були прийняті основні Закони у сфері авторського, патентного права, засобів індивідуалізації товарів, робіт, послуг тощо (урожайним та плідним на спеціальні акти у сфері інтелектуальної власності був 1993 рік). У Законі «Про власність» [1] містився окремий Р. VI – Право інтелектуальної власності, хоча вже тоді було зрозуміло, що ці відносини не мають спільного з речовим правом власності.

На момент прийняття ЦК України видавалося, що систематизація правових норм, що регулюють інтелектуальні відносини, проведена у рамках Книги четвертої – Право інтелектуальної власності. Книга включає 12 глав, норми яких присвячені правовому регулюванню відносин щодо окремих об'єктів інтелектуального права або їх груп: авторське право, суміжні права; наукове відкриття; патентне право; комерційне найменування тощо.

Загальне та спеціальне законодавство співіснували практично мирно, навіть з урахуванням певних протиріч, неузгодженостей між нормами ЦК України та спеціальними нормами законів (в частині розподілу майнових прав на твори, створені у зв'язку з виконанням трудових обов'язків, характеристики самих прав чи то як виключних, чи то як особистих немайнових та майнових, визначення об'єктів правової охорони чи то патенти, чи то винахід, корисна модель, промисловий зразок тощо). Дві узагальнюючі Постанови судових інстанцій у сфері застосування законодавства про інтелектуальну власність з'явилися лише у 2010, 2012 роках: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 4 червня 2010 року «Про застосування судами норм законодавства у справах про захист авторського права і суміжних прав» [2] та Постанова Пленуму Вищого

господарського суду від 17 жовтня 2012 року «Про деякі питання практики вирішення спорів, пов'язаних із захистом прав інтелектуальної власності» [3].

До 2020 року було визначено понад 130 завдань у реформуванні сфери інтелектуальної власності. Це і реформування структури державної системи правової охорони інтелектуальної власності; реорганізація системи колективного управління майновими авторськими і суміжними правами; розробка нових законопроектів щодо вдосконалення правової охорони географічних зазначень, патентних прав, авторських прав; створення Вищого суду з питань інтелектуальної власності тощо.

Сміливо можна стверджувати про формування нової, динамічної, модернової галузі права – інтелектуального права (якщо всерйоз брати до уваги актуальність поділу на галузі права за предметом і методом правового регулювання. Цьому питанню чомусь приділяється більше уваги, ніж дослідженню механізмів, засобів, гарантій, ефективності правового регулювання як такого). Відтак про інтелектуальне право говорять як про частину цивільного права – цивільно-правовий інститут, комплексну галузь законодавства тощо. Безперечно інтелектуальні відносини – відносини приватноправового характеру. Але і мислити їх виключно як частину цивільного права, без публічноправових «вкраплень» теж невірно. Адже уся система правової охорони, наприклад, патентних прав пов'язана на публічних процедурах визнання результатів інтелектуальної діяльності об'єктами правового захисту.

Оскільки об'єктивно існує певна однорідна група суспільних відносин (чи то інтелектуальні, страхові, медичні, корпоративні тощо), то для потреб як суб'єктів цих відносин, так і практикуючих у цій сфері спеціалістів, право має спрацьовувати адекватно. Не може право вибудовувати свої підходи та «нав'язувати» їх суб'єктам суспільних відносин. Якщо суспільні відносини не відповідають цим «нав'язаним» критеріям, то вони стають предметом вічних дискусій про їх правову природу та галузеву приналежність.

Ще однією особливістю правового регулювання відносин у сфері інтелектуальної власності є наявність численних міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана ВР України. Ця особливість пояснюється насамперед тим, що право інтелектуальної власності має свого роду «транскордонний» характер, відносини інтелектуальної власності не обмежуються територією однієї держави, а отже повинні існувати міжнародні уніфіковані правила та стандарти у цій сфері.

Якщо брати до уваги усі ці фактори, то стає очевидним, що правове регулювання інтелектуальної власності не може забезпечуватися виключно, повно та ефективно нормами Цивільного кодексу.

Актуальною на сьогодні залишається проблема систематизації норм інтелектуального права з можливим її переходом і завершенням у кодифікацію та прийняттям Кодексу інтелектуального права. Сама його назва – Кодекс прав інтелектуальної власності, Кодекс інтелектуальної власності, Інтелектуальний кодекс, не кажучи про саму ідею, очевидно породить велику дискусію. Хай буде плідною!

ЛІТЕРАТУРА:

1. Про власність: Закон України від 07.02.1991. Втратив чинність 20.06.2007. Електронний ресурс. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/697-12>
2. Про застосування судами норм законодавства у справах про захист авторського права і суміжних прав: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 04.06.2010. Електронний ресурс. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0005700-10>
3. Про деякі питання практики вирішення спорів, пов'язаних із захистом прав інтелектуальної власності: Постанова Пленуму Вищого господарського суду від 17.10.2012. Електронний ресурс. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0012600-12>

Адаховська Надія Сергіївна,
кандидат юридичних наук, доцент кафедри цивільного права
Національного університету «Одеська юридична академія»

Кривенко Юлія Василівна,
кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри цивільного права
Національного університету «Одеська юридична академія»

ОКРЕМІ ПРОБЛЕМИ ПРАВА В УМОВАХ СУЧАСНОЇ ЦИФРОВОЇ РЕАЛЬНОСТІ

З використанням інформації з'являються нові правові відносини – правові відносини в інформаційній сфері. У зв'язку з цим основним об'єктом цих правовідносин є інформація. Закон України «Про інформацію» дає поняття інформації як будь-які відомості та/або дані, які можуть бути збережені на матеріальних носіях або відображені в електронному вигляді.

Вже зараз можна стверджувати, що інформатизація сприяє: вдосконаленню процесу правотворчості – сучасні технології дозволяють швидко і ефективно здійснювати збір статистичних даних, на підставі яких

виявляються прогалини і колізії в нормах права; вдосконаленню правозастосування – необхідний інформаційний інструментарій дозволяє точно встановити факти у справі, які в подальшому можуть зіграти велику роль в процесі кваліфікації та застосування потрібної норми; підвищенню рівня правосвідомості та правової культури населення шляхом використання інформаційно-правових систем. Процес інформатизації права лише тільки почався, і твердо говорити про його позитивні чи негативні якості ще поки неможливо. Можна лише спостерігати за ним і робити проміжні висновки протягом умовних термінів. Здається, що сам процес взаємодії права і інформатизації (як процесу) не несе в собі негативних одержуваного досвіду наслідків. Право розвивається, набуває нових форм, джерела закріплення, а це все сприяє становленню більш модернізованої правової системи. При взаємодії інформації і суспільства відбувається зміна соціально-нормативного регулювання (моралі, моральності, релігії, права). Наслідки цих змін тягнуть структурні зміни всього суспільства. Так, впровадження інформаційних технологій і заснованих на них інформаційних телекомунікаційних мереж призводить до формування єдиного інформаційного простору. Сучасний світ змінився, і, як наслідок, право стрімко змінюється.

В даний час в багатьох суспільних відносинах використовується штучний інтелект, наприклад здійснення банківських операцій, здійснюваних в онлайн-режимі, використання електронної бібліотеки. Все популярнішим стає створення нової реальності, яка не має аналогів в сучасному світі, – цифрової економіки, криптовалюта і т. д.

Якщо звернутися до досвіду правового регулювання країн Європи, то там це питання пішло трохи далі. Роботи та комп'ютери все більше беруть на себе фізичну і розумову працю людини. Вони будуть корисними в такій сфері, як правосуддя, де потрібно обробляти великі обсяги інформації, приймати складні рішення. Але виникають сумніви в здатності електронного мозку до поваги основних прав, захисту даних, справедливому розгляді. З огляду на це, Рада Європи прийняла вагомий міжнародний акт – Етичну хартію по використанню штучного інтелекту в судовій системі та її середовищі.

Суспільні відносини, пов'язані зі штучним інтелектом, отримали правове регулювання, а значить, до питання підійшли вже і з юридичної точки зору. Безперечно, штучний інтелект істотно скоротить витрати держави на забезпечення заробітною платою, соціальними витратами і іншими виплатами, які гарантуються працівникові. До того ж з'явиться величезна кількість часу, який можна приділити найбільш важливим завданням. Однак,

в разі переходу до кіберсуб'єкту, держава не позбавляє себе від його головного завдання – забезпечення нормального функціонування суспільства. Людина все також потребуватиме певних умов свого існування.

Правовідносини в інформаційній сфері все частіше стають предметом злочинного посягання. Довести дані злочини досить складно, оскільки це вимагає певної процедури. Покараннями за ці злочини є: штраф, позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю, виправні роботи, примусові роботи, обмеження волі та позбавлення волі.

Проблеми відповідальності за правопорушення в інформаційній сфері зумовлені тенденціями і динамікою їх зростання, що підтверджує офіційна статистика.

Злочини в інформаційній сфері пов'язані з використанням не тільки інформації, а й інформаційних систем і технологій в якості способу або засоби впливу. До проблем кримінально-правової відповідальності за інформаційні злочини потрібно віднести однаковість нормативно-правового визначення таких злочинів.

У сучасному суспільстві питанням забезпечення інформаційної безпеки приділяється велика увага, що можна підтвердити прийняттям низки міжнародно-правових документів, таких як Окінавська хартія глобального інформаційного суспільства, Декларація принципів інформаційного суспільства, підсумкові документи Всесвітньої зустрічі на вищому рівні з питань інформаційного суспільства в грудні 2003 р в Женеві і в листопаді 2005 р в Тунісі і ін.

Система інформаційної безпеки в Україні повинна забезпечувати збереження державної та інших таємниць, захищати інформаційні ресурси та інформаційно-телекомунікаційну інфраструктуру від впливу інформаційної зброї, загроз інформаційного тероризму. В даний час інформація є не тільки цінним ресурсом, а й небезпечною стратегічною зброєю. Тому кожна сучасна держава приділяє увагу забезпеченню належного рівня інформаційної безпеки.

Сучасне законодавство з регулювання та захисту інформації слабо розвинене в Україні, і в зв'язку з цим потрібно систематизувати його, позбутися від повторів і привести його апарат в узгоджену систему.

Отже, можна з упевненістю сказати, що цифрові технології, що застосовуються в праві, повністю або частково змінюють його.

Право в умовах цифрової реальності змінює свою природу, а також висуває нові вимоги до правової науки і юридичної практики. Зокрема, це стосується розробки ефективних засобів і способів регулювання різних сфер

суспільного життя. Головне завдання юристів – надати цій реальності правову форму.

Берназ-Лукавецька Олена Михайлівна,
кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри цивільного права
Національного університету «Одеська юридична академія»

Берназ Дмитро Васильович,
викладач кафедри тактико-спеціальної, вогневої та фізичної підготовки
Одеського державного університету внутрішніх справ

НАДАННЯ МЕДИЧНИХ ПОСЛУГ В ОНЛАЙН РЕЖИМІ

Через пандемію коронавірусу надання медичних послуг перейшло в онлайн-формат. Так, наприклад, на базі всеукраїнської системи «Поліклініка без черг» було запроваджено нову функцію онлайн-консультації. В умовах пандемії коронавірусу медичні працівники можуть надавати медичні послуги пацієнтам дистанційно та взаємодіяти з іншими лікарями для отримання їх професійних порад в особливо складних випадках. Дану систему запровадили під час медичної реформи та зараз її використовують майже 9000 лікарів та здійснено приблизно 10 мільйонів прийомів.

В умовах епідемії коронавірусу на базі даної системи розробники цієї програми створили платформу для надання лікарями пацієнтам онлайн-допомоги. Завдяки даній програмі лікарі також можуть консультуватися один з одним.

На онлайн-прийом пацієнт може записатись через сайт, обираючи потрібного спеціаліста-лікаря, вказуючи зручний для себе час та пацієнт має можливість провести телеконсультацію з лікарем безпосередньо зі свого особистого кабінету [1].

Ще однією новелою є мобільні клініки. Так, в Україні також стали можливі онлайн консультації з лікарями первинної та вторинної ланки через новий мобільний додаток ДоброДок +.

Через власний телефон можна одержати консультацію таких лікарів як кардіолог, терапевт, педіатр, гінеколога, невролог, та інших вузьких спеціалістів-лікарів. Пацієнт самостійно може обирати будь-якого лікаря. Головне, щоб відомості про такого лікаря були внесені до електронної бази мобільної клініки.

Додаток ДоброДок + підтримує режим аудіо і відеозв'язку, двосторонній обмін текстовими повідомленнями. До основних переваг відноситься швидкість та безпека отримання консультації, зручні у використанні онлайн кабінети, доступність медичних послуг.

Зручність використання такого додатку полягає у наступному:

По-перше, це його доступність. Дистанційне обслуговування економить час порівняно зі звичайним зверненням до приватної клініки. Особливо додаток є цікавим при його використанні корпоративними клієнтами. Так, власники підприємства, замість не завжди якісного медичного страхування отримують недорого, а головне якісну медичну послугу для своїх робітників.

По-друге, це його безпека. В умовах пандемії коронавірусу консультування пацієнтів дистанційно може рятувати здоров'я та життя людей завдяки виключенню контакту з потенційно хворими клієнтами-пацієнтами та спеціалістами-лікарями. Щоб уникнути можливості зараження COVID-19 при відвідуванні кабінету лікаря, пацієнтам пропонують користуватися такими зручними на наш погляд дистанційними консультаціями.

По-третє, це консультування у будь-якій час (24/7). Пацієнт може отримати медичну консультацію в будь-який зручний для нього час – протягом 5 хвилин необхідний лікар реагує на звернення, що дозволяє заощадити час на дорогу до медичного закладу [12].

Таким чином ми бачимо, що пацієнту дуже зручно працювати у такому форматі. Тим більше, що усі висновки щодо хвороби, історія усіх звернень пацієнтів до лікарів та результати аналізів зберігається у мобільному пристрої у особистому електронному кабінеті такого пацієнта. Крім того, через даний додаток пацієнт в один клік може замовити доставку до його місця фактичного перебування медикаментів, які призначив лікар.

Таким чином, ми бачимо, з кожним роком різновидів медичних послуг стає все більше. Так, зараз через пандемію COVID-19 у всьому світі зростає попит на дистанційні медичні послуги, а телемедичне консультування є головним інструментом для надання своєчасної та адекватної медичної допомоги пацієнту.

Реалії формування охорони здоров'я в Україні створюють передумови, що телемедичні технології можуть стати основним джерелом спеціалізованих медичних послуг в ряді ситуацій, в тому числі при медичному забезпеченні за екстреними показаннями.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Лікарі можуть консультувати онлайн. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://medprosvita.com.ua/likari-mozhut-konsultuvati-patsiyentiv-onlajn-detavno/?fbclid=IwAR0DiKkXJ7JWPJBsm7j-j8TiRcz2qwMmgnUvSXFFk1TRwky7h0UxieINxnQ>

2. Твой врач в смартфоне: онлайн консультации врачей теперь в мобильной клинике ДоброДок. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.epravda.com.ua/rus/news/2020/04/23/659686/>

Вороніна Надія Вікторівна,
кандидат юридичних наук доцент, доцент кафедри цивільного права
Національного університету «Одеська юридична академія»

ОН-ЛАЙН СТРАХУВАННЯ: ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Радикальна зміна технологій, в першу чергу в області Інтернету, цифрових, мобільних і соціальних платформ, призводить до значних змін та переваг для клієнтів. Застрахуватися можна не відходячи від комп'ютера. Досить вміти користуватися інтернетом і можна застрахувати все, від від автомобіля до життя і здоров'я.

Стрімке зростання комп'ютерних технологій поступово змінює традиційні методи і стиль роботи страховиків, систему взаємовідносин всіх учасників страхового ринку.

На даний момент більшість вітчизняних страхових компаній представлені в Інтернеті. Вітчизняна страхова платформа [hotline.finance](https://hotline.finance.ua/) співпрацює з 36 страховими компаніями, які пропонують свої послуги.

Доступність Інтернет-зв'язку дозволяє клієнтам за допомогою Інтернет-представництва отримувати доступ до своїх договорів страхування і проводити з ними операції, оплачувати послуги. Для страхових компаній оперативність зв'язку через Інтернет-представництво дозволяє збільшити швидкість ведення операцій, а також розширити клієнтуру за рахунок диференціації роботи з клієнтами. Експлуатація Інтернет-системи обходиться страховим компаніям дешево, так як всі зміни відбуваються тільки на центральних серверах, до яких потім отримують доступ користувачі послуг [1, С. 27-29].

Інтернет є дуже специфічною сферою відносин, відповідно і надання страхових послуг має ряд особливостей.

По-перше, це, звичайно ж, технічна сторона питання, пов'язана із забезпеченням безпеки при наданні послуг.

По-друге, механізм реалізації – необхідність придбання відповідного обладнання, а також вибір спеціального програмного забезпечення.

По-третє, необхідність витрачання значних коштів на організацію самого процесу [2, С. 139].

Інтернет являє собою новий канал реалізації страхових продуктів.

Суттю Інтернет-страхування є те, що страхування онлайн – це комплекс послуг, який допомагає потенційному клієнтові вибрати найбільш відповідний продукт.

Функції Інтернет-страхування можна розділити на 2 групи до них відносяться: по-перше, це презентація послуг компанії. Клієнт отримує практично повну інформацію, як про компанію, так і про програми страхування, які вона пропонує. Також багато компаній на своїх сайтах пропонують он-лайн консультацію фахівця.

По-друге, це покупка поліса страхування. Компанія на сайті проводить практично повний цикл продажів, починаючи від розрахунку вартості і заповнення заяви на страхування, закінчуючи оплатою і отриманням самого поліса.

Процедура оформлення страхового поліса он-лайн складається з декількох етапів:

1. Вивчення інформації про страхову компанію, вибір страхового продукту і тарифу;
2. Оформлення заявки;
3. Вибір способу оплати;
4. Отримання страхового поліса (поштою, кур'єром або особисто в офісі компанії) [3, С. 43].

Чинниками, що стримують розвиток Інтернет-страхування в Україні, є:

- О низький рівень доходів страхувальників;
- О незначна питома вага Інтернет-користувачів в порівнянні з провідними країнами світу;
- О слабкий рівень фінансової грамотності населення та забезпечення електронних платіжних систем в Україні;
- О недовіра до веб-сайтів і низький рівень страхової культури населення.

Отже, перспективність Інтернет-страхування не викликає сумніву. Вважаємо, що з ростом добробуту громадян і стабілізації економічної ситуації в країні роль Інтернет-страхування буде підвищуватися. Припускаємо, що для розвитку Інтернет-страхування необхідні додаткові механізми захисту, як для страхувальників, так і для страховиків, тобто вдосконалення інформаційної бази і розвиток законодавства в сфері страхування, яке зможе регулювати дані правовідносини і тим самим уникнути обману і шахрайства.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Вітичук, М. Е. Страхувальний ринок України / М. Е. Вітичук // Сучасна цивілістика в умовах євроінтеграції : матеріали 14-ої Міжнар. наук.-практ. конф. (Одеса, 11-12 квіт. 2019 р.) : зб. наук. доповідей // 2019. – 620 с. – С. 27-29.
2. Приказюк Н.В., Моташко Т.П. Зарубіжний досвід реалізації страхових продуктів / Н.В. Приказюк, Т.П. Моташко // Формування ринкових відносин в Україні – 2009. – №5. – С. 138-142.
3. Березіна, С. Б. Порівняльна оцінка національної та закордонних систем страхування / С. Б. Березіна // Економіка та держава : Міжнародний науково-практичний журнал. – 2018. – № 6. – С. 37-43.

Hlyniana Kateryna Mykhailivna,
associate Professor – Civil Law,
National University «Odessa Law Academy»

LEGAL REGULATION OF CHILDREN'S RIGHTS IN THE FAMILY LAW OF EUROPEAN COUNTRIES

The Declaration of the Rights of the Child, devoted exceptionally to minors, was enacted in 1959 by the United National General Assembly. It envisages the most significant and substantive rules [1]. The fundamental excellence of this declaration is that it sets up the equality of rights of all young human being below the legal age of majority out of exclusion, difference or discrimination based on various reasons.

According to Art. 1 of the Convention on the Rights of the Child – an individual is identified as a child under the age of 18 [2]. This Convention not only accentuates the precedence of the interests of children over the interests of community, but also concretely emphasizes the necessity for specific state care for socially deprived groups of children.

Until now, the situation of extramarital and legitimate children differed in many countries of the European Union. Nevertheless, the law of the European Court of Human Rights has led states to perfect national legislation to dispose of discrimination. The juridical status of illegitimate children changed in relation to enactment the Law No. 2001-1135 of December 3, 2001, which aligned their rights with legitimate children.

European Union law adjusts the procedural questions of the implementation of the child's right to family education. The jurisprudence of the European Court of Human Rights establishes that the state has negative and positive liability for providing children with family education. The right of the child to family education

includes the right of children to know their parents and the right to parental care (cohabitation, care from parents) [3].

The European Court of Human Rights provides the national authorities with the choice of a certain juridical mechanism for the child to have access to information about his or her genesis. The child's right to access information on origin is mentioned in Art. 8 of the Convention [4].

There are two categories of the problems of legal adjustment of the right to communicate with parents: the practice of the right to communicate with a child in relation to the divorce of parents and communication in a broader terms. The legal regulation of the child's right to communicate with parents is in the main regulated by Bis Brussels II and European Convention on the Exercise of Children's Rights of January 25, 1996 [5].

Child's right to name is one of the most important as the name is a constituent of the status of individual. Parents, including unmarried parents, choosing the name of the child, are guided by the rule of liberty of choice. The state has the right to support the national practice of naming if it is in the society concernment in the name of conservation of the lingual and cultural identity of the state.

The Convention on Jurisdiction, Applicable Law, Recognition, Enforcement and Cooperation with respect to Parental Responsibility and Measures for the Protection of Children of October 19, 1996 is wider than other conventions aimed at protecting the rights and interests of the child.

After all, when considering issues connected with the defense of the family rights of the child, the subsequent principles must be respected: the principle of guaranteeing the best interests of the child and the principle of taking into consideration the opinions of the child.

European norms and standards are rely on the concept of the best safeguarding of the rights of the child: his survival, the capacity to progress normally, be protected and have the possibility (legal) to participate in society.

REFERENCES:

1. Декларация прав ребенка. Международные конвенции и декларации о правах женщин и детей: сборник универсальных и региональных международных документов / Сост. Л. В. Корбут, С. В. Поленина. – М., 1998.
2. О правах ребенка.: Конвенция ООН // КонсультантПлюс : справочная правовая система / разраб. НПО «Вычисл. математика и информатика» / <http://www.consultant.ru>.
3. Council of Europe, Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, CETS No. 5, 1950, Art. 8.
4. Godelli v. Italy: Application N 33783/09: Judgment of 25 September 2012; Mikulić v. Croatia: Application N53176/99: Judgment of 7 February 2002.; Odièvre v. France: Application

N 42326/98: Judgment of 13 February 2003. Parliamentary Assembly of the Council of Europe. International adoption: respecting children's rights: Recommendation 1443 (2000): adopted on 26 January 2000 /

<http://assembly.coe.int/mainf.asp?Link=/documents/adoptedtext/ta00/erec1443.htm>

(29.11.2013).; Shtukaturv v. Russia: Application N 44009/05: Judgment of 27 March 2008.

5. Европейская конвенция об осуществлении прав детей (ETS N 160) 25.01.1996) // КонсультантПлюс: справочно правовая система / <http://www.consultant.ru>.

\

Гончаренко Влада Олександрівна,
кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри цивільного права
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПОПЕРЕДНЬОГО ДОГОВОРУ ЗА ЦИВІЛЬНИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ

Під час реформування економіки України та відмови від регулювання цивільних правовідносин імперативними методами договір став основним засобом, за допомогою якого суб'єкти цивільних правовідносин можуть впорядкувати і регламентувати свою діяльність. Внаслідок реформування системи зобов'язального права України з'явилися нові види договорів (консигнація, факторинг, франчайзинг, попередній договір тощо) та відбулося переосмислення змісту давно відомих цивільному праву договірних конструкцій. Останнім часом проблемні питання договорів аналізувалися у численних монографічних працях, підручниках, посібниках, на рівні дисертаційних досліджень, присвячених окремим видам договірних зобов'язань. Однак, особливості регулювання попереднього договору за цивільним законодавством України залишилися поза увагою дослідників. Інститут попереднього договору у цивільному законодавстві України не відрізняється достатністю нормативного регламентування та, можливо, саме з цих причин не здобув ґрунтовної уваги сучасних вчених, хоча на практиці цей договір широко використовується.

У цивільному законодавстві України попереднім договором визнається договір, сторони якого зобов'язуються протягом певного строку укласти договір у майбутньому на визначених попереднім договором умовах (ч.1 ст.635 ЦК України). Таким чином, попередній договір повинен містити істотні умови основного договору, зокрема про його предмет. Водночас, істотні умови основного договору, що не були узгоджені сторонами у попередньому договорі, узгоджуються ними в основному договорі, у порядку встановленому попереднім договором або актом цивільного законодавства. У зв'язку з цим за своєю суттю попередній договір є добровільно взятим

зобов'язанням на укладення договору в обов'язковому порядку, що дозволяє вимагати укладення основного договору [1, 35-45].

Правовий статус та особливості укладення попереднього договору регулюються як ЦК, так і ГК України. Поняття попереднього договору, яке надається у ЦК України, практично дублюється у ГК України, встановлюючи лише певні особливості укладання попередніх договорів між господарюючими суб'єктами. Зокрема, строк укладення основного господарського договору дорівнює одному року з моменту укладення сторонами попереднього договору. Натомість, ЦК України не встановлює жодних строків для укладення основного договору і містить лише вказівку на можливість обмеження такого строку законом.

Як і інші договори попередній договір обов'язково передбачає узгодження всіх його істотних умов, до складу яких входить і певний набір істотних умов остаточного договору. Відсутність хоча б однієї з цих умов виключає можливість звернутися з позовом про примушення контрагента за попереднім договором укласти основний договір. Відповідно відсутні підстави в подібних випадках і для стягнення з контрагента збитків, заподіяних в наслідок ухилення другої сторони від укладення договору [2, 234]. Зобов'язання, встановлене попереднім договором, припиняється, якщо основний договір не буде укладений протягом строку, встановленого попереднім договором, або якщо жодна із сторін не направить другій стороні пропозицію про його укладення.

Сторону, яка ухиляється від укладення основного договору, можна примусити через суд укласти договір. Крім того, сторона, яка необґрунтовано ухиляється від укладення договору, передбаченого попереднім договором, повинна відшкодувати другій стороні збитки, завдані простроченням, якщо інше не встановлено попереднім договором або актами цивільного законодавства (п. 2 ст. 635 ЦК України).

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бервено С.М., Майданик Р.А. Поняття і зміст попереднього договору за цивільним законодавством України / С.М. Бервено, Р.А. Майданик // Бюлетень Міністерства юстиції України. – 2005. – № 10 (48). – С.35-45.
2. Брагинский М.И. Разноотраслевые договоры / М.И. Брагинский // В кн.: Брагинский М.И., Витрянский В.В. Договорное право. Кн.1: Общие положения. – М.: Статут, 2003.

Гришко Уляна Петрівна,
*кандидат юридичних наук, викладач кафедри цивільного права
навчально-наукового юридичного інституту ДВНЗ «Прикарпатський
національний університет імені В. Стефаника»*

ПРАВОВІ ЗАПОЗИЧЕННЯ У СФЕРІ ЗАХИСТУ ПРАВ СПОЖИВАЧІВ ТРАНСПОРТНИХ ПОСЛУГ ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ ТА ЄС

Правові запозичення виступають невід'ємним елементом процесу глобалізації. Сьогодення вимагає від держав для збереження конкурентоспроможності на світовому та регіональному ринках адаптувати внутрішнє правове поле так, щоб воно забезпечувало та захищало інтереси суб'єктів господарювання та громадян у всіх галузях права.

В той же час вони є свого роду інструментом протидії правовому колоніалізму як елементу глобалізації, коли з метою збереження національних правових традицій сприймаються лише окремі правові конструкції, правові норми. Законодавець сприймає певне правове положення, але при цьому залишаючись відданим правовій наступності, власним історично складеним принципам правотворення, та принципам національної правової системи.

Актуальне сьогодні питання гармонізації українського права з правом ЄС, в тому числі в цивільній галузі, тісно пов'язане в першу чергу з питаннями правових запозичень, в результаті яких до права України будуть привнесені елементи, норми, правові інститути, які є елементами правопорядків європейських країн і для українського права за своєю суттю в багатьох аспектах є сторонніми.

Виконання Закону України від 18 березня 2004 р. «Про загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу» забезпечує зближення цивільної і господарсько-правової позицій в євроінтеграційному напрямі на приватноправовій основі. У сучасних умовах стираються розбіжності між ними через такі причини:

- при розробці проекту ЦК України за основу бралися напрацювання в країнах ЄС, а його проект піддався експертизі європейських фахівців;
- практика захисту цивільних прав формується з урахуванням положень міжнародних актів;
- міжнародний договір, ратифікований Верховною Радою України, є частиною національного законодавства відповідно до ч. 1 ст. 10 ЦК України;

- якщо в міжнародному договорі України, встановлені інші правила, ніж ті, які передбачені цивільним законодавством, застосовуються правила міжнародного договору України (ч.2 ст. 10 ЦК України, Закон України «Про міжнародні договори»);

- якщо міжнародний договір не діє на території України, то при регулюванні відповідних цивільних прав та інтересів враховуються норми міжнародного права.

Запозичення мають місце не тільки так би мовити в широких підгалузях цивільного права, а і стосуються більш конкретних правовідносин. Це, для прикладу, прийняття Європейським Парламентом Регламенту №261/2004 від 11 лютого 2004 року, який стосується захисту прав пасажирів авіаційного транспорту, а саме компенсації та допомоги пасажирам у випадку відмови у дозволі на посадку пасажирів на літак, а також щодо скасування рейсу або затримку відправлення літака. Регламент гарантує права пасажирів: якщо пасажирам відмовлено у посадці на літак проти їх волі; якщо скасовано рейс; якщо рейс затримано. Зокрема у випадку відмови у дозволі на посадку чи анулювання рейсу пасажирів мають право на:

- відшкодування вартості квитка на протязі семи днів або на квиток до пункту вильоту;
- додаткові послуги (харчування, поселення в готелі, транспортні послуги від аеропорту до готелю, можливість скористатися засобами зв'язку);
- загальну суму компенсації: 250 євро – для рейсів дальністю 1500 кілометрів або менше; 400 євро – для рейсів дальністю понад 1500 до 3500 кілометрів; 600 євро – для рейсів дальністю понад 3500 кілометрів [1].

У випадку затримки перевезення повітряним транспортом Регламент №261/2004 від 11 лютого 2004 року визначає 3-ох ступеневу систему захисту прав пасажирів:

- у випадку тривалих запізнь (2 або більше годин – харчування та прохолодні напої і можливість здійснити два безкоштовних дзвінки або відправити телекс-, факс-повідомлення чи повідомлення електронною поштою, якщо для цього є технічні умови)

- якщо час відльоту перенесено на наступний день пасажирів повинні отримати безкоштовне місце у готелі і транспортування від аеропорту до готелю;

- якщо затримка складає більш ніж 5 годин, пасажирів можуть вимагати відшкодування повної вартості квитка разом із вартістю зворотного квитка [2,с.133].

Оскільки законодавство України адаптувало Регламент № 261/2004, ідентичне право на отримання грошової компенсації пасажиром в разі скасування рейсу відображено у ст. 105 Повітряного кодексу України, главі 4 Розділу XV Наказу Державної авіаційної служби України Про затвердження Авіаційних правил України «Правила повітряних перевезень та обслуговування пасажирів і багажу» та ст. 5 Регламенту № 261/2004 [3, 4]. В той же час, також ідентично в національному законодавстві, навідміну від Регламенту № 261/2004 відсутнє аналогічне право на грошову компенсацію у разі затримки авіарейсу. Загалом Регламент № 261/2004 прагне забезпечити компенсацію втрат яких зазнали пасажирів у зв'язку з втратою часу. З огляду на те, що відновити втрачений час неможливо, його компенсація може бути здійснена лише в грошовій формі. Тому, втрат часу зазнають як і пасажирів чий рейс було скасовано, так і пасажирів чий рейс було затримано [5]. В розумінні Регламенту № 261/2004 пасажирів рейс яких було затримано та пасажирів рейс яких було скасовано опиняються в аналогічних ситуаціях, що дає їм однакові права на грошову компенсацію.

Якщо ж на противагу цьому, пасажирів затриманих рейсів не будуть мати права на матеріальне відшкодування, їх права будуть порушені, по відношенню до пасажирів, рейс яких скасовано, оскільки вони також зазнають втрати часу, який міг бути використаний на перевезення.

Таким чином, з метою забезпечення належного виконання Україною взятих на себе зобов'язань щодо адаптації національного законодавства до законодавства Європейського Союзу та захисту прав споживачів при здійсненні ними повітряних подорожей авіаперевізниками необхідно закріпити у національному законодавстві право пасажирів на отримання компенсації матеріальної шкоди у разі затримки рейсу.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Регламент (ЕС) N 261/2004 Европейского Парламента и Совета «Об установлении общих правил в области компенсации и содействия пассажирам в случае отказа в посадке, отмены или длительной задержки авиарейса и об отмене Регламента (ЕЭС) N 295/91»: Міжнародний документ від 11.02.2004 № 261/2004. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_912 (дата звернення: 10.06.2020)

2. Правове регулювання сфери захисту прав споживачів у Європейському Союзі та в Україні (порівняльно- правове дослідження). Ісічко А., Мінін О., за заг. ред. А.І. Грицяка. К.: ТОВ Атіка Н. 2005. 656с.

3. Про затвердження Авіаційних правил України «Правила повітряних перевезень та обслуговування пасажирів і багажу»: Наказ Державної авіаційної служби України від 26.11.2018 № 1239. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0141-19> (дата звернення: 10.06.2020).

4.Повітряний кодекс України від 19.05.2011 № 3393-VI. Дата оновлення: 13.02.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3393-17>. (дата звернення: 10.06.2020)

5.Алексєєв С. О., Білоцерковець Д. О. Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про внесення змін до статті 106 Повітряного кодексу України (щодо адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу)». URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/GH6LG00A.html (дата звернення: 10.06.2020)

Калітенко Оксана Михайлівна,
кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри цивільного права
Національного університету «Одеська юридична академія»

ДО ПИТАННЯ ПРО ПРАВОВУ ПРИРОДУ ЕЛЕКТРОННИХ РЕЄСТРІВ ТА ЇХ МІСЦЕ В СИСТЕМІ ОНОВЛЕНОГО ЦИВІЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА

Процес оновлення цивільного законодавства, що став життєвою потребою суспільства на протязі останніх 5-10 років, законодавчо «стартував» в липні 2019 року[1]. І хоча світова проблема пандемії коронавірусу оголила величезну кількість інших проблем в усіх сферах людського життя і дещо змістила на другий план заявлений раніше процес рекодифікації, все ж таки реформування і принципове оновлення цивільного законодавства залишається життєво необхідним і актуальним.

Історичний аналіз різних етапів реформування цивільного законодавства яскраво свідчить про традиційні підходи і збереження основних давньоримських підходів для таких кодифікацій та рекодифікацій. Тобто можна константувати той факт, що всі оновлення цивільного законодавства, які відбувалися раніше ґрунтувалися на погляді «назад в минуле», базувалися на класичних інститутах римського приватного права. Аналогічний підхід до сучасної рекодифікації цивільного законодавства (права) намагаються зберегти і представники робочої групи з розробки оновленого цивільного кодексу України, зводячи основні проблеми рекодифікації до спростування господарського права.

Однак такий підхід варто вважати щонайменш дискусійним, якщо і не взагалі неприйнятним. Сучасний рівень розвитку технологій і людства потребує нетрадиційної «нової» рекодифікації – із першочерговим врахуванням новацій в суспільстві і праві, із концептуально новими підходами до регулювання суспільних відносин, а не тільки і не стільки базуючись на традиції в праві.

Так, наприклад, будь-яке сучасне оновлення цивільного законодавства неможливо уявити сьогодні без врахування і визначення місця в суспільних

відносинах продуктів розвитку інформаційних технологій, зокрема, таких, як електронні ресурси.

Життя яскраво свідчить, що в минулому залишаються аргументи про неможливість їх використання і застосування внаслідок відсутності Інтернету або неможливості і невміння користуватись комп'ютером. Сучасне суспільство вже сьогодні з впевненістю можна назвати Інтернет – суспільством. Переважна більшість людського населення планети Земля не уявляє освітню, професійну, соціальну і навіть побутову діяльність без можливості он-лайн взаємодії. Всесвітній карантин став яскравою демонстрацією того, що більшість сфер суспільного життя не зупинилися внаслідок неможливості спілкування офлайн, а лише отримали новий формат реалізації і функціонування. Саме тому проблеми пов'язані із визначенням правової природи і правового статусу сучасних електронних ресурсів (зокрема електронних реєстрів) потребують негайного обговорення і вирішення.

На теренах вітчизняної науки не велика кількість правників займається правовими аспектами застосування електронних реєстрів (інформації з електронних реєстрів) в цивільному обороті. Так, наприклад, Когут Н.Д. досліджує в своїх роботах окремі аспекти систематизації та застосування електронних реєстрів та робить висновки про перспективність і майбутню масштабність застосування таких реєстрів в житті людства в цілому (навіть незалежно від державності) [2].

Визначаючи сутність електронних реєстрів більшість фахівців погоджуються з визначенням електронного реєстру, як автоматизованої інформаційної бази, що має юридичне значення. Тобто інформація, яка зібрана в реєстрі використовується, як підстава виникнення, трансформації або припинення різного роду правовідносин (не тільки цивільних, а й кримінальних, адміністративних, трудових, тощо). Крім того, інформація, що міститься в реєстрі виступає у якості належного доказу в судових провадженнях різного виду та рівня.

На сучасному етапі виділяють наступні види реєстрів: державні, приватні, публічно-приватні та технічні. Державні реєстри – інформаційні бази найвищого рівня суспільної значущості. Як правило, це систематизовані бази даних про об'єкти, суб'єкти та їх правовий, економічний, природний чи соціальний статус, процес створення та функціонування яких впроваджено на підставі відповідних нормативно-правових актів та держателем яких є уповноважені органи державної влади або спеціально створені ними державні підприємства.

Приватні реєстри – це систематизовані бази даних про різні об’єкти, суб’єкти та їх правовий, економічний, природний чи соціальний статус, ведення яких покладено імперативними нормами законодавчих актів на відповідні господарюючі суб’єкти, такі як підприємства, установи та організації з метою дотримання прав та інтересів різних суб’єктів права.

Публічно-приватні реєстри – це систематизовані бази даних про різні об’єкти, суб’єкти та їх правовий, економічний, природний чи соціальний статус, ведення яких покладено імперативними нормами законодавчих актів на суб’єктів зі спеціальним правовим статусом, які, як правило, мають правозастосовчі повноваження і можуть бути як державними, так і приватними, мова йде про нотаріусів, банки, крім того, сюди можна віднести реєстри органів місцевого самоврядування.

Технічні реєстри – це облік певних технічних характеристик об’єкту чи фіксація певних фактів за допомогою технічних засобів, право на здійснення яких прямо передбачено або не заборонено законодавством, до таких реєстрів можна віднести облік технічних умов та стандартів виготовлення різної продукції, аудіо та відеозаписи подій (як доказова база), електронно-цифрові реєстри: облік хронології створення документів, облік електронних листів тощо. На жаль, аудіо та відео записи згідно чинного законодавства можуть бути допустимою доказовою базою в судових провадженнях лише у разі наявності дозволу особи, яку знімали на здійснення такого запису, або особу має бути попереджено про зйомку в громадських місцях, приміром шляхом напису на дверях тощо.

Окремої уваги заслуговує сьогодні необхідність систематизації всіх реєстрів в єдину інформаційну базу. Таку базу прийнято називати реєстром реєстрів. Її прототип передбачений Законом України «Про публічні електронні реєстри», який був прийнятий в першому читанні 31.10.2019 року. Звертає на себе увагу інноваційний підхід до визначення об’єкту публічних електронних реєстрів. Так згідно із статтею 5 Закону України «Про публічні електронні реєстри» першою групою об’єктів виступають фізичні особи. І тут виникає питання. Чи може бути об’єктом електронного реєстру фізична особа, а не інформація про неї? Виходячи із того, що будь-який реєстр це систематизована база інформації, думається, що фізична особа не може бути об’єктом. Об’єктом має визначатися інформація про фізичну особу.

Однак, якщо підтримувати філософську позицію про те, що випадковостей не буває, сама тенденція зміни правового статусу фізичної особи (людини) із суб’єкта в об’єкт електронного реєстру може свідчити про

втрачання людиною свого пануючого статусу у світі. Технології змінюють підходи і розподіл ролей на планеті Земля.

ЛІТЕРАТУРА:

1. «Про утворення робочої групи щодо рекодифікації (оновлення) цивільного законодавства України». Постанова Кабміну від 17.07.2019., № 650. Інтернет-ресурс: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/650-2019-%D0%BF#Text>

2. Когут Н.Д. Організаційно-правова роль державних та інших реєстрів в забезпеченні безпеки суспільного ладу та прав людини. // Інформація і право, 2016, № 2(17), с.43-50. Інтернет ресурс: <http://ippi.org.ua/kogut-nd-organizatsiino-pravova-rol-derzhavnikh-ta-inshikh-re%D1%94striv-v-zabezpechenni-bezpeki-suspilno>. Дата відвідування 11.06.2020.

Кирилюк Алла Володимирівна,
*кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри права інтелектуальної
власності та корпоративного права
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ПРАВОВА ВРАЗЛИВІСТЬ ОБ'ЄКТІВ АВТОРСЬКОГО ПРАВА В МЕРЕЖІ

В останні кілька років глобальна мережа Інтернет надає своїм користувачам все більше і більше можливостей. Поява «кіберпростору» кардинально змінює сформований уклад життя людей, в силу якого воно стає незамінним атрибутом повсякденності, дозволяє отримати не тільки необхідну інформацію, а також заробляти, проводити дозвілля, замовляти товари та послуги. У подібних реаліях людині необов'язково безпосередньо контактувати з людьми, що надають відповідні товари, роботи, послуги, оскільки вона може здійснювати всі вищезазначені операції дистанційно.

Крім зручностей і швидкості доступу до необхідних сервісів, Інтернет також породжує серйозні проблеми, не тільки для економіки України, а й для всьогосвіту. Найбільш актуальною з них прийнято вважати цифрове піратство, яке представляє собою незаконну практику споживачів скачування об'єктів авторського права в цифровій формі. Разом з тим, цифрове піратство проявляється в незаконному розповсюдженні, копіюванні захищених об'єктів, без отримання дозволу правовласниками і виплати останнім відповідної грошової компенсації [1, с. 15]. Зазначені протидії правних дії приносять мільярди збитків компаніям, що займаються цифровою дистрибуцією. Однак у зв'язку з тим, що неможливо відстежити абсолютно кожне скачування того чи іншого контенту, ці цифри (що збитки компаній)

можуть бути як завищені, так і занижені. В силу невизначеності в рішенні проблеми, це піднімає ще більший інтерес до її розгляду.

Піратство захищених авторськими правами об'єктів з'явилося задовго до Інтернету. Присвоєння авторства, нелегальні копії товарів і інші порушення закону здійснювалися з їх фізичними носіями, які з появою Інтернету і розвитком цифрової індустрії стали поступатися своїм наступникам. Розглядаючи дану проблему, необхідно відзначити якомога більше факторів які впливають на неї безпосередньо, так і є причиною даного впливу, що, в кінцевому рахунку, може стати «важелем впливу» на ситуацію, що склалася.

Недосконалість законодавчої бази в області авторського права є важливою причиною. За своєю суттю авторське право представляє собою механізм захисту, який наділяє автора виключним правом, в силу якого твір охороняється законом. Але в даний час практика склалася таким чином, що твори, які публікуються без згоди правовласника авторських прав, видаляються та блокуються лише за заявою останнього, що об'єктивно не може представляти собою всеосяжний захист прав. Не можна заперечувати той факт, що держава протидіє цифровому піратству, блокуючи різні ресурси, що використовують протоколи Peer-2-Peer (P2P), більш відомі як «торренти», через які користувачі отримують доступ до піратського контенту за допомогою ключів-ідентифікаторів. Але подібна боротьба не приносить необхідного результату, оскільки навіть після блокування створюються «дзеркала» торрент-трекерів, ідентичні заблокованому ресурсу, в світлі чого подібна боротьба виглядає марною [2, с. 64-67].

Разом з тим, одним їх найважливіших чинником є поведінка споживачів, які користуються піратським контентом. Детермінізм подібної поведінки може проявлятися в різних причинах, але в першу чергу слід розглянути психологічний аспект. Варто відзначити закономірність, в силу якої особи користуються цифровим піратством, відмовляються приймати наслідки і відповідальність, навіть незважаючи на те, що вони вчиняють протиправні дії. Авторами подібних досліджень складаються гіпотези, в яких згадується концепція нейтралізації, розроблена Сайксом та Майзом. Полягає вона в тому, що люди виправдовують свої дії, раціоналізують їх, посилаються на хибні мотиви [1, с. 16-17]. Причиною тому може бути відсутність прямого контакту з правовласником, в силу чого значно знижується ступінь провини у правопорушника, не усвідомлюється шкода, що заподіюється суспільству в цілому. Разом з тим, користуючись піратською продукцією, користувачі дуже

часто діють анонімно, що також створює для них бар'єр недоторканності [3, с. 8].

Крім психологічного аспекту, причиною участі в цифровому піратстві є ціни на цифрову продукцію. Користувачі або не можуть дозволити собі придбати товар за зазначену плату, або вважають ціни завищеними, в силу чого використовують піратський контент.

У сукупності з зазначеними причинами, участь в цифровому піратстві стає буденною справою для громадян, що формує в їхній свідомості нейтральне, а то і позитивне ставлення до подібної діяльності. Для вирішення ситуації, що склалася необхідно вирішувати дану проблему на різних рівнях, починаючи з державного, і закінчуючи осмисленням кожного користувача мережі, наскільки правильно він діє з точки зору закону і моралі.

По-перше, неможливо врегулювати протиправну діяльність в правовій державі без прийняття необхідних нормативно-правових документів. Звичайно, законодавство передбачає відповідальність за порушення авторських прав, але повсякденне порушення авторських прав в мережі Інтернет можна назвати «сліпотою авторського права», оскільки наявність механізму захисту в більшості випадків безсило. Найголовнішою проблемою режиму інтелектуальної власності в мережі є те, що правовласник може навіть не уявляти, що його права були порушені, а твори використовуються з комерційною метою без дозволу останнього [4, с. 109-116]. Тому, з точки зору законодавства можна запропонувати два шляхи вирішення:

Узаконити режим інтелектуальної власності в мережі стосовно низки об'єктів, завдяки якому користувачі зможуть вільно завантажувати і користуватися об'єктами авторського права в мережі за умови відсутності комерційної мети (прикладом може служити закон «Про авторське право» в Нідерландах);

Створення служби з охорони авторських прав в мережі Інтернет, яка у співпраці з компаніями, що надають послуги провайдера, могла б отримувати інформацію про користувачів, що користуються піратськими ресурсами. Найчастіше, торрент-клієнт зв'язується з торрент-трекерами за HyperText Transfer Protocol (HTTP), в силу чого провайдер може відстежити докладну статистику і конкретні торрент-файли, тобто підтвердити зв'язок між користувачем і цифровим піратством, що виражається в делінквентній поведінці останнього. Безсумнівно, при використанні анонімного мережевого з'єднання подібна діяльність стане не потрібною, але в більшості випадків може принести необхідний ефект захисту. Подібний метод є дуже складним і

потребує ретельного опрацювання, оскільки може створити правові колізії, порушити конституційні права і т.д.

По-друге, істотну користь для зміцнення режиму охорони об'єктів авторського права в мережі може принести введення інноваційних технологій з охорони інформації, зокрема – блокчейн. Він представляє собою метод зберігання інформації, що складаються з блоків – «block», пов'язаних між собою ланцюжками – «chain», тобто це вибудований з блоків ланцюжок, що складається з зафіксованих транзакцій. В основі цього методу лежить «розподіленість», де учасники транзакцій фіксують свої дії, потім яких ділиться на якісь блоки, об'єднані відрізком часу. Згодом, кожен з блоків верифікується, і при успішному проходженні отримує тимчасовий штамп і закривається. Для чого все це робиться? В першу чергу, це дозволяє створити прозорість всіх юридично значущих дій, що проводяться через блокчейн, оскільки база даних на його основі отримує незалежність від управління і повністю контролює інформацію, що вводиться, розподіляючи її по блокам і корелюючи транзакції. Разом з тим, це також дозволить заощадити значну кількість коштів, оскільки інформація настільки буде «самостійна» і «чиста», що в силу її самостійності не буде потрібно проводити ряд операцій з документообігом (нотаріальні, адміністративні, та ін. послуги). Основна ідея, яка може реалізуватися завдяки блокчейну – це прозорість відносин, яка може вивести охорону інтелектуальної власності в мережі на новий рівень, зміцнити ринок цифрової продукції. Звичайно, подібна технологія є відносно новою і не до кінця вивчена. Але блокчейн дійсно може стати революційною стадією прогресу, повністю змінивши існуючу систему охорони інформації в мережі Інтернет.

По-третє, це підвищення рівня правової культури і правової свідомості у громадян. Крім держави, істотну допомогу в переосмисленні проблеми, що склалася з охорони авторських прав можуть надати учасники медіа простору, PR-агенції, YouTube. Без підтримки з боку медіа та Інтернету подібні ініціативи з боку держави можуть не увінчатися успіхом, що підкреслює кореляцію між виділеними способами з вирішення проблеми. У зв'язку з розглянутою проблемою вбачається за необхідне змінити ставлення користувачів до цифрового піратства. Особливу увагу необхідно приділити особливостям культури та менталітету країни. Тут необхідно проводити загальну роботу як державі, так і рекламним компаніям, що спеціалізуються на цифровому продукті, стимулювати користувачів купувати ліцензійний продукт в силу вигідних пропозицій, вводити системи заохочення, наприклад, такі як кешбек, за використання ліцензійного продукту. На прикладі компанії

Apple можна відзначити, що ними застосовується прийом відносно підписки на Apple Music, в рамках якої студентам надається підписка вдвічі дешевше, що стимулює останніх купувати та сприймати в заохоченні творчої діяльності. А також важливо відмітити, що виховання правосвідомості має відбуватися поступово, оскільки будь-які необережні дії як з боку держави, так з боку маркетологів можуть бути сприйняті користувачами як спроба обмеження їх прав, навіть не дивлячись на те, що останні порушують авторські права.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Mateja Kos Koklic, Monika Kukar-Kinney, Irena Vida. Three-Level Mechanism of Consumer Digital Piracy: Development and Cross-Cultural Validation // Journal of Business Ethics. 2016, 134(1):15-27.
2. Ленковская Р.Р., Шиловская А.Л. Особенности защиты авторских прав в сети интернет // Социально-политические науки. 2017. № 5. С. 64-67.
3. Santiago Yubero, Elisa Larranaga, Beatriz Villora, Raul Navarro. Negative Peer on Piracy Behavior: A Cross-Sectional Study of the Associations between Cyberbullying Involvement and Digital Piracy // International journal of environmental research and public health. 2017, 14(10):1-12.
4. Ленковская Р.Р., Изотова И.Н. Гражданско-правовые способы защиты информации / Актуальные проблемы российского законодательства. Сборник статей. Москва, 2010. С. 109-116.

Костова Наталія Іванівна,

*кандидат юридичних наук, доцент кафедри цивільного права
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ МОДЕРНІЗАЦІЇ ЕЛЕКТРОННОЇ КОМЕРЦІЇ

Оскільки технології електронної комерції постійно розвиваються, досвід клієнтів стає все більш важливим для конверсії продажів. Деякі роздрібні торговці зараз планують створити та підтримувати цінність клієнтів, забезпечуючи складні цифрові враження, які швидше доставляють замовлення, поєднують фізичні та цифрові можливості та спрощують процедури замовлення. Дрони, дроїди, захисні окуляри реалізованої реальності та розумні холодильники – одні з найбільш помітних новинок на горизонті, які, як очікується, перетворять галузь електронної комерції. Зростаюча популярність та доступність доставки безпілотників, як очікується, буде однією з найбільш інноваційних технологій в роздрібній галузі протягом наступного десятиліття. Хоча норми (в основному щодо управління повітряним простором) ще мають бути встановлені в деяких частинах світу і, отже, затримують широке використання безпілотників, нова система доставки

вже відіграла велику роль у постачанні продукції для сприяння зусиллям з ліквідації наслідків катастроф. Існуюча технологія доставки цих зусиль легко перекладається на Інтернет-галузь роздрібної торгівлі, а великі роздрібні та постачальницькі компанії досліджують, як вони можуть включати бездротові технології та майбутні рішення електронної комерції. Більшість безпілотників мають крейсерську висоту 400 футів і можуть літати зі швидкістю приблизно 60 миль на годину. Радіусні відстані коливаються від 10 до 15 миль в залежності від прототипу, і безпілотники, як правило, несуть пакети вагою до 5 фунтів. Поряд з гігантами електронної комерції, які хочуть розгорнути цю технологію, такі стартапи, як Flirtey, американська компанія, що спеціалізується на постачанні медичних товарів, досягли кращих розробок, таких як виготовлення першого безпілотника, який затвердив FAA. В даний час Australia Post випробовує безпілотники, щоб комерційно доставляти посилки на цивільні адреси, а сайти в США та Європі швидко створили аеропорти спеціально для безпілотників (внутрішньо їх називають «дронпорти»). З часом безпілотники можуть дати можливість деяким компаніям пропонувати доставку в один день або навіть доставку в одну годину у високонаселених районах. Ці швидкіші терміни доставки разом зі зростаючою кількістю покупців в Інтернеті по всьому світу, швидше за все, заохочуватимуть більше онлайн-покупок у майбутньому.

Більш обгрунтоване рішення доставки дроїдів також повільно привертає увагу. Дроїди – це маленькі роботи, як правило, побудовані з шістьма колесами вагонів, які рухаються по тротуарах пішохідним темпом (як правило, близько чотирьох миль на годину, хоча більшість здатні швидкості більш ніж удвічі швидші). Найпопулярніший дроїд доставки до цих пір був створений компанією Starship Technologies – стартапом, зібраним інженерами-засновниками Skype. Вага цього дроїда становить від 20 до 30 фунтів, здатний транспортувати приблизно 20 фунтів вантажів за 30 хвилин або менше, і призначений для завершення останньої милі доставки. Вони можуть підніматися невеликими наборами сходів, обладнані дев'ятьма камерами для передачі відео в реальному часі на базу, мікрофоном для двостороннього спілкування з клієнтами, GPS-відстеженням (як для їхньої бази, так і для покупців), і цензорами, які допомагають їй орієнтуватися по будь-якій перешкоди або пішохідний рух на тротуарах. Екологи люблять ці маленькі дроїди для доставки, оскільки вони витрачають менше енергії, ніж більшість лампочок і тому, що вони не тільки зменшують викиди автомобілів, але і, як правило, швидше доставляють продукцію. Насправді майже 30% транспортних витрат припадає на останню милю, коли водії з доставки

повинні шукати місце для паркування та залишати автомобіль на холостому ходу, коли вони роблять останні кілька кроків поїздки, йдучи до вхідних дверей клієнтів. Дроїди по доставці зроблять весь процес менш дорогим, тому вони сподобаються роздрібним торговцям та компаніям, які виконують послуги, які прагнуть скоротити витрати та терміни доставки. Хоча дроїди ще не використовуються в США, кілька компаній планують проводити тестування цього літа в південних штатах та на Західному узбережжі. Розкішні готелі по всьому світу впровадили доставку дроїдів, щоб збільшити їхні можливості гостинності. Наприклад, готельні дроїди можуть принести речі, такі як додаткові рушники, мило та навіть харчування в номері. В Австралії Domino's Pizza представила власного робота, який швидко доставляв піци клієнтам, уникаючи проблем з дорожнім рухом та парковкою. Щодо виявлення продукції, роздрібні торговці впровадили використання розширеної реальності для збільшення інтернет-продажів. Технологія розширеної або віртуальної реальності в домашніх умовах випускається у вигляді гарнітури чи окулярів, які створюють для користувача інтерактивний тривимірний шопінг. Він надає роздрібним торговцям розширення власних магазинів у домашніх умовах і може потенційно збільшити продажі за допомогою спрощеного досвіду користувачів та вбудованих функцій продажу. Технології Goggle або гарнітури віртуальної реальності (такі як Microsoft HoloLens, Sony Smart Eyeglass, Oculus Rift) набувають все більшої популярності завдяки їх багатофункціональним властивостям з точки зору роздрібного маркетингу. За допомогою окулярів покупці можуть заглянути в своє дзеркало будинку і перетворити його на інтерактивну гардеробну.

Окуляри можуть допомогти покупцеві вибрати правильний розмір одягу з віртуальним уявленням про те, як одяг підійде, а також запропонувати відповідні аксесуари. Використовуючи цю технологію для точного вибору розмірів одягу, відсоток відвантажених онлайн-відправок також може зменшуватися. Дизайн будинку також буде трансформований із застосуванням технологій окулярів. Провідні меблеві компанії зможуть показувати, як виглядатиме їх продукція в будинку покупця, і дозволяти покупцеві взаємодіяти з меблями, щоб вибрати, які стилі їм найбільше подобаються. Наприклад, замовник зможе вибрати та візуалізувати диван, перемістивши його в різні сторони кімнати, щоб побачити, як їм це подобається, або навіть спробувати інший розмір, щоб переконатися, що він вписується у певний простір. Завдяки сучасним розумним холодильникам сьогодні можна показувати фотографії, оновлювати цифрові календарі, дивитись телевізор, дивитись прогноз погоди, грати музику, складати

рецепти, отримувати голосові інструкції щодо приготування їжі та залишати нотатки для інших. Що ще важливіше, покупці можуть отримати доступ до камер на вміст холодильника на своїх смартфонах і навіть замовити продукти та предмети першої необхідності прямо з дверей холодильника. Декілька прототипів холодильників можуть навіть запропонувати продукти, які закінчуються, або сповістити користувача про те, що продукти закінчуються, і можуть створити списки покупок в Інтернеті, які потрібно придбати та доставити у вибраний час. Покупці також можуть замовити речі з улюблених рецептів, які вони зберегли, не турбуючись пройти до продуктового магазину, холодильник спочатку зробить інвентар вже наявних приладдя і лише замовить необхідні інгредієнти.

З недалеким приходом і зростаючою популярністю цих технологічних досягнень галузь електронної комерції, ймовірно, адаптується до використання нових можливостей. Завдяки технології доставки безпілотників та дроїдів, виконання буде мати нижчі довгострокові витрати та більш швидкі показники доставки. Розширена реальність забезпечить покупцям домашній досвід для покупки і, швидше за все, знизить прибуток із більш точними можливостями розміщення. Спеціалізовані роздрібні торговці також отримають нову можливість продавати унікальні вироби в Інтернеті, оскільки клієнти зможуть візуалізувати ці товари у своїх будинках. Технології побутової техніки, такі як розумний холодильник, скористаються періодичними покупками на кухні та спростять замовлення в Інтернеті з можливістю доставки. В майбутньому роздрібні торговці можуть використовувати ці та нові нові технології для узгодження перспективних бізнес-стратегій, щоб вони могли отримати перевагу перед своєю прямою конкуренцією.

Некіт Катерина Георгіївна,

кандидат юридичних наук, доцент, докторант кафедри цивільного права

Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРОМИСЛОВІ ДАНІ ЯК ПОТЕНЦІЙНІ ОБ'ЄКТИ ПРАВА ВЛАСНОСТІ

Згадки про промислові дані з'явилися у дослідженнях не так давно, значною мірою у зв'язку з інтенсивним розвитком Інтернету речей. Підключені до Інтернету пристрої щоденно створюють величезні обсяги інформації. Багато з цих даних є досить чутливими. Наприклад, смарт-

годинники відстежують фізичну активність людини, вимірюють серцевий ритм, кількість шагів, тиск тощо. Підключені до Інтернету автомобілі щоденно збирають найрізноманітнішу інформацію – стосовно трафіку, заторів на дорогах, стану доріг, улюблених маршрутах та звичках власника машини. Частина з цих даних є очевидно персональними, навіть особливо чутливими даними, однак інша частина, яка може бути відділена від конкретної фізичної особи та деперсоніфікована, очевидно, має складати окрему категорію інформації. Така інформація може використовуватись як іншими особами (для розуміння оптимальних маршрутів), виробниками розумних пристроїв (для вдосконалення продуктів свого виробництва), для державних структур (для поліпшення стану доріг та ситуацій на дорогах) тощо. Саме тому останнім часом все частіше говорять про необхідність розробки особливого правового режиму для індустріальних даних.

Для забезпечення використання та охорони таких даних незастосовні концепції права інтелектуальної власності та захисту персональних даних. По-перше, тому що такі бази даних не мають нічого спільного з креативністю та творчим характером, щоб регулюватись положеннями про авторські права. Такі дані є індустріальними за своєю природою, згенерованими численними сенсорами, які спостерігають та записують усі наймаліші деталі глобального споживчого ланцюга [1, с. 222]. Крім того, сучасне авторське право не визнає можливості захисту об'єктів, створених не людиною, а розумними пристроями/штучним інтелектом.

По-друге, такі дані не мають нічого спільного з персональною інформацією, оскільки такі дані просто відображають функціональність пристроїв, як машини, мережі, системи, пристрої та інформація взаємодіють одне з одним та виконують свої задачі [1, с. 222].

Не можуть застосовуватись до індустріальних даних і положення про захист баз даних або ноу-хау чи комерційну таємницю. У першому випадку, згенеровані розумними пристроями дані мали б бути систематизовані у певному порядку. Однак такі дані є скоріш сирими та індивідуалізованими. Так само і в тому, що стосується можливості підпадиння під положення законів про захист комерційної таємниці, важко погодитись з тим, що інформація, автоматично зібрана підключеними до мережі пристроями містить в собі комерційну таємницю [2].

Перше питання, яке постає стосовно індустріальних даних – як їх відмежувати від персональних даних. Перетворення персональних даних на індустріальні відбувається шляхом анонімізації, псевдонімізації, токенизації, фільтрації, маскування та подібних технік [3]. Після здійснення анонімізації,

отримані дані цілком можуть функціонувати як індустріальні дані. Розмежування персональних та індустріальних даних дасть можливість застосування до правового регулювання володіння, передачі та захисту спеціальних норм. Це також сприятиме досягненню ще надійнішого захисту приватності та контролю за персональною інформацією, що може бути ідентифікована, за допомогою норм щодо захисту персональних даних [1, с.226]. Крім того, є категорія персональних даних, яка навіть не потребує особливої обробки, спрямованої на відділення даних від особистості. Це, наприклад, дані GPS, ІРадреса тощо. У деяких країнах (наприклад, в Австралії) визнається, що ІРадреса більшою мірою складається з метаданих, а до метаданих не застосовуються за замовченням норми щодо захисту приватності [4, с. 1043].

Друге питання, що виникає – якщо індустріальні дані є відмінними від персональних, і не підпадають під положення про захист авторських прав, баз даних чи комерційної таємниці, які правові норми можуть бути застосовані до регулювання такого виду інформації. Зокрема, чи може бути така інформація регулюватися положеннями про право власності (якщо вже вона має очевидну цінність і на неї існує попит).

Останнім часом все частіше зазначають про те, що «право власності на дані, як персональні, так і згенеровані машинами, є ядром заснованої на даних економіки» [3]. Про це говорять не лише дослідники, але й відомі політики, які все більше схиляються до закріплення такого підходу на законодавчому рівні. Так, у Березні 2017 року канцлер Німеччини Ангела Меркель визнала важливість порівняно схожої правової ситуації у всіх європейських країнах стосовно права власності на дані. Вона відмітила стійкий взаємозв'язок між необхідністю положень про право власності на дані та інноваційним потенціалом і міжнародною конкурентоздатністю Німеччини та європейської економіки. Тому необхідними є розробка законів щодо авторських прав, прав власності на дані у всій Європі у найближчий час та у дуже зрозумілій формі [1, с. 228].

Наступним чи не найважливішим питанням, пов'язаним із правом власності на дані, є питання, кому саме такі дані повинні належати. Це питання на сьогодні не має чіткої відповіді, але певні розробки в цьому напрямку вже ведуться. У 2015 році Світовий Економічний Форум провів аналіз щодо належності даних, отриманих від смарт-автомобілів, але не дав на поставлене питання відповіді, обмежившись лише зазначенням, що питання, які постають у цій сфері є надто тернистими. Складнощі виникають при визначенні, чи належать водію дані, отримані машиною, якщо машина

знаходиться у лізингу; чи належить інформація, отримана машиною виробнику машини, який створив систему управління даними; ви повинні виробники та розробники програмного забезпечення платити водіям за доступ до даних тощо [5].

Незважаючи на те, що до вирішення цієї проблеми на законодавчому рівні ще далеко, конкретні рішення щодо даних, створених смарт-автомобілями містяться на рівні контрактів. Так, в інструкції до автомобіля Хонда, виробник зазначив, що транспортний засіб оснащений пристроями, які фіксують дані. Такі пристрої фіксують використання переднього ремня безпеки, наявність пасажирів на передньому сидінні, факт спрацювання подушки безпеки тощо. Такі дані належать власнику транспортного засобу, та не можуть бути доступними будь-якій іншій особі, крім випадків якщо вони витребувані відповідно до закону або за дозволом власника засобу. Оскільки інструкція до транспортного засобу вважається частиною контракту між виробником та покупцем транспортного засобу, це положення можна вважати врегульованим договором. Такий підхід ілюструє, що право власності на дані може бути надано кінцевому споживачеві, тоді як треті особи матимуть доступ до таких даних для чітко визначених цілей. Наприклад, у випадку дорожньо-транспортної пригоди законом має бути передбачена можливість для регуляторів, слідчих, страховиків витребувати та отримати доступ до збережених даних [1, с. 244-245].

Незважаючи на те, що на сьогодні промислові дані не визначаються як об'єкти права власності на нормативному рівні, дедалі більше обговорюються перспективи вирішення проблеми визначення правового режиму даних саме шляхом визнання їх об'єктами права власності. Саме право власності на дані, на думку експертів, забезпечує розвиток заснованої на даних економіки. Очевидних перепон для визнання даних об'єктами права власності не містить ані континентальне, ані англо-американське право. Зокрема, українське законодавство визнає можливість поширення режиму права власності на нематеріальні об'єкти, такі як майнові права та обов'язки. Тож не можна заперечувати можливість поширення правового режиму власності на дані лише тому, що вони мають нематеріальну природу.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Ritter J. and Mayer A. Regulating data as property: a new construct for moving forward // Duke Law & Technology Review. – 2018. – № 16. – P. 220-277. URL: – <https://scholarship.law.duke.edu/dltr/vol16/iss1/7/>.
2. Thomas J. Farcas. Data created by the Internet of Things: the new gold without ownership? // Revista la propiedad inmaterial. – 2017. – № 23. – P. 5-17.

3. Williamson C. Pseudonymization vs. anonymization and how they help with GDPR. Protegrity blog (Jan 5, 2017). URL:<https://www.protegrity.com/blog/pseudonymization-vs-anonymization-help-gdpr>

4. Janecek V. Ownership of personal data in the Internet of Things // Computer law & security review. – 2018. – № 34. – P. 1039-1052.

5. DeBord M. Who owns connected car data? URL: <https://www.weforum.org/agenda/2015/09/who-owns-connected-car-data/>

Мартинюк Едуард Іванович,

кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії факультету історії та філософії Одеського національного університету ім. І.І. Мечникова

Никитченко Олена Едуардівна,

кандидат філософських наук, доцент кафедри культурології, мистецтвознавства та філософії культури гуманітарного факультету, Одеського національного політехнічного університету

ВІРТУАЛІЗАЦІЯ РЕЛІГІЇ: ПРАВОВИЙ ВИМІР

I. Наше розуміння віртуалізації релігії найбільш системно викладено в статті [1]. Саме там ми визначаємо, що цей термін характеризує один з багатьох конвергентних процесів, а саме зростання ролі кібернетичних засобів інформації та комунікації у сучасному релігійному житті.

II. В зв'язку з швидким зростанням ролі інформаційних технологій в період розширення пандемії «COVID-19», вивчення цього процесу безумовно актуалізується.

III. Ця проблема має вивчатися з усіх боків і, мабуть, не в останню чергу з правової точки зору і не тільки лише тому, що навіть у найбільш демократично розвинутих країнах, значно зросли карантинні заборони у сфері колективної діяльності релігійних організацій, а і тому, що і до цього вже почалось глибоке занурення релігійного життя в соціальні мережі.

IV. Наше завдання ми формулюємо як виокремлення лише тих рис віртуалізації релігії, які нагально потребують правознавчого та юридичного вирішення.

Зараз усі юзери мережі підпорядковані діючим системам права, і віртуальне вже не перше десятиріччя вирішує деякі проблеми за рахунок діючих норм.

Діджиталізація охоплює все більше аспектів релігійного життя (наприклад, «роботизація», «кіборгізація», створення штучного інтелекту і т. інше) відносно яких існують навіть погрози унеможливлення існування

людства, але усталеного юридичного регулювання стосунків між людьми у цій площині ще не існує, за виключенням деяких казусів.

V. Мабуть, перше за все, треба зафіксувати сучасний плюралізм віртуальних світів, що конкурують, який прийшов на зміну моновіртуальній для більшості віруючих релігійній свідомості, що не заперечує історичному факту «двовір'я», чи релігійному синкретизмові попередніх століть, та має вплив не лише у соціальній мережі кіберпростору.

VI. Комп'ютерна мережа зараз надає можливість використання її як: а) засобу централізації релігійного життя в усіх його проявах, так і для б) автономізації всіх рівнів носіїв релігії (групових чи індивідуальних і т. ін., чи взагалі, г) виключити ігнорувати чи заперечувати існування цієї сфери віртуального світу, в житті користувачів.

VI. Поява суто віртуальних або ж онлайн релігій, чи інтернет – релігій, які сформувалися в мережі, доступні лише користувачам, та не мають структур за її межами. Вже зараз, є приклади виходу деяких з них (в основному пародійних релігій) за межі Інтернету, в зв'язку з чим виникають юридично значущі ситуації, в яких потрібне правове визначення їх діяльності в межах релігійної свободи, та інших понять, пов'язаних, наприклад, у пастафаріанців с сімейним правом, тощо [2].

VIII. Міфологізація самого інтернету (виникнення забобонів, марновірства серед користувачів соціальних мереж, пов'язаних з різними аспектами комп'ютерної діяльності, починаючи з історії виникнення інтернету, та молитов до адміну, та завершуючи нарративами про чудовиська, що перебувають в павутинні мережі.

IX. Поклоніння комп'ютерним технологіям – створення Ентоні Левандовським організації «Шлях майбутнього» в основі якої знаходиться вчення про «розвиток бога», заснованого на штучному інтелекті [3].

Створення роботів, як виконавців релігійно-значущих дій.

X. Проблема комп'ютерного бога: теорії, в яких місце Бога в творенні світу займає програма або програміст:

- створення цілого жанру ігор симуляторів бога [4] ;
- ідеї, що пов'язані з можливостями створення «бога» з використанням комп'ютерних технологій;
- обожнення самого інтернету.

XI. Релігійне насильство (булінг) у соціальних мережах. Ще у 2014 році було надруковано дослідження, в якому повідомили, що головними об'єктами кіберненависті в Україні є політики, націоналісти, росіяни, «западеньці» та греко-католики [5]. Див також. [6].

Зараз можна стверджувати, що серед користувачів українського інтернету значно побільшало проявів булінгу представників Української православної церкви (МП)

XII. Перелік проблем, що виникають у суспільній свідомості в зв'язку з амбівалентним подвоєнням сучасного світу на реальний та віртуальний можна продовжувати й продовжувати і всі вони можуть набирати релігійну значущість, навіть (як приклад) секс, бо навіть він стає дискусійним питанням в зв'язку з Інтернетом [7], а також, існування деяких форм життя і смерті в тому загалі, і після спочивання користувача (і тут конкретні юридичні наслідки можуть виникнути).

XIII. Окрім «бога» багато інших релігійних ідей претерпають зміни у своєму змісті (наприклад, реальність досягнення довготривалого життя, взагалі безсмертя; існування душі, пекла та раю і таке інше).

XIV. Вже зараз релігійна свобода в інтернеті порушується в деяких країнах. Наприклад, у Росії переслідуються і в реалі і в мережі користувачі за «образу релігійних почуттів»; та «екстремізм».

XV. Як і в інших царинах мережі в віртуальному релігійному житті зростає маніпулювання свідомістю та діями користувачів [8].

Наведених суджень, на наш погляд, достатньо, аби зробити головний висновок, що технології доповненої реальності можуть змінити незабаром усе наше життя і релігійне також. Віруючі усіх релігій отримають можливість приймати безпосередню участь у всіх подіях як реального так і віртуального світу.

Добре було б, щоб правові та моральні регулятори юридично значущих подій співпадали в обох світах та слугували надійним підґрунтям безконфліктного їх співіснування.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Мартинюк Е., Никитченко О. Віртуалізація як конвергентний процес сучасного релігійного життя. /Е.І. Мартинюк, О.Е. Никитченко/Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Історія. Філософія. Політологія: зб. наук. праць. – Одеса: Фенікс, 2016. – Вип. № 12 – 176с.; с.76-81.;

2. В Украине появилась новая религия для людей с хорошим чувством юмора (видео). События на ТК Украина. Пастафарианство получило широкую огласку и популярность URL: <http://www.segodnya.ua/ukraine/v-ukraine-poyavilasnovaya-religiya-dlya-lyudey-s-horoshim-chuvstvomyumora-696784.html>

3. Андрій Дмитрук. Культ штучного інтелекту. URL: <https://tureligious.com.ua/kul-t-shtuchnoho-intelektu/>

4. Гра в бога. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Гра_в_бога

5. Насильство сьогодні поширюється також і за допомогою соціальних мереж. URL: CREDO: <https://credo.pro/2018/03/202056>

6. Соціологи: серед головних об'єктів ненависті українських інтернет-коментаторів – греко-католики. URL: http://risu.org.ua/ua/index/all_news/community/social_questioning/42565

7. Виртуальний секс: порок или нет?// «Я газета», №6, 15-21 февраля 2016. – (Леди икс; lady – х (джерело))

8. Техніка маніпуляції: 8 прийомів у соцмережах. URL: CREDO: <https://credo.pro/2020/06/210769>

Ткалич Максим Олегович,
кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри цивільного права
Запорізького національного університету

Дмитрів Володимир Степанович,
аспірант кафедри цивільного права
Запорізького національного університету

ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВІ ДОГОВОРИ У СФЕРІ СПОРТУ

Сфера спорту розвивається досить динамічно як в Україні, так і в інших країнах світу. Відповідні відносини, які складаються між спортсменами, спортивними клубами, тренерами, спортивними посередниками та іншими суб'єктами, можуть бути врегульовані за допомогою договорів.

Всесвітня пандемія COVID-19 вразила майже всі сфери суспільного життя, зокрема, й спорт. Пандемія негативно вплинула і на можливість належного виконання учасниками відповідних відносин своїх договірних зобов'язань. Втім, спорт, як глобальне культурне явище, пристосовується до нових умов. Це ж стосується й особливостей договірних відносин у спорті, передовсім – професійному.

Отже, в Україні правові, організаційні, та соціально-економічні засади у сфері фізичної культури і спорту та регулювання суспільних відносин у створенні умов для розвитку фізичної культури і спорту визначає Закон України «Про фізичну культуру і спорт» від 24 грудня 1993 року [1].

У свою чергу, ЦК України [2] у ч. 1 ст. 626 фіксує наступне визначення договору: домовленість двох або більше сторін, спрямована на встановлення, зміну або припинення цивільних прав та обов'язків.

Вітчизняне цивільне законодавство закріплює принцип свободи договору. Так, ст. 627 ЦК України передбачає, сторони є вільними в укладенні договору, виборі контрагента та визначенні умов договору з

урахуванням вимог Кодексу, інших актів цивільного законодавства, звичаїв ділового обороту, вимог розумності та справедливості.

У свою чергу, ст. 6 ЦК України передбачає, що сторони мають право укласти договір, який не передбачений актами цивільного законодавства, але відповідає загальним засадам цивільного законодавства. Іншими словами, сторони договору можуть самостійно створювати моделі договорів, проте вони не повинні суперечити законодавчим заборонам та мають відповідати загальним засадам й сенсу цивільного законодавства.

Отже, учасники відносин у сфері спорту мають право укладати будь-які види цивільно-правових договорів, що передбачені ЦК України або не передбачені ЦК України, проте – не суперечать йому.

Цивільно-правові договори у сфері спорту можна класифікувати за певними критеріями: предметом, метою, методом врегулювання, суб'єктами, особливостями виконання.

Так, за метою укладення договори, стороною в яких виступає спортивний клуб, можна згрупувати на організаційні та обслуговуючі.

У свою чергу, в залежності від методу врегулювання відносин із професійними спортсменами, організаційні договори поділяються на цивільно-правові, трудо-правові та змішані (цивільно-правові з елементами трудо-правових та навпаки).

За суб'єктним складом можна виокремити договори (контракти), що укладаються з іншими спортивними клубами (трансферні контракти), договори, що укладаються зі спортсменами (контракти про спортивну діяльність) та їх представниками (посередниками); договори, що укладаються із юридичними та фізичними особами-спонсорами (спонсорські контракти); договори із засобами масової інформації (наприклад, договори про передання прав на трансляції спортивних заходів, що укладаються із телеканалами) тощо.

Безперечно, найважливіше місце серед таких договорів займають договори (контракти) про спортивну діяльність, що укладаються між спортивними клубами та професійними спортсменами та договори (контракти), що регулюють перехід спортсменів з одного клубу до іншого (трансфери або трансферти).

Спортивний контракт – це домовленість двох сторін (спортсмена та спортивного клубу), відповідно до якої одна сторона (спортсмен) зобов'язується виконувати тренувальну діяльність з метою набуття навичок, що дозволяють досягати високих результатів у спортивних змаганнях, безпосередньо приймати участь у змаганнях та передати право користування

досягнутими результатами іншій стороні (спортивному клубу), а інша сторона (спортивний клуб) зобов'язується сплатити за це обумовлену у контракті грошову суму

Трансферний контракт – це домовленість двох сторін (спортивних клубів), відповідно до якої одна сторона зобов'язується забезпечити перехід спортсмена до складу команди іншої сторони, а друга сторона зобов'язується сплатити за це обумовлену у контракті грошову суму.

Отже, цивільно-правові договори відіграють ключову роль у спорті. При цьому, наразі, в умовах всесвітньої пандемії, учасники відносин у сфері спорту вимушено порушують свої зобов'язання за такими договорами. Зокрема, деякі спортивні клуби не виплачують винагороду гравцям, оскільки опинилися у скрутному становищі через відсутність доходів від трансляцій, продажів квитків, реалізації атрибутики тощо; спортсмени не можуть вчасно розпочати сезон через необхідність догравання минулого сезону з колишнім клубом; власники телевізійних прав на показ спортивних подій відмовляються сплачувати відповідні кошти у зв'язку із скасуванням матчів тощо.

Втім, рано чи пізно людство знайде можливість приборкати вірус COVID-19 і відносини у сфері спорту повернуться у своє нормальне русло.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Про фізичну культуру і спорт : Закон України від 24.12.1993 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 14. – Ст. 80.
2. Цивільний кодекс України : Закон України від 16.01.2003 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 40-44. – Ст. 356.

Ткалич Максим Олегович,

*кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри цивільного права
Запорізького національного університету*

Панченко Богдан Миколайович,

аспірант кафедри цивільного права Запорізького національного університету

ОСОБЛИВОСТІ ДОГОВОРУ ПРО ПЕРЕХІД ГРАВЦЯ У ПРОФЕСІЙНОМУ СПОРТІ

Інститут переходу гравців є одним із головних інститутів спортивного права. Завдяки його існуванню забезпечується нормальна діяльність як вітчизняних, так і закордонних спортивних клубів. Але для того, щоб такі

правовідносини породжували юридичні наслідки, вони мають бути належним чином оформлені. Прикладом такого оформлення є трансферний контракт.

Нормативно-правові акти не містять визначення поняття трансферного контракту. Натомість Регламент Української асоціації футболу зі статусу і трансферу футболістів дає тлумачення цього поняття, згідно з яким трансферний контракт – це форма угоди між клубами про перехід футболіста з одного клубу до іншого [1].

О.І. Чепис називає трансферним контрактом двосторонню угоду, за якою одна сторона (футбольний клуб, який перебуває в трудових відносинах із гравцем, а також володіє трансферними правами на нього) зобов'язується забезпечити перехід гравця, а також передати трансферні права на гравця другій стороні (футбольному клубу, який бажає укласти трудовий договір із гравцем), а друга сторона зобов'язується сплатити обумовлену в договорі компенсаційну суму [2].

Схожої думки дотримується М.О. Ткалич, який визначає трансферний контракт як домовленість двох сторін (спортивних клубів), відповідно до якої одна сторона зобов'язується забезпечити перехід спортсмена до складу команди іншої сторони, а друга сторона зобов'язується сплатити за це обумовлену в контракті грошову суму [3].

Цивільний кодекс України не містить визначення поняття трансферного контракту. Але стаття 6 ЦК України встановлює право учасників цивільних правовідносин на укладання договору, не передбаченого актами цивільного законодавства, за умови відповідності його загальним засадам і змісту цивільного законодавства [4].

Сторонами трансферного контракту завжди є юридичні особи – спортивні клуби чи організації, між якими встановлюються зобов'язання з приводу переходу гравця і виплати за нього грошової компенсації [1].

Істотними умовами трансферного контракту є предмет, який утворюють дії стосовно переходу професійного гравця з одного спортивного клубу до іншого, та сума, яка підлягає виплаті, названа ординарною компенсацією чи компенсацією за підготовку і навчання футболіста.

Л.М. Рамазанова стверджує, що у трансферній угоді повинні зазначатися строки, в межах яких гравець має перейти від одного до іншого спортивного клубу [5].

А Г.М. Гніздовська вважає, що згода на участь спортсмена в змаганнях у складі іншого клубу та інші дії, спрямовані на його перехід (наприклад, обов'язок звільнити спортсмена у зв'язку з переведенням до іншого

роботодавця) також мають включатися до ряду істотних умов подібного договору [6].

Одним із різновидів трансферного контракту є трансферний контракт на правах оренди, відмінність якого від звичайної угоди такого типу полягає у наступному:

1. такий контракт має строковий характер, оскільки він укладається на певний строк;
2. оренда гравця не зумовлює припинення дії контракту футболіста з основним клубом, а лише тимчасово призупиняє дію попереднього контракту;
3. повернення футболіста з клубу, де він перебував на правах оренди, у свій клуб не вважається переходом [1].

Загалом перехід гравця на правах оренди регламентується тими ж правилами, що діють стосовно трансферу професійних гравців.

За результатами проведення дослідження особливостей трансферного контракту, враховуючи вищевикладене, можна дійти до таких висновків: по-перше, трансферний контракт – це різновид цивільно-правового договору, який носить характер непоіменованого; по-друге, трансферний договір буває двох видів: ординарний і такий, що здійснюється на правах оренди; по-третє, у чинному законодавстві України відсутній нормативно-правовий акт, який би регламентував поняття та особливості укладення трансферного договору, через що особливості правового регулювання трансферів здійснюється на підставі локальних актів, таких як Регламент ФІФА по статусу та трансферу гравців та Регламент УАФзі статусу і трансферу футболістів; по-четверте, для сторін, які мають намір укласти угоду про перехід гравця з одного клубу до іншого можуть взяти за основу Типову форму Контракту, затверджену Виконавчим комітетом Федерації футболу України, якою охоплюється широкий спектр відносин, на яких може поширюватися дія такого договору за умови набрання ним чинності.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Регламент Федерації футболу України зі статусу і трансферу футболістів. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.aafu.org.ua/data/library/library4.pdf>;
2. Чепис О.І., Кекерчень М.І. Трансферний контракт як непоіменований договір у цивільному праві України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.pap.in.ua/1_2018/33.pdf;
3. Ткалич М.О. Спортивні клуби як учасники цивільних правовідносин: автореф. дис.... канд. юрид. наук: 12.00.03 / Ткалич Максим Олегович; Одеська національна юридична академія. – Одеса, 2010. – 20 с.;

4. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/435-15>;
5. Рамазанова Л.М. Правовая природа договора о переходах спортсменов из одного клуба в другой (трансферного контракта). [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://bmsi.ru/doc/264fa3bc-ee72-4520-82db121bf84bdde>;
6. Гніздовська Г.М. Роль цивільно-правових норм у регулюванні суспільних відносин в сфері професійного футболу // Вісник Академії адвокатури України, № 2 (21), 2011. – С. 45–51.

Ткалич Максим Олегович,
*кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри цивільного права
Запорізького національного університету*

Толмачевська Юлія Олегівна,
*аспірантка кафедри цивільного права
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ПРАВОВІ ОСНОВИ РЕГУЛЮВАННЯ ВІДНОСИН У СФЕРІ КІБЕРСПОРТУ

За останні десять років кіберспорт (esports) перетворився в складну й розгалужену індустрію. Дана сфера суспільних відносин ввібрала в себе ІТ середовище, характерні риси виду спорту, залучила спонсорів, розробників комп'ютерних ігор та медіа компанії, і в результаті створила унікальний медіа контент, який, після пандемії COVID-19, можна назвати одним із найпопулярніших у світі.

Для функціонування цієї великої індустрії необхідно коректне правове оформлення різних типів суспільних відносин. На відміну від традиційного спорту, eSports є, в більшості своїй, сферою приватноправових відносин. Виключення може становити національне законодавство кожної країни з регулювання ставок на спортивні події (англ. – gambling laws) (дана активність людей заборонена в Україні).

Наразі сфера eSports не має наднаціонального правового регулювання (як наприклад у футболі), що, безперечно, ускладнює реалізацію наддержавної природи сфери кіберспорту.

Розглядаючи можливість застосування вже існуючих в Україні законів до регулювання відносин в сфері кіберспорту, слід зазначити наступне.

Перш за все, застосування вітчизняного законодавства для регулювання відносин в сфері кіберспорту, в більшості випадків, можливе у разі проведення кіберспортивного турніру на території України, або у разі, коли

українські гравці приймають участь у турнірі онлайн з території України через мережу Інтернет.

Більше того, в сфері кіберспорту гостро стоїть питання забезпечення дотримання та захисту прав інтелектуальної власності, оскільки, на відміну від традиційних видів спорту, в eSports у кожній гри є володілець прав на неї. Таким чином, для проведення турніру з тієї чи іншої гри, слід укласти відповідний договір з володільцем прав на таку гри. В даному випадку, для регулювання такого роду відносин в Україні слід керуватись Цивільним кодексом України [1], законами України «Про авторське право і суміжні права» [2], «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» [3], «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» [4], «Про захист від недобросовісної конкуренції» [5].

Окрім отримання дозволу від володільця прав на гру, організатори турнірів повинні звернути також увагу на наявність можливості проведення змагання з тієї чи іншої відеогри, оскільки публічне представлення відеоігор має деякі обмеження відповідно до національного законодавства. Так, слід звертати увагу, що відповідно до законодавства користувальницький інтерфейс програмного забезпечення, розповсюдженого в Україні повинен бути оформлений українською мовою; об'єм та зміст інтерфейсу українською мовою не повинні містити менше інформації, ніж передбачено в мові оригіналу. Тобто при такій вимозі гравець повинен мати можливість переключення гри на український інтерфейс. Недотримання цієї вимоги має наслідки, визначені законодавством про захист прав споживачів для реалізації товару неналежної якості (відповідно до ст. 27 ЗУ «Про забезпечення функціонування української мови як державної» [6]). Більше того, відеоігри повинні відповідати вимогам суспільної моралі, встановленим законом України «Про захист суспільної моралі» [7]. Відповідно до ст. 2 закону України «Про захист суспільної моралі» обіг у будь-якій формі продукції еротичного характеру та продукції, що містить елементи насильства та жорстокості, дозволяються виключно за умови дотримання обмежень, встановлених законодавством. Також, відеоігри не повинні містити контент, який заборонений в Україні, наприклад, вміст, який популяризує або містить символи комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів (відповідно до закону України «Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів в Україні та заборону пропаганди їхньої символіки» [8]).

Таким чином, сфера кіберспорту постійно розширюється. Кожного дня обсяг відносин с кіберспорту, які потребують правового регулювання,

збільшується, відповідно, збільшується й кількість нормативно-правових актів, які потрібно брати до уваги, організовуючи будь-який кіберспортивний захід.

Втім, незважаючи на наявність або відсутність тих чи інших нормативно-правових актів, учасники відносин у сфері кіберспорту можуть використовувати договірне регулювання, яке подекуди є більш ефективним для упорядкування нових типів суспільних відносин.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Цивільний кодекс України : Закон України від 16.01.2003 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 40-44. – Ст. 356.
2. Про авторське право і суміжні права : Закон України від 23.12.1993 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 13. – Ст. 64.
3. Про охорону прав на знаки для товарів і послуг : Закон України від 15.12.1993 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 7. – Ст. 36.
4. Про охорону прав на винаходи і корисні моделі : Закон України від 15.12.1993 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 7. – Ст. 32.
5. Про захист від недобросовісної конкуренції : Закон України від 07.06.1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 36. – Ст. 165.
6. Про забезпечення функціонування української мови як державної : Закон України від 25.04.2019 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2019. – № 21. – Ст. 81.
7. Про захист суспільної моралі : Закон України від 20.11.2003 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 14. – Ст. 192.
8. Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів в Україні та заборону пропаганди їхньої символіки : Закон України від 09.04.2015 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2015. – № 26. – Ст. 219.

Токарева Віра Олександрівна,
*кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри цивільного права
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ДОТРИМАННЯ GDPR В УМОВАХ COVID-19

Захист персональних даних ні в якому разі не може ставати перешкодою для порятунку життя. Наслідком спалаху COVID 19 стала ситуації, що компанії прагнуть збирати та обробляти нові види персональних даних про осіб, включаючи такі, що свідчать про симптоми вірусу, стан здоров'я осіб, у тому числі дані про осіб які знаходяться в одному помешканні, результати будь-якого тестування на вірус та місця, де особа перебували з початку спалаху вірусу.

Європейська рада захисту даних наголосила, що законодавство про захист даних ЄС має не перешкоджати боротьбі зі спалахом вірусу COVID-

19, та, водночас, надіслала нагадування всім компаніям, на які поширюється дія Загальний регламент про захист даних ЄС (далі Регламент), що вони мають дотримуватися обов'язків та вимог законодавства. Рада визнала, що така надзвичайна ситуація є правовою умовою, яка може легітимізувати обмеження свобод, якщо ці обмеження пропорційні та обмежені надзвичайним періодом [1].

Значна кількість нових даних які компанії стали збирати підпадають під поняття персональних даних та чутливих персональних даних, збір, обробка яких вимагає суворого дотримання вимог Регламенту та наявності вагомих підстав для такого збору.

Відповідно до ст. 4 Регламенту персональними даними визнається будь-яка інформація, що відноситься до ідентифікованого або ідентифікованій фізичній особі («суб'єкту даних»); ідентифікуємо фізична особа – це особа, яка може бути ідентифікована прямо або побічно, зокрема, за допомогою посилання на ідентифікатор, такий як ім'я, прізвище, ідентифікаційний номер, дані про місце розташування, онлайн-ідентифікатор, один або кілька характерних для вказаної особи фізичних, фізіологічних, генетичних, духовних, економічних, культурних чинників або посиляючись на фактори соціальної ідентичності.

Такі дані як, біометричні, дані про здоров'я, релігійну приналежність та політичні погляди складають окрему категорію – чутливих даних.

Дані про здоров'я визначаються, як особисті дані, пов'язані з фізичним або психічним здоров'ям фізичної особи, в тому числі данні пов'язані з наданням послуг здоров'я, які обнародують інформацію про стан здоров'я особи (ст. 4 Регламенту).

Компанії, як правило, мають інтерес збирати як можна більше даних про осіб, наскільки можливо, особливо в умовах спалаху вірусу, тим не менш Регламент вимагає збирати лише стільки персональних даних скільки це є необхідним для цілей надання послуг компанії. Буд-який збір та обробка персональних даних компанією має бути обумовлено чіткою метою, та не можливість отримання таких даних має унеможливлювати надання послуги.

Для недопущення зловживання в області збору та обробки Європейська рада захисту даних прийняла Вказівки щодо використання даних про місцезнаходження та інструменти відстеження контактів у контексті спалаху COVID-19 (від 21.04. 2020).

Компанія перед прийняттям рішення про початок збору нового виду персональних даних, через спалах вірусу, має оцінити вплив такої обробки

даних та наслідки які може справити такий збір на суб'єкта даних, відповідно до вимог Регламенту.

Компанія має усвідомлювати які саме персональні дані, чутливі персональні дані їй необхідно збирати для надання відповідної послуги та мати законну підставу для такого збору та обробки. Тобто, такі дані є дійсно необхідними та без них не можливу надати послугу компаніїю.

Компанія повинна мати закону підставу для проведення кожного виду збору та обробки персональних даних.

Уразі розширення виду персональних даних які компаніїє планує збирати, вимагається внесення змін у політику приватності, із зазначенням такого нового виду персональних даних, нову мету їх обробки та отримання згоди на їх обробку.

Слід зазначити, що документи ЄС звертають увагу, що навіть у особливо складних ситуаціях принципи захисту даних мають дотримуються, та має забезпечуватись, щоб суб'єкти даних були обізнані про обробку пов'язаних з ними персональних даних; обробка персональних даних має здійснюється лише у разі необхідності та пропорції явній, визначеній, та законній меті, що переслідується; оцінка впливу такого збору та обробки має проводитись до початку обробки; забезпечення конфіденційності за допомогою вбудованої приватності та прийняття відповідних заходів для захисту безпеки даних, зокрема, коли це стосується спеціальних категорій даних, як дані, що стосуються здоров'я [2].

Адже як свідчить історія, терористичні акти 11 вересня, державні установи один раз розширивши повноваження із збору та обробки персональних даних, обґрунтовуючи такі дії вагомими підставами не повертають відібрану приватність, коли така надзвичайна ситуація відпадає.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Khadija El-Leithy COVID-19 and Data Protection Compliance 26 Mar 2020 URL: <https://www.whitecase.com/publications/alert/covid-19-and-data-protection-compliance>

2. Joint Statement on the right to data protection in the context of the COVID-19 pandemic by Alessandra Pierucci, Chair of the Committee of Convention 108 and Jean-Philippe Walter, Data Protection Commissioner of the Council of Europe Strasbourg, 30 March 2020 URL: <https://www.coe.int/>

*Бенецький Сергій Дмитрович,
аспірант кафедри цивільного права
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ЩОДО ПИТАННЯ ЗАГАЛЬНИХ ЗАСАД ТУРИСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТУРИСТИЧНИХ ОПЕРАТОРІВ ТА ТУРИСТИЧНИХ АГЕНТІВ

Діяльність, пов'язана з організацією всіх форм виїзду людей з місця постійного проживання в оздоровчих цілях, для задоволення пізнавальних інтересів або в професійно-ділових цілях без зайняття оплачуваною діяльністю в місцях тимчасового перебування називається туристичної і підрозділяється на туристично-операторську і туристично-агентську діяльність [6].

Учасники туристичної діяльності – туристи, екскурсанти, а також юридичні і фізичні особи, які замовляють або замовили туристичні послуги для цілей, не пов'язаних із здійсненням підприємницької діяльності, юридичні особи, фізичні особи, в тому числі фізичні особи-підприємці [6].

Найважливішу роль у розвитку туризму відіграють туристичні підприємства. Вони забезпечують для туристів міжнародні та внутрішні перевезення, необхідний пакет послуг (проживання, харчування, екскурсії), а також інші посередницькі операції (страхування, отримання іноземних віз і тощо). За змістом і характером своєї основної діяльності туристичне підприємство є свого роду посередником між споживачем (туристом) і виробником (готель, транспорт, ресторан) туристичних послуг [9].

Туристично-операторська діяльність – підприємницька діяльність юридичних осіб (туристичних операторів) з формування, просування, реалізації турів, в тому числі сформованих іншими туристичними операторами, включаючи нерезидентів України, а також з надання окремих послуг, пов'язаних з організацією туристичної подорожі [10].

Туристично-агентська діяльність – підприємницька діяльність юридичних осіб або фізичних осіб-підприємців (туристичних агентів) з просування, реалізації турів, сформованих туристичними операторами – резидентами України, учасникам туристичної діяльності, а також з надання окремих послуг, пов'язаних з організацією туристичної подорожі [10].

Туристичний агент продає послуги виробника і отримує винагороду від кожної угоди продажу при цьому він не несе ніякої відповідальності за якість послуги принципала. Основним завданням турагента є створення виробнику послуг доступу до ринку, а клієнту (туристу) місця, де він може придбати необхідні туристичні послуги.

Туристичний оператор на відміну від турагента, купує окремі елементи туристичного продукту на власні засоби і становить їх таким чином, щоб продати клієнтам туристичний пакет (пекідж тур).

Його винагородою є націнка на ціни, які він платить постачальникам послуг (маржа). Туроператор продає пакети туристам безпосередньо в своєму бюро або в мережі своїх філій або через посередників (турагентів).

Зазвичай туристичний оператор – це більше туристичне підприємство, ніж туристичний агент, яке має головний туристично-операторський офіс і декілька філіалів – агентську мережу. Багато великих туристичних підприємств – операторів мають агентські мережі по всьому світу.

Незалежно від наявності власної агентської мережі, туристичний оператор укладає агентські договори з незалежними туристичними агентствами щодо продажу своїх туристичних подорожів. Чим більше у туристичного оператора партнерів – туристичних агентів, тим більше обсяги продажу і відповідно більша кількість туристів, збільшується прибуток.

За системою доходів туристичний оператор купує певний туристичний продукт, а прибуток формується з різниці між цінами купівлі та продажу; часто туристичний оператор купує окремі послуги для формування комплексного туристичного продукту із власним механізмом ціноутворення.

Туристичний агент діє як роздрібний продавець, і прибуток виходить з комісійних за продаж чужого туристичного продукту; турагент реалізує туристичний продукт (часто й окремі послуги, наприклад авіаквитки, номери в готелях) за реальними цінами туроператорів чи виробників послуг.

За належністю туристичного продукту туристичний оператор завжди має запас туристичного продукту для продажу, а турагент запитує певний продукт (послугу), тільки коли клієнт висловлює купівельний інтерес.

Туристичні агенти і туристичні оператори можуть мати різноманітні форми власності. Вони можуть бути приватними, державними, акціонерними товариствами – суть підприємницької діяльності та їх ринкові функції від цього не змінюються.

Незважаючи на те, що багато фірм, особливо що функціонують на слабо розвинених ринках туристичних послуг, одночасно виконують обидві функції, тобто бувають агенти, які беруться за організацію подорожі, і туроператори, в тому чи іншому обсязі самотійно реалізують роздрібний продаж, слід розрізняти ці дві групи господарюючих суб'єктів, оскільки агент роздрібного продажу є роздрібним продавцем, а туристичний оператор виробником туристичного продукту.

Залежно від характеру здійснюваної діяльності туристичні підприємства класифікуються на ті, що займаються туризмом: внутрішнім, міжнародним, виїздами і приїздами, обслуговуванням в дорозі.

Найбільш поширена модель туристичних підприємств це: малі (до 6 осіб), організовує власні закордонні поїздки в певну країну або місцевість, є посередником у продажу пропозицій великих бюро подорожей, організовує власні виїзди всередині країни, є посередником у продажу туристичних пакетів внутрішнього туризму інших бюро або власників готельної бази, є посередником у продажу автобусних квитків міжнародного сполучення, є посередником у продажу квитків на різні спортивні, культурні, розважальні тощо заходи, від імені клієнта займається оформленням паспортно-візових формальностей, здійснює страхування.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996. // Відомості Верховної Ради. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Про туризм, Закон України від 15 вересня 1995 року № 324/95-ВР, Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1995, № 31, ст.24 // URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/324/95-%D0%B2%D1%80>
3. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 45–46. Ст. 356. (дата звернення: 15.04.2020).
4. Про схвалення Стратегії розвитку туризму та курортів на період до 2026 року, Розпорядження Кабінету міністрів України № 168-р від 16 березня 2017 року // URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/168-2017-%D1%80> (дата звернення: 15.04.2020).
5. Цивільне право України. Договірні та недоговірні зобов'язання: [підручник] [С. С. Бичкова, І.А. Бірюков, В.І. Бобрик та ін.]; за заг. ред. С.С. Бичкової. – 3-тє вид., змін, та допов. – К.: Алерта, 2014. – 496 с.
6. Дядечко Л.П. Економіка туристичного бізнесу. Навчальний посібник. – К.: Центр навчальної літератури, 2004. – 272 с.
7. Коваль П.Ф., Алешугіна Н.О., Андрєєва Г.П. В'їзний туризм Навчальний посібник: Ніжин, Видавництво Лук'яненко В.В., 2010. – 304 с.
8. Олійник Я.Б., Степаненко А.В. Теоретичні основи туризмології – К.: «Ніка-Центр», 2005., с.214.
9. Чорненька Н. Організація туристичної індустрії: Навчальний посібник.-К.: Атака, 2008.-392с.
10. Пуцентейло П.Р. Економіка і організація туристично-готельного підприємництва Навчальний посібник. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 344 с.

*Воротинцева Інна Валеріївна,
аспірантка кафедри цивільного права
Національного університету «Одеська юридична академія»*

**ДО ПИТАННЯ ПРО ОНОВЛЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА ЩОДО
РЕГУЛЮВАННЯ ЦИВІЛЬНИХ ПРАВОВІДНОСИН В СФЕРІ
ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ФІЗИЧНОЇ ОСОБИ-
ПІДПРИЄМЦЯ**

Основним двигуном розвитку держави в сфері цивільно-правових економічних відносин є фізична особа-підприємець як самостійна особа, що володіє підприємницькою активністю, без якої зростання добробуту всієї держави в цілому неможливо. З метою розвитку діяльності фізичних осіб-підприємців необхідним є створення комплексу умов для їх діяльності, сприятливого підприємницького клімату, потрібен перегляд деяких традиційних механізмів правового регулювання підприємницької діяльності фізичних осіб-підприємців. Особливо актуальними в даному контексті стають автоматизація та інформатизація взаємодії фізичних осіб-підприємців з державою. Крім того, виявляється необхідність застосування гнучких правових засобів, що забезпечують ефективний розвиток інноваційної інфраструктури, яка буде відповідати сучасним викликам, пов'язаним з цивільними правовідносинами в сфері здійснення підприємницької діяльності фізичними особами-підприємцями.

За твердженням великої кількості дослідників в сфері підприємництва найбільш сприятливим середовищем для розвитку приватної ініціативи фізичної особи-підприємця є повсюдна приватизація. Приватна власність – це поле для творчості, ініціативи, без яких неможливо широке поширення нововведень. Основне завдання приватизації можна визначити як розвиток чесної конкуренції. Ще одним великим плюсом є можливість поставити знак рівності між поняттями «приватизація» і «свобода». Свобода розглядається з точки зору способів ведення підприємницької діяльності, а саме, новаторства, безумовно, в рамках норм права.

Разом з тим, зазначена складова має крім позитивних і негативні сторони, зокрема, часто замість «приватної ініціативи» можна спостерігати так звану «приватну наживу». І хоч приватизація, як економічна складова, не несе в собі негативний фактор, вона є спокусливою мірою для держави отримати кошти «тут і зараз», що зумовлює необхідність виваженого ставлення до неї.

Для розвитку підприємницької діяльності фізичних осіб-підприємців потрібні, зокрема, умови, які включають в себе стабільність державної

економічної і соціальної політики, пільговий податковий режим, розвинену інфраструктуру підтримки підприємницької діяльності фізичних осіб-підприємців, існування ефективної системи захисту власності, формування гнучких ринкових механізмів підвищення ділової активності фізичних осіб-підприємців. Також фізичні особи-підприємці повинні мати вільний вихід на зовнішній ринок, що сприяє розвитку зовнішньоекономічних зв'язків, розширенню ринків збуту, залучення на вітчизняний ринок нових суб'єктів підприємницької діяльності, і має позитивні наслідки для споживача. Спонукає розвиток цього питання і входження у 2008 році України до СОТ.

В економіці України активно розвиваються процеси реформування, створюються нові зв'язки і взаємини між суб'єктами ринкової економіки різних форм власності. З цією метою держава розглядає питання щодо можливості створення доступної для фізичних осіб-підприємців кредитної системи, надання можливості купувати необхідні засоби виробництва, сировину і комплектуючі вироби. На сьогоднішній день у фізичної особи-підприємця з цим є труднощі. Під тиском державних програм розвитку вітчизняного виробництва у фізичної особи-підприємця не залишається права вибору. Безумовно, захист внутрішнього державного ринку – це ефективний і дієвий метод, але з нарощуванням торгових зв'язків виглядає вельми сумнівним. Вітчизняний виробник може досить сильно вплинути на розвиток української економіки, маючи при цьому достатню конкурентоспроможність, і забезпечуючи рентабельність продукції. Разом з тим, не можна створювати економічні і адміністративні перешкоди для тих, хто прагне і хоче працювати. Саме на них ляже головний тягар по створенню ринкової економіки і організації ефективного виробництва. Як ніколи раніше країна потребує таких людей, які, вивчивши краще зі світової і вітчизняної практики, почали б важку, але плідну роботу по створенню дійсно ефективної економіки.

Чим більше суб'єктів цивільних відносин мають можливість проявити свою ініціативу і творчі здібності у здійсненні підприємницької діяльності в якості фізичних осіб-підприємців, тим менше розрив між потенційними і фактичними результатами розвитку. Освоєння інноваційного економічного зростання неможливо в умовах штучного обмеження творчої стихії, свободи цивільної ініціативи, необхідної для цього мобільності всіх виробничих ресурсів. Підприємницька діяльність забезпечує освоєння нових перспективних виробництв, сприяє нівелюванню застарілих. Ініціатива, новаторство і прогрес – ось три основні складові підприємницької діяльності. Вони сприяють розвитку конкуренції, а також збільшення «відкритості» національної економіки, розвитку ввезення і вивезення капіталу.

Таким чином, підприємницька діяльність фізичних осіб-підприємців як особливий творчий тип економічної поведінки становить невід’ємну властивість всіх факторів досягнення економічного успіху.

Найважливішою ознакою підприємницької діяльності фізичних осіб-підприємців є самостійність і незалежність суб’єктів цивільних відносин в сфері підприємницької діяльності. В основі їх діяльності лежить внутрішнє спонукання, воля до створення і роботи. Кожна людина, стаючи фізичною особою-підприємцем, самостійно вирішує всі питання діяльності своєї організації, виходячи з економічної вигоди і ринкової кон’юнктури.

Враховуючи, що більшість нововведень мають ґрунтуватися на нових знаннях, на даний час вони виглядають «важкокерованими», що спричиняє негативне ставлення держави сучасного суспільства до категорії «фізична особа-підприємець», адже фізичною особою-підприємцем важко керувати, в неї є чітко сформована незалежна думка з приводу всіх суспільних процесів. Зазначене говорить про наявність менталітету, який поки не дозволяє розглядати фізичну особу-підприємця як генератора ідей і розвитку.

Законодавча база, яка регулює підприємницьку діяльність, в тому числі й діяльність фізичних осіб-підприємців в Україні, що формувалася з моменту початку реформ і удосконалюється по теперішній час, ґрунтується на Конституції України, нормах цивільного права та інших нормативних правових актах, які в умовах розвитку інформаційного суспільства та великої кількості змін на практиці (що зумовлено, в тому числі, впровадженням новітніх технологій) потребують перегляду та оновлення, вироблення єдиного комплексного підходу до вирішення питань, забезпечення подолання прогалин в законодавстві, які нині існують.

Отже, потрібен перегляд деяких традиційних механізмів правового регулювання підприємницької діяльності фізичних осіб-підприємців. Зокрема, актуальними є автоматизація та інформатизація взаємодії фізичних осіб-підприємців з державою; необхідність застосування гнучких правових засобів, що забезпечують ефективний розвиток інноваційної інфраструктури, яка буде відповідати сучасним викликам, пов’язаним з цивільними правовідносинами в сфері здійснення підприємницької діяльності фізичними особами-підприємцями.

*Колодін Артем Олексійович,
аспірант кафедри цивільного права
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ПРАВОВА ПРИРОДА І ЗНАЧЕННЯ ЧАРТЕРУ В УКРАЇНСЬКОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ І ЗАКОНОДАВСТВІ КРАЇН ЄС

Трампові перевезення, юридичною формою яких виступає чартер, регулюються внутрішньодержавним законодавством.

Договір морського перевезення в трамповому судноплаванні має форму чартеру. У більшості випадків цей договір укладається за допомогою посередника або фрахтового брокера та містить ряд обов'язкових умов, що відносяться до судна, вантажу, фрахтові, порядку оплати стивідорних робіт, диспача, демереджа [3].

У загальному обсязі морських перевезень нерегулярне (трампове) судноплавання продовжує переважати, і чартер відноситься до тих інститутів морського права, які мають велике практичне значення.

Чартер розрахований на перевезення великих партій вантажів, перш за все масових. Тому при перевезеннях по чартеру надається все судно, частина його або певні суднові приміщення.

Ця особливість чартеру, по-перше, вимагає узгодження широкого кола умов, що відносяться не тільки до самої перевезення, але і до характеристики подається судна, і, по-друге, ускладнює оцінку правової природи чартеру, тому що у взаєминах сторін виникають елементи оренди (майнового найму).

Перевезення по чартеру, незважаючи на їх широке застосування, не є предметом міжнародних угод. Вирішальне значення має діяльність міжнародних морських організацій, в першу чергу БІМКО, і національних об'єднань судновласників і фрахтувальників, що виробило практично зручні і звичні форми фрахтування судів на основі проформ чартерів.

Наприклад, БІМКО розробила деякі визначення, які можуть з однаковим успіхом застосовуватися в різних чартери: «робочі дні» (working days)», поточні (календарні дні) або «послідовні дні» (running days or consecutive days), «все заощаджене час» (all time saved), «деміредж» (demurrage) і ін. Визначення, що використовуються в чартери, видані в грудні 1980 року спільно з Балтійської і Міжнародної морської конференцією (БІМКО, Копенгаген), Міжнародним морським комітетом (ММК, Антверпен) [10], Федерацією національних асоціацій судових брокерів і агентів (Фонасьє-БА, Лондон), Генеральною Радою британського судноплавання (Лондон) [11].

Це допоможе усунути існуючу невизначеність, яка пов'язана з різним

тлумаченням цих термінів у різних країнах.

При аналізі чартеру необхідно відштовхуватися від норм національного морського права, що має в окремих країнах суттєві відмінності.

Згідно ст. 134 КТМ України та ст. 912 ЦК України [2, 3], договори чартеру (фрахтування) можуть полягати для перевезення вантажів, які перевізник зробить цілим судном або певною частиною з його вантажного простору або в певному судновому приміщенні. Висновок і зміст договорів перевезення вантажів можна доводити чартерами, коносаментами та іншими письмовими доказами (ст. 134 КТМ України) [3]. Таким чином, в українському законодавстві чартер є одним з декількох видів договорів перевезення вантажів.

В юридичній літературі країн ЄС, наприклад у болгарській юридичній літературі підкреслюється намір законодавця розмежувати чартер від тайм-чартеру і від договору найму судна без екіпажу [9]. У ст. 99 польського морського кодексу (ПМК) чартер розглядається як різновид договору вантажного перевезення, визначення якої дано в ст. 98 ПМК. У ст. 169 КТМ РБ, в § 1, 2 ст. 149 і ст. 158 ПМК виражений принцип, відповідно до якого фрахт підлягає сплаті лише при повному або частковому досягненні результатів перевезення.

Існують безліч стандартних і приватних форм чартерів (рейсові чартери, тайм-чартери, дімайз-чартери, бербоут-чартери та інш.). Окремі великі фрахтователи мають свої форми чартерів. При укладанні договору в стандартні і приватні форми чартерів вносяться численні додаткові умови. Згодом ряд з них придбав стандартні формулювання. Окремі стандартні форми чартерів діють з кінця XIX – початку XX століть. Старі стандартні форми, як правило, відповідають інтересам судновласників, а більш пізні форми – інтересам фрахтувальників.

Перший обов'язок судновласника – надання судна фрахтувальнику, тобто передача йому правомочності користування, права комерційної експлуатації судна від свого імені. Другий обов'язок надання судна фрахтувальнику тимчасово, на обумовлений термін, після закінчення якого фрахтувальник зобов'язаний повернути його судновласнику. Цей термін може становити від декількох місяців до декількох років або час, необхідний для виконання одного або декількох рейсів.

Поряд з перевезенням вантажу в ЦК України згадано також про перевезення пасажирів та інші цілі перевезення, наприклад цілі можуть бути різними: для перевезення вантажів або пасажирів, виробництва буксирних, криголамних і рятувальних операцій, наукових і культурних цілей і тощо.

Можливість зафрахтувати судно для інших, ніж перевезення цілей, торгового мореплавства – одна з відмінностей тайм-чартеру від договору морського перевезення вантажу і, зокрема, від договору фрахтування судна на рейсовий чартер.

Експлуатація зафрахтованого тимчасово судна може здійснюватися тільки з метою торговельного мореплавства. Судно за цим договором не може використовуватися як готель, склад, ресторан. Саме це відрізняє договір фрахтування судна на час від договору майнового найму. Хоча судно передається в користування фрахтувальника, слід визнати, що до останнього на час переходить також правомочність володіння судном.

Ще один обов’язок судновласника полягає в наданні їм фрахтувальнику послуг з управління судном і його технічної експлуатації. Строго формально надання таких послуг виходить за межі предмета оренди і зближує тайм чартер з договорами про надання послуг. Однак їх договори про оренду транспортних засобів з наданням послуг з управління та технічної експлуатації віднесені до одного з видів договору оренди.

Плата за користування судном встановлюється угодою сторін. Зазвичай вона розраховується на основі фіксованих ставок за тонну дедвейту судна або місячної ставки за все судно. Як правило, плату вносять авансом. Звичайною практикою є наявність в договорі умови, що дозволяє судновласнику вилучити судно з експлуатації фрахтувальника за прострочення платежу чергового внеску. Згодом було знайдено компромісне рішення в формі *antitechnicality clause*. Її сенс: при простроченні фрахтувальником чергового внеску судновласник дає йому повідомлення із зазначенням строку внесення простроченого платежу, перш ніж реалізувати своє право на вилучення судна з експлуатації фрахтувальника.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Конституція України: станом на 1 верес. 2016 р.: відповідає офіц. тексту. Харків: Право, 2016. 82 с.
2. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 45–46. Ст. 356.
3. Кодекс торговельного мореплавства України, Закон України 23 травня 1995 року № 176/95-ВР (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1995, №№ 47, 48, 49, 50, 51, 52, ст. 349) // URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/176/95-%D0%B2%D1%80#top>
4. Конвенція Організації Об’єднаних Націй про морське перевезення вантажів від 31 березня 1978 року // URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_391/card6#Public.
5. Конвенція Організації Об’єднаних Націй про договори повного або часткового морського міжнародного перевезення вантажів від 11.12.2008 р. // URL: http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/carriageof_goods.shtml.
6. Макаров И. М. Понятие договора морской перевозки // Научный вестник международного гуманитарного университета. – 2011. – № 1. – С. 78–80.

7. Цивільне право України. Договірні та недоговірні зобов'язання: [підручник] [С. Бичкова, І.А. Бірюков, В.І. Бобрик та ін.]; за заг. ред. С.С. Бичкової. – 3-тє вид., змін, та допов. – К.: Алерта, 2014. – 496 с.

8. Цивільне право : підручник : у 2 т. / В. І. Борисова (кер. авт. кол.), Л. М. Баранова, Т. І. Бегова та ін.; за ред. В. І. Борисової, І. В. Фатєєвої, В. Л. Яроцького – Х. : Право. – 2011.-Т. 2.-816 с.

9. Кодекс на търговското мореплаване на Република България // Държавен вестник. 1970. № 55, 56; Сборник на нормативни документа на РБ. 1998. Т. 7. Разд. II.

10. Текст Устава ММК // Comite Maritime International, Year book 1990- 1991. р. 2-11.

11. Конвенція про полегшення міжнародного морського судноплавства 1965 р. // URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_064#Text

12. Александрова К.И. Материалы БИМКО по вопросам морского права / К.И. Александрова. – М., 1972. – 125 с.

Кучерявенко Вікторія Сергіївна,
аспірантка кафедри цивільного права
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРАВО НА ВІДПОВІДЬ, ЯК СПОСІБ ЗАХИСТУ ПРАВА НА ЧЕСТЬ, ГІДНІСТЬ ТА ДІЛОВУ РЕПУТАЦІЮ ПОРУШЕНОГО ВІНТЕРНЕТ- ЗМІ

Право на відповідь – спеціальний спосіб захисту честі, гідності та ділової репутації, який закріплений в ст.277 Цивільного кодексу України (далі – ЦК України), ч.1 ст. 30 Закону України «Про інформацію» та ст.65 Закону України «Про телебачення та радіомовлення».

На законодавчому рівні зміст права на відповідь не розкривається. В доктрині цивільного права під правом на відповідь розуміють: право на висвітлення власної точки зору щодо поширеної інформації та обставин порушення особистих немайнових прав [1,с.206]; право вимагати від ЗМІ, висвітлення власної точки зору та /або тлумачення поширеної інформації та обставин порушення особистого немайнового права без визнання її недостовірною [2, с.111]; право особи, про яку поширено в ЗМІ негативну інформацію, на пояснення, коментар чи власне тлумачення справи, здійсненні в тому самому порядку, в якому про неї було поширено негативну інформацію [3, с.286].

З огляду на зміст доктринальних визначень, підкреслимо обґрунтованість зауважень представників юридичної спільноти відносно ролі права на відповідь в забезпеченні плюралізму думок [4]і підтримки громадської дискусії, відсутності істотного втручання у свободу вираження поглядів представників ЗМІ, в силу не заперечення права представника ЗМІ

дотримуватися висловленої раніше думки, а лише формування умов для вираження існуючої альтернативної думки [5,с.474, 477].

З огляду на положення вищезазначених нормативно-правових актів, реалізація права на відповідь можлива як в досудовому, так і в судовому порядку. Зокрема, в порядку досудового врегулювання спору, фізична особа може звернутися до ЗМІ із заявою про реалізацію права на відповідь у разі поширення відомостей, які не відповідають дійсності або порушують її честь, гідність та ділову репутацію, а також у разі висловлювання в ЗМІ по відношенню до фізичної особи оціночних суджень, думок, які принижують її честь, гідність та ділову репутацію. В судовому порядку, фізична особа може реалізувати право на відповідь у ЗМІ у разі поширення про неї та (або) членів її сім'ї недостовірної інформації, якою порушується честь, гідність та ділова репутація або у випадку порушення при досудовому врегулюванні спору права на відповідь.

Аналіз нормативно-правових актів, якими визначено основи діяльності ЗМІ свідчить, що порядок реалізації права на відповідь визначений лише в Законі України «Про телебачення та радіомовлення» і лише в частині подання заяви про реалізацію права на відповідь у програмі чи передачі телерадіоорганізації. На практиці, з метою конкретизації процедурного порядку поширення відповіді в ЗМІ, застосовуються положення нормативно-правових актів, що визначають порядок поширення серед невизначеного кола осіб спростування. Відтак, текст відповіді в друкованому ЗМІ публікується тим же шрифтом та в тому ж самому місці, що і повідомлення поширення якого обумовило порушення честі, гідності та ділової репутації. У випадку порушення честі, гідності та ділової репутації телерадіоорганізацією, відповідь повинна бути поширена в такій же програмі чи передачі, що і відомості, поширення яких призвело до порушення вищезазначених особистих немайнових прав фізичної особи або в інший час за домовленістю з особою, права якої були порушені.

В той же час, реалізація права на відповідь в Інтернет-ЗМІ видається проблематичною, з огляду на наступне:

- норми діючого законодавства в сфері ЗМІ поширюють свою дію на діяльність традиційних ЗМІ та на їх електронні версії. Наразі, відсутній спеціальний нормативно-правовий акт, який би визначав статус, порядок створення та засади діяльності Інтернет-видань, що фактично обумовлює не наділення *de jure* Інтернет-видання статусом ЗМІ. Відсутність правового статусу ЗМІ свідчить, перш за все, про недоречність застосування до правовідносин, які виникають із факту поширення інформації, яка завдає

шкоду честі, гідності та ділової репутації фізичної особи, положень законодавчих актів, що регулюють діяльність ЗМІ, а тому реалізація права на відповідь в Інтернет-виданні можлива лише в судовому порядку, з підстав визначених ст. 277 ЦК України. Окрім того, відсутність у Інтернет-видань правового статусу ЗМІ ускладнює процес притягнення авторів оспорюваних матеріалів до відповідальності, адже в деяких випадках розміщення таких матеріалів здійснюється анонімно, не кожне Інтернет-видання розміщує його вихідні дані. За таких умов, фізична особа честь, гідність та ділова репутація якої були порушені несе додатковий тягар щодо встановлення автора матеріалу та/або власника сайту.

-матеріали розміщені в Інтернет-ЗМІ легко піддаються редагуванню та видаленню, що ускладнює процес доведення факту їх розміщення;

-специфіка функціонування Інтернет-ЗМІ, зумовлена технічними особливостями розміщення інформації, унеможлиблює розміщення відповіді у текстовому, -відео, -аудіо форматах або у форматі графічних зображень і фотозображень в максимально можливій мірі тим же способом і в тому ж місці, як була подана оскаржувана інформація, щоб досягти тієї ж публічності і того самого впливу. Обґрунтованими є пропозиції висловлені в науковій літературі щодо застосування механізму відсилань між первинною публікацією та публікацією, яка містить відповідь [6, с.35], як відповідного «маркеру» реалізації права на відповідь фізичною особою, якої стосується інформація в первинній публікації та визначення факту існування альтернативної думки. В контексті зазначеного, слід зауважити, що окреслений вище підхід відносно забезпечення ефективності реалізації права на відповідь в Інтернет-ЗМІ наразі знаходить своє відображення в законотворчій діяльності. Так, зокрема положеннями ст. 44 законопроекту «Про медіа в Україні» № 2693-2 від 29.05.2020 року визначено, що поширення відповіді в онлайн-медіа має відбуватись у спосіб, максимально наближений до способу поширення інформації, щодо якої надійшла заява про реалізацію права на відповідь (у тому ж обсязі, на тій же веб-сторінці або у тому ж розділі веб-сайту тощо). Якщо текст відповіді неможливо розмістити на одній веб-сторінці з оригінальною публікацією, суб'єкт у сфері онлайн-медіа має забезпечити перехресні посилання між відповідними публікаціями та розмістити поряд з оригінальним текстом повідомлення про те, що інформація з цієї публікації стала предметом права на відповідь.

В контексті огляду поточних законодавчих ініціатив, відносно регулювання медіа в Україні, в тому числі тих, що функціонують в мережі Інтернет, слід зауважити, що позитивними кроками на шляху до подолання

вище окреслених проблемних аспектів захисту честі, гідності та ділової репутації фізичної особи, є ініціативи щодо: віднесення онлайн-медіа до суб'єктів у сфері медіа, а отже і поширення норм спеціального законодавства у сфері медіа на їх діяльність; покладання на онлайн-медіа обов'язку відносно оприлюднення та регулярного оновлення на своєму веб-сайті (у своєму онлайн-профілі) вихідних даних та відповідальності за їх не оприлюднення.

Підсумовуючи, варто зазначити, що наразі реалізація права на відповідь, як способу захисту фізичною особою права на честь, гідність та ділову репутацію порушеного в Інтернет-ЗМІ видається проблематичною, в силу існуючих прогалин законодавства в частині правового регулювання діяльності ЗМІ, які функціонують в мережі Інтернет. Усунення вищевказаних прогалин законодавства слугуватиме передумовою для забезпечення ефективної реалізації права на відповідь в Інтернет-ЗМІ.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Стефанчук Р.О. Особисті немайнові права фізичних осіб (поняття, зміст, система, особливості здійснення та захисту) : монографія / Відп. ред. Я.М. Шевченко. К. : КНТ. 2008. 625 с.
2. Шустрова К.В., Шурупова К.В. Правове регулювання понять спростування недостовірної інформації та право на відповідь в законодавстві України. *Журнал східноєвропейського права*. 2016. № 26. С.106-112
3. Можаровська К.В. Право на відповідь як спосіб захисту честі, гідності та ділової репутації публічних осіб. *Ученые записки Таврического национального университета им. В. И. Вернадского. Серия «Юридические науки»*. Том 26 (65). 2013. № 2-1 (Ч. 1). С. 282-287
4. Koltay, András (2007) *The Right of Reply : A Comparative Approach*. Iustum Aequum Salutare, 3 (4). URL: <http://real.mtak.hu/98864/1/Koltay-Reply.pdf>
5. Заєць С. А. Відповідь і спростування як способи захисту права у спорах про поширення недостовірної інформації (в аспекті ст. 10 Європейської конвенції про захист прав людини та практики Європейського суду). *Правове забезпечення ефективного виконання рішень і застосування практики Європейського суду з прав людини : зб. наук. ст. Міжнар. наук.-практ. конф. (Одеса, 15 вересня 2012 р.)* / за ред. С. В. Ківалова ; НУ «ОЮА». Одеса : Фенікс. 2012. С. 470-479.
6. Баранов О.А. Правове регулювання ЗМІ, що використовують Інтернет-технології. *Правова інформатика*. 2012. № 2. С. 28-38.

*Лебедєва Ганна Володимирівна,
суддя Миколаївського окружного адміністративного суду, аспірантка
кафедри цивільного права
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ЦЕНзуРА ЯК ЕЛЕМЕНТ КОНТРОЛЮ ОБОРОТУ ОБ'ЄКТІВ АВТОРСЬКОГО ПРАВА

Твори є одним з результатів літературно-художньої творчості, регулювання відносин щодо обороту яких має доволі тривалу історію. Картини, поеми, вірші та інші об'єкти авторського права завжди були вираженням особистих почуттів, історично-значимих подій, особистих історій з життя як пересічних людей, так і відомих особистостей. Процес творчої діяльності є суб'єктивним, таким, що не підлягає правовому регулюванню, адже творчість як правило є внутрішньо-неконтрольованим процесом, викликаним психіко-емоційним станом, відчуттями та внутрішніми переживаннями автора. Саме тому, у більшості випадків твори передають суб'єктивний погляд автора на певні події чи явища.

Історично склалося, що у більшості країн закріплювалася презумпція свободи творчої діяльності, але разом з цим у деяких з них була наявна цензура в частині регулювання відносин з обнародування, публічної демонстрації творів. Критерії визначення інформації такої, що може бути заборонена до поширення визначалася відповідними указами, розпорядженнями, прийнятими у встановленому порядку.

Що саме було основою для критеріїв заборони обнародування творів? По-перше, образ політичних діячів. Як правило, у більшості випадків правителі чинять перешкоди публічній демонстрації як негативному зображенню їх персони в ролі представників влади, так і з особистісної позиції перешкождали творам, в яких висвітлювалися їх негативні риси (пияцтво, розпутство тощо).

По-друге, шкідливих ідей для суспільства та державного устрою. У більшості випадків у кожної влади є як свої прихильники, так і особи, що незадоволені станом речей. Тому висвітлення передових ідей управління державою, підбурювання та заклики до зміни у державному управлінні можуть нашкодити представниками влади, а тому такі твори є такими, що можуть бути заборонені до публічного обнародування чи обігу.

Як правило цензура як форма контролю зі сторони суб'єкта влади ґрунтувалася на інтересах, потребах, цінностях та пріоритетах політичних діячів. Метою цензури є встановлення контролю за змістом інформації

незалежно від форми об'єктивного її втілення будь то книги, театральні постановки, картини, скульптури тощо.

Норми моралі як інструмент цензури є регулятором правил обороту творів у цивільному обороті. Аналізуючи вплив норм моралі та їх взаємозв'язок з авторським правом слід звернути увагу на таке. По-перше, при створенні твору його зміст визначається автором самостійно і тільки внутрішні регулятори здатні вплинути на відповідність чи невідповідність визначеним у суспільстві критеріям, змісту норм моралі тощо. Тобто кожний автор лише на власне переконання може враховувати або ігнорувати норми моралі, цензуру. По-друге, цензура може вплинути лише на оборот творів, що офіційно перебувають на законних підставах у цивільному обороті, тобто введені офіційно у цивільний оборот внаслідок їх опублікування у видавництві або після відповідної реєстрації чи отримання прокатного посвідчення (якщо така процедура передбачена законодавством, наприклад щодо кінофільмів). На оборот творів, які не введені офіційно у цивільний оборот (рукописи, що не передані у видавництво тощо) офіційно досить важко вплинути, адже досить важко довести авторство твору та його публічне поширення. Представляє інтерес більш детальне висвітлення питань, пов'язаних з цензурою та її впливом на цивільний оборот творів та їх наслідками як для автора, так і для правоволодільца майнових прав.

Непомящая Ірина Олексіївна,

аспірант кафедри цивільного права,

Національного університету «Одеська юридична академія»

ДО ПИТАННЯ ЗАХИСТУ ПЕРСОНАЛЬНИХ ДАНИХ, ЩО МІСТЯТЬСЯ В ДЕРЖАВНОМУ РЕЄСТРІ РЕЧОВИХ ПРАВ НА НЕРУХОМЕ МАЙНО

Розвинене інформаційне суспільство формує запит на формуванні значних масивів систематизованої інформації щодо результатів життєдіяльності окремих осіб та суспільства в цілому у вигляді державних реєстрів в електронній формі та з необмеженим колом суб'єктів, які мають доступ до таких даних. Питання захисту інформаційних прав особи в сучасних умовах розвитку інформаційних технологій стають предметом широкого кола наукових досліджень. Крім того, варто констатувати спроби вирішення питань захисту прав осіб від незаконного розповсюдження інформації щодо них на національному законодавчому рівні та рівні міжнародно-правових актів. Держава Україна активно приймає участь в процесі вдосконалення національного законодавства щодо визначення правового

режиму особистої інформації (інформації щодо особи). Україна ратифікувала Конвенцію Ради Європи про захист осіб у зв'язку з автоматизованою обробкою персональних даних шляхом прийняття Закону України від 6 липня 2010 року. Таким чином наша держава взяла на себе зобов'язання забезпечити дотримання прав і свобод людини, зокрема, права на недоторканність приватного життя, закріпленого статтею 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та гарантованого статтею 32 Конституції України.

Механізм реалізації загалом декларативних положень Конвенції було закріплено шляхом прийняття Закону України «Про захист персональних даних», який набув чинності 1 січня 2011 року і став основоположним актом національного законодавства у сфері захисту персональних даних. Згодом, враховавши наявний досвід створення та функціонування системи захисту персональних даних в Україні, 3 липня 2013 року було прийнято Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення системи захисту персональних даних», який набув чинності 1 січня 2014 року.

Інформація, що міститься в Державному реєстрі речових прав на нерухоме майно, може мати характер персональних даних. Так, згідно положень постанови Кабінету Міністрів України від 6 червня 2018 р. № 484 до державного реєстру прав вносяться такі відомості про суб'єкта права власності фізичну особу: прізвище; ім'я; по батькові (за наявності); номер запису в Єдиному державному демографічному реєстрі (за наявності); реєстраційний номер облікової картки платника податків.

У разі відсутності у фізичної особи реєстраційного номера облікової картки платника податків через свої релігійні переконання, про що офіційно повідомлено відповідний контролюючий орган, додатково вносяться: реквізити паспорта фізичної особи (назва; серія (за наявності); номер; дата видачі; уповноважений суб'єкт, що його видав; строк дії (за наявності); додаткові відомості (за наявності) [1].

В той же час виникає питання щодо віднесення персональних даних, що містяться в Державному реєстрі прав до публічної інформації. Згідно ч.1 ст.1 Закону України «Про доступ до публічної інформації», публічна інформація - це «відображена та задокументована будь-якими засобами та на будь-яких носіях інформація, що була отримана або створена в процесі виконання суб'єктами владних повноважень своїх обов'язків, передбачених чинним законодавством, або яка знаходиться у володінні суб'єктів владних повноважень, інших розпорядників публічної інформації, визначених цим Законом» [3]. Весь масив інформації не може бути охарактеризований як публічна інформація, адже в статті міститься зазначення, що така інформація

є відкритою та загальнодоступною, крім випадків, передбачених Законом [2]. Таким чином, Державний реєстр прав є ресурсом, що містить як загальнодоступну, так і конфіденційну інформацію стосовно власників нерухомості [4, с.41].

Задля забезпечення публічності та відкритості інформації з реєстру Міністерством юстиції України запроваджено он-лайн сервіси для отримання даних з Державного реєстру речових прав на нерухоме майно. Інформація з Державного реєстру прав в електронній формі через веб-портал Мін'юсту надається користувачам, яких ідентифіковано шляхом використання кваліфікованого електронного підпису. Однак, вбачається необхідність фіксації в реєстрі даних валідації суб'єктів запиту даних щодо конкретного об'єкта нерухомості. Такі дані повинні мати конфіденційний характер і можуть бути використані в процесі захисту порушених або оспорюваних прав у випадку рейдерських захоплень нерухомості або інших правопорушень в сфері власності.

Таким чином, вважаємо, що дотримання принципу добросовісності при користуванні Державним реєстром повинно доповнювати такі засади функціонування реєстрів як відкритість і публічність. За аналогією з публічністю прав на нерухомість публічними повинні залишатися і дії щодо збирання, обробки і поширення інформації з Державних реєстрів.

Література:

1. Деякі питання функціонування Державного реєстру речових прав на нерухоме майно: Постанова Кабінету Міністрів України від 6 червня 2018 р. № 484. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/484-2018-%D0%BF#Text>
2. Закон України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень». URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1952-15#n38>
3. Закон України «Про доступ до публічної інформації» від 13.01.2011 № 2939-VI. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17#Text>
4. Коровайко О. Формування і зберігання даних державного реєстру прав на нерухоме майно. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. №12.

*Писаренко Марина Олександрівна,
аспірантка кафедри цивільного права
Національного університету «Одеська юридична академія»*

РОЛЬ КОМУНАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ ДЛЯ РОЗВИТКУ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УМОВАХ ОНОВЛЕННЯ ЦИВІЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА

Одним з напрямків розвитку незалежної України є формування власної економічної політики, що стало можливим в тому числі внаслідок переходу до саморегульованої ринкової економіки та розбудови місцевого самоврядування, зокрема, це: перехід від монополії державної власності до багатоманітності форм власності та видів господарювання; інвестиційна перебудова в напрямі децентралізації, зменшення питомої ваги державних інвестицій та розширення ринкових джерел капіталовкладень. Нині зазначені напрямки є достатньо актуальними, а тому потребують більш пильної уваги з боку теорії та практики застосування. Особливості виникають і в умовах активного переходу на цифрові технології та застосування їх у всіх сферах нашого життя.

Враховуючи те, що матеріальною і фінансовою основою місцевого самоврядування, зокрема, є рухоме і нерухоме майно, доходи місцевих бюджетів, інші кошти, земля, природні ресурси, що є у комунальній власності територіальних громад сіл, селищ, міст, районів у містах, комунальна власність посідає провідне місце в структурі матеріальної та фінансової основ місцевого самоврядування. Право комунальної власності законодавцем визначається, як право територіальної громади володіти, доцільно, економічно, ефективно користуватися і розпоряджатися на свій розсуд і в своїх інтересах майном, що належить їй, як безпосередньо, так і через органи місцевого самоврядування [1].

Значущість комунальної власності підсилюється й тим, що даний вид публічної власності має велике соціальне призначення та мету задовольнити публічний інтерес. На відміну від державної власності, комунальна власність за своєю сутністю є матеріальною основою місцевого самоврядування, без якої функціонування муніципальної влади є неможливим.

Майно комунальної власності громади може використовувати для підтримання життєдіяльності міста, селища чи села. Комунальна форма власності, наприклад, на нерухоме майно та землю, дозволяє органам місцевого самоврядування мати додаткові джерела доходів. Загалом, комунальна власність виражає суспільні, економічні, політичні та

територіальні інтереси. Матеріальні та фінансові ресурси, які перебувають у комунальній власності, є надбанням територіальної громади [2].

Суб'єктами права комунальної власності є територіальні громади первинного рівня (тобто жителі сіл, селищ, міст), територіальні громади вторинного рівня (жителі районів, областей), а також органи місцевого самоврядування, що здійснюють права комунальної власності від імені територіальної громади – представницькі та виконавчі органи місцевого самоврядування. [1]

Територіальні громади та об'єднані територіальні громади мають право набувати у власність майно, тобто підстави набуття права комунальної власності визначають матеріальну основу територіальної громади – юридичної особи – власника.

Об'єктами права комунальної власності є майно, у тому числі грошові кошти, яке належить територіальній громаді. Підставою для набуття права комунальної власності є передача майна територіальним громадам безоплатно державою, іншими суб'єктами права власності, а також майнових прав, створення, придбання майна органами місцевого самоврядування в законодавчо встановленому порядку.

Перелік об'єктів права державної власності, які можуть бути передані у комунальну власність територіальних громад сіл, селищ, міст, районів у містах або у спільну власність територіальних громад сіл, селищ, міст, а також перелік об'єктів, які не можуть бути передані – чітко визначені законодавцем [3].

Органи місцевого самоврядування є активними суб'єктами господарювання, а ведення господарської діяльності місцевим самоврядуванням має відповідати місцевим потребам та бути спрямованим на розвиток територіальних громад, гарантування ефективності функціонування комунальної інфраструктури. А комунальна власність, в свою чергу, є матеріальною основою для добробуту територіальних громад в умовах розвитку регіонів в Україні.

Діючі нормативно-правові акти, які регулюють відносини власності територіальних громад, враховують європейський досвід щодо управління комунальною власністю. Особливого значення має визначення поняття комунальної власності як самостійного виду власності, визнання територіальних громад власниками комунального майна тощо.

Разом з тим, в умовах інформатизації суспільства, активного впровадження цифрових технологій в наше життя, виникає необхідність перегляду та систематизації норм, що забезпечують регулювання питань

набуття, використання й управління комунальною власністю, врахування особливостей, які мають місце при використанні інформаційних технологій та вчинення певних правових дій суб'єктами цивільних правовідносин на відстані, забезпечення законності та захисту прав за умови їх порушення тощо.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 р. № 280. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр>
2. Глинська О. В. Територіальна громада як суб'єкт права комунальної власності. *Форум права*. 2012. № 2. С. 120-125.
3. Про передачу об'єктів права державної та комунальної власності: Закон України від 03.03.1998 р. № 147. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/147/98-вр>

*Плюшко Дмитро Сергійович,
аспірант кафедри цивільного права
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ЩОДО АНАЛІЗУ ДОСВІДУ КРАЇН ЄС З ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ НАСЛІДКІВ ПРИПИНЕННЯ ШЛЮБУ МІЖ ЧОЛОВІКОМ І ЖІНКОЮ, ЯКІ Є ГРОМАДЯНАМИ РІЗНИХ КРАЇН

Подружжя, яке вважає, що шлюбні відносини слід припинити має право розірвати шлюб. Коли подружжя приймають рішення розірвати шлюбні правовідносини, вони, як правило, порушують справу в суді. На території ЄС непоодинокі випадки, коли чоловік і жінка, бажаючи розірвати шлюб, є громадянами різних країн ЄС, або проживали в різних країнах ЄС. У більшості європейських країн поряд з інститутом розлучення існує інститут сепарації, який часто передуює розлученню. Роздільне проживання не припиняє шлюб, але припиняє зобов'язання жити разом і тягне за собою розділ майна подружжя. Національне законодавство різних країн по різному визначає процедуру розірвання шлюбів, що породжує правову невизначеність у осіб, які перебувають в транскордонних союзах, обмежує їх волю при укладанні угод.

В сучасності в країнах ЄС сімейне право дозволяє міжнародним парам заздалегідь знати, який закон буде застосовуватися до їх розлучення. це збільшить гнучкість і автономію, надавши подружжю можливість вибрати який можна застосовувати закон. Більше автономії для подружжя забезпечить сильний стимул заздалегідь розібратися з наслідками можливого розвалу шлюбів і заохочувати дружні розлучення, які мають вирішальне значення,

якщо у пари є діти.

В ЄС діють процесуальні правила, що визначають який саме суд має право винести рішення про розлучення, що дозволяє визнавати факт розірвання шлюбу, досконалої в одній країні ЄС, іншою стороною.

Принципи, що стосуються розлучення, спрямовані на здійснення процедури розірвання шлюбу з урахуванням інтересів дітей і чоловіка. Виходячи з аналізу даних принципів, можна зробити висновок про те, що розірвання шлюбу за взаємною згодою подружжя є більш прийнятним, ніж розлучення з ініціативи тільки одного з подружжя.

Також в ЄС заохочують подружжя, які виявляють бажання розірвати шлюб до укладення угоди щодо правових наслідків даної цивільної акту. Тільки при відсутності такої угоди, компетентний орган приймає рішення.

Першим правовим актом в даній сфері став Регламент Ради ЄС від 30 липня 2000 № 1347/2000 про юрисдикцію, визнання і приведення у виконання рішень у справах про розлучення і справах, що стосуються відповідальності батьків («Правила Брюссель II»). Незабаром був прийнятий Регламент «Біс Брюссель II» – Регламент Ради ЄС від 27 листопада 2003 року № 2201/2003 про компетенцію, визнання та виконання рішень у сімейних справах і процедурах, що стосуються батьківської відповідальності, і про скасування Регламенту № 1347/2000. Однак на черговому засіданні Ради ЄС, який пройшов в Люксембурзі 5 і 6 червня 2008 року, був зроблений висновок про відсутність єдиних поглядів на гармонізацію сімейного права. 12 липня 2010 року Радою Європи було прийнято рішення про розвиток співробітництва у справах, що виникають з факту розлучення. Результатом рішення Ради ЄС про посилену співпрацю став Регламент 1259/2010 Європейського парламенту і Ради ЄС від 20.12.2010 року № 1259/2010 «Про співпрацю в області застосування законів про розлучення і роздільному проживанні подружжя («Рим III») [4].

«Рим III» містить механізми обмеження дії колізійного методу регулювання. Згідно ст. 11 не допускається зворотне відсилання, а відповідно до ст. 12 в застосуванні положень права, обраних в силу норм «Рим III», може бути відмовлено, якщо таке застосування явно несумісне з публічним порядком права країни суду.

Для сімейного права України положення, закріплені в «Рим III», є новими і прогресивними. На сьогоднішній день в СК України [2] не існує закріпленого положення про розірвання шлюбів громадян України з іноземними громадянами або особами без громадянства, а також шлюбів між іноземними громадянами, іноземними громадянами та особами без

громадянства, особами без громадянства, хоча б одне з яких має дозвіл на постійне проживання в Україні, здійснюється відповідно до законодавства України. При цьому зазначене положення частково врегульовано в Україні спеціальним законом (ст.ст. 63, 64 Закону України «Про міжнародне приватне право». Так, подружжя, які не мають загального особистого закону, може обрати право, що буде застосовуватися до припинення шлюбу, якщо подружжя не має спільного місця проживання або якщо особистий закон жодного з них не збігається з правом держави їхнього спільного місця проживання. Вибір права обмежений лише правом особистого закону одного з подружжя. Угода про вибір права припиняється, якщо особистий закон подружжя стає спільним.

Вважається за доцільне передбачити колізійне регулювання розірвання шлюбу, що відповідає сучасним тенденціям міжнародного приватного права в СК України. По-перше, слід надати подружжю можливість обирати застосовне право до розірвання шлюбу, обмежене правом постійного місця проживання подружжя на момент подання позовної заяви до суду, правом громадянства одного з подружжя на момент розгляду справи в суді або правом, найбільш тісно пов'язаних з відношенням. Таким може виступати закон доміцілья або закон громадянства подружжя в залежності від ряду факторів, наприклад: проживання подружжя на території одного або різних держав, єдине громадянство, наявність нерухомого майна за кордоном. Зважаючи на важливість відносин, пов'язаних безпосередньо з особистістю, угоду про застосовне право слід укладати в письмовій формі, що вимагає нотаріального посвідчення. При цьому доцільно передбачити можливість в будь-який час вносити зміни в угоду про застосовне право. По-друге, необхідно відмовитися від єдино можливою на сьогоднішній день жорсткої односторонньої колізійної прив'язки при розірванні шлюбу на території України.

Вважаємо, що вітчизняний законодавець може використовувати позитивний досвід ієрархічно вибудованих норм субсидіарного колізійного регулювання «Рим III».

З урахуванням запропонованого вище обмеження автономії волі сторін для українського сімейного права в СК України доцільно закріпити такі ієрархічні прив'язки, які застосовуються при відсутності угоди сторін про застосовне право: право спільного місця проживання подружжя на момент подання позовної заяви до суду; право держави громадянства одного з подружжя на момент розгляду справи в суді; право найбільш тісному зв'язку; право країни суду. Запропоноване рішення ситуації, що є в даний час в

українському сімейному праві дозволить найкращим чином враховувати фактичні обставини справи при розірванні шлюбу.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Конституція України: станом на 1 верес. 2016 р.: відповідає офіц. тексту. Харків: Право, 2016. 82 с.
2. Сімейний кодекс України: Закон України від 10.01.2002 р. Відомості Верховної Ради України. 2002. № 21. Ст. 135.
3. Про міжнародне приватне право: Закон України від 23 червня 2005 року № 2709-IV, (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2005, № 32, ст.422) // URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2709-15#Text>.
4. Council Regulation (EU) № 1259/2010 implementing enhanced cooperation in the area of the law applicable to divorce and legal separation // EUR-Lex // URL: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2010:343:0010:0016:en:PDF>.
5. Цивільне право України. Загальна частина: підручник / за ред. О. В. Дзери, Н. С Кузнєцової, Р. А. Майданика. – вид., переробл. і доповн. – К.: Юрінком Інтер, 2017. – с. 976.
6. Сафончик О. І. Правове регулювання припинення шлюбу в Україні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Одеса, 2004. 22 с.
7. Научно-практический комментарий Семейного кодекса Украины / Ю. С. Червоний и др.; под ред. Ю. С. Червоного. Киев: Истина, 2004. 515 с.
8. Яновицька Г.Б., Кучер В.О. Цивільне право України: підручник [Текст]: в 2-х томах / кол. Авторів; за ред. Яновицької Г.Б., Кучера В.О.. – Львів «Новий світ-2000»: Юрінком Інтер, 2018. – 872 с.

Тищук Наталія Олексіївна,
аспірантка кафедри цивільного права
Національного університету «Одеська юридична академія»

ОСОБЛИВОСТІ, ЯКІ ВИНИКАЮТЬ ПРИ УКЛАДЕННІ ПРАВОЧИНІВ МАЛОЛІТНІМИ ТА НЕПОВНОЛІТНІМИ ОСОБАМИ ЧЕРЕЗ ІНТЕРНЕТ

Розвиток інформаційних технологій, перехід у онлайн-режим всіх сфер нашого життя, в тому числі і вчинення правочинів, обізнаності малолітніх та неповнолітніх осіб у використанні технологій та масового переходу на покупки в режимі онлайн, безготівкові форми розрахунків, впровадженням різного роду сервісів, які обслуговують дану сферу, обумовлює виникнення питання про співвідношення розширення фактичних можливостей малолітніх та неповнолітніх вчиняти правочини та вчинення їх в межах правових норм, а також про захист зазначених осіб від незаконних чи невігідних правочинів, вчинених під впливом як традиційних факторів (помилка, обман,

зловживання тощо), так і особливих факторів, які напряду пов'язані із застосуванням технологій (вчинення електронного правочину, ідентифікація особи та підтвердження обсягу дієздатності тощо).

Разом з тим, майже відсутні дослідження особливостей, які виникають при укладенні правочинів малолітніми та неповнолітніми особами, в тому числі через Інтернет. В цьому контексті виникає необхідність вивчення питання щодо захисту зазначених осіб від незаконних чи не вигідних для дитини правочинів, вчинених під впливом як традиційних факторів (помилка, обман, зловживання тощо), так і особливих факторів, які напряду пов'язані із застосуванням технологій (вчинення електронного правочину, ідентифікація особи та підтвердження обсягу дієздатності тощо). Реальне розширення кола правочинів, які вчиняються малолітніми та неповнолітніми спричиняє розгляд питання щодо розширення їх обсягу дієздатності та забезпечення безпеки вчинення правочинів шляхом впровадження новітніх технологічних рішень.

На формування моральності особистості у віртуальній реальності досить сильно впливає фактична відсутність прив'язки контенту до моральних законів, моральних норм спільного існування людей, що зумовлено анонімністю та повною свободою від будь-яких обмежень Інтернет-середовища [1, с. 168]. Особливе значення це має для користування таким контекстом малолітніми та неповнолітніми особами, адже Інтернет, як соціальний інститут, має низку специфічних характеристик, що визначають процес соціалізації особи, яка відрізняється від традиційних соціальних інститутів (сім'ї, громадських організацій, освітніх та релігійних установ тощо). Тут має місце негативний вплив на індивідуальність та її формування (що проявляється в змінах психіки, психічного здоров'я, зрушеннях в цінностях, життєвих позиціях, орієнтирах, світогляді особистості тощо), наслідком чого є негативний вплив на суспільну свідомість.

Елементи негативного впливу Інтернету на поведінку малолітніх та неповнолітніх є, зокрема, у: блогах, соціальних мережах, мережових групах та інтернет-товариствах тощо, які чинять свого роду психологічний (моральний) тиск внаслідок несформованої психіки дитини, бажання відповідати конкретній інтернет-групі, страх бути приниженим, висміяним тощо. Особливої актуальності набули проблеми: подолання кібер-булінгу, наслідком якого може бути кіберсуїцид; вільного доступу до інформації девіантного характеру, яка пропагує антисоціальну поведінку, що може спричинити протиправну поведінку неповнолітнього; порушення особистих немайнових прав шляхом викладання на telegram-каналах або просто у

вільний доступ фото та відео психічного та фізичного насилля однолітків (побиття, фото провокаційного характеру внаслідок нетверезого стану) тощо. Великий вплив на бажання вчинити той чи інший правочин має реклама, яку можна спостерігати і при користуванні Інтернетом.

Малолітні та неповнолітні особи, які мають ще не сформовану психіку, не можуть розсудливо відділяти раціональне від «інформаційного сміття» та бажають «змагатися» з однолітками, якось виділитися, або ж просто «хочуть те що є в рекламі», внаслідок чого намагаються вчинити правочини, на які законні представники ніколи б не дали згоди. Зокрема, на практиці є випадки вчинення правочинів дітьми на досить значні суми (наприклад, розпорядження коштами, подарованими на день народження), або обмін дорогими речами, на які не надано дозвіл законних представників, і які фактично є недійсними.

Вчинення правочинів може відбуватися не лише при використанні спеціальних інтернет-сторінок зареєстрованих юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців, але й при використанні соціальних мереж, найбільш розповсюдженими з яких нині є Facebook, YouTube, Twitter, Instagram, Telegram та інші. Вчинення правочинів з використанням соціальних мереж є досить розповсюдженим серед малолітніх та неповнолітніх осіб, отже і зловживань тут може бути досить багато (наприклад, введення в оману щодо якості товару; шахрайство при внесенні авансу чи передплати; проведення різного роду челенджів, наслідком яких може бути порушення особистих немайнових прав або завдання шкоди здоров'ю; схилення до вживання заборонених напоїв тощо; порушення норм щодо обробки персональних даних та інше).

Складність забезпечення ефективності правового регулювання Інтернету полягає не лише у відсутності систематизованого або узгодженого законодавства щодо регулювання відповідних відносин, але й в об'єктивних особливостях та закономірностях функціонування самого Інтернету, які фактично «дозволяють» будь-кому анонімно робити в мережі що завгодно. Фактична неможливість законного притягнення до юридичної відповідальності правопорушників у мережі Інтернет, що особливо проявляється на прикладі адміністративної та кримінальної відповідальності, зумовлює безмежну свободу дій, яку нині можна спостерігати у віртуальному кіберпросторі [2]. Тому необхідним є розширення кола інформаційно-комунікативних відносин, що мають підпадати під правове регулювання. Особливо це стосується проблем правового регулювання інформаційного

обігу та комунікації в Інтернеті, до якої мають доступ навіть діти дошкільного віку.

Нині має місце певна залежність дітей, особливо малолітніх, від комп'ютерних ігор, онлайн-розваг. Соціопитування підтверджують той факт, що близько 75 % респондентів (це діти- школярі віком від 8 до 14 років) 1/3 частину свого вільного часу проводять за розвагами в Інтернеті (перегляд фільмів-онлайн, спілкування у соціальних мережах, ігри-онлайн). Більшість Інтернет-ігор мають на меті отримання прямого або «прихованого» грошового прибутку, що відбувається, зокрема, шляхом перерахування готівки на певні рахунки (за допомогою банківської картки, мобільного телефону, платіжного терміналу, електронних грошей тощо), а висунута публічна оферта адресована до необмеженого кола осіб, де вікових обмежень або не існує, або вони окреслені лише формально (фактичного контролю за їх дотриманням не здійснюється) [3, с. 48-49].

Про розширення обсягів дієздатності як малолітнім, так і неповнолітнім особам свідчить і поданий 27.12.2019 р. до Верховної Ради проект Закону України № 2684[4], який передбачає: введення поняття «підліток» (дитина у віці від 10 до 18 років); розширення правомочностей неповнолітньої особи.

Отже, з одного боку інформатизація суспільства спричинила ситуацію, в якій фактичний обсяг дієздатності малолітніх та неповнолітніх осіб є ширшим, аніж закріплений законодавчо. Разом з тим, порушень прав та законних інтересів та зловживань в сфері вчинення правочинів такими особами також значно більше, що спричинено, зокрема, особливостями їх вчинення в Інтернеті (невизначеність місцезнаходження сторін; невизначеність часу відправлення та одержання інформаційних матеріалів; складність ідентифікації учасників; невизначеність відносно вірогідності отриманої інформації та доказуваність факту укладення договору; залежність відносин між учасниками мережі від відносин з інформаційними провайдерами; електронний характер документообігу в мережі, що обумовлює необхідність застосування спеціального програмного і апаратного забезпечення; укладення договорів програмами-роботами без участі людини та ін.).

Зазначене дає підстави зробити висновок про необхідність застосування комплексного підходу. З одного боку – розширення обсягів дієздатності малолітніх та неповнолітніх осіб (в тому числі уточнення вікових меж для кожної з категорій зазначених осіб), з іншого – використання технологій, які б дали можливість дотримуватися закріплених обмежень щодо вчинення тих чи інших правочинів, максимально об'єктивно висвітлювали інформацію щодо

ідентифікації особи, вираження її волі, давали можливість захистити права дітей від порушень.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Гарасимів Т.З. Регуляція поведінки особи у віртуальному середовищі. ІТ право: проблеми і перспективи розвитку в Україні: зб. матер. науково-практ. конф. Львів, 2016. С. 167-169.
2. Лесько Н.В. Проблеми забезпечення інформаційної безпеки дітей в мережі Інтернет. ІТ право: проблеми і перспективи розвитку в Україні: зб. матер. науково-практ. конф. Львів, 2016. С. 223-229.
3. Стефанчук М.О. До питання про зміст часткової дієздатності у цивільному праві України. EurasianAcademicResearchJournal. 2016. № 5. С. 46-55.
4. Проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо реалізації прав підлітків у сфері охорони здоров'я від 27.12.2019 р. №2684. http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=67795

*Мінковський Вадим Вадимович,
юрисконсульт Юридичного відділу
ТОВ «ОДЕСАГАЗ-ПОСТАЧАННЯ»*

ЦИВІЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ

Із розвитком мережі Інтернет усі користувачі отримали можливість вільного доступу до величезної кількості різноманітних об'єктів інтелектуальної власності. До таких об'єктів можна віднести літературні твори, комп'ютерні програми, різноманітні аудіо- та відеоматеріали. Проте, через таку можливість все частіше виникають випадки порушення прав інтелектуальної власності при використанні зазначених об'єктів. До таких порушень можна віднести плагіат, неправомірне публікування творів на різноманітних веб-сайтах без зазначення автора твору, піратство.

Слід погодитися із Ю.Є. Атамановою, яка зазначає що вільний доступ до інформації відповідно до принципу діалектичного розвитку має й зворотній бік – у відкритому стані інформація та об'єкти права інтелектуальної власності потрапляють до мережі Інтернет без згоди й навіть поза межами обізнаності автора, чим порушуються не тільки права автора на отримання винагороди за свій інтелектуальний труд, а і його особисті немайнові права, перш за все, право вимагати визнання свого авторства шляхом зазначення належним чином власного імені на творі і його примірниках і за будь-якого публічного використання твору [1].

Оскільки у більшості випадків використання об'єктів інтелектуальної власності в мережі Інтернет відбувається без наявності договірних відносин та без укладеного в письмовій формі договору постає проблема притягнення порушника до цивільної відповідальності за порушення прав інтелектуальної власності.

Найбільш розповсюдженою процедурою вирішення спорів щодо прав автора на твір є цивільно-правова відповідальність. Головною ознакою цивільного правопорушення є те, що внаслідок суспільно шкідливого, протиправного діяння спричиняється шкода майновим і особистим немайновим відносинам суб'єктів права. Основна мета такої відповідальності – не покарання за недотримання встановленого правопорядку, а відшкодування заподіяної шкоди. Особливостями цивільно-правової відповідальності є: майновий характер; компенсаційний характер; відшкодування моральної шкоди [2].

Під цивільно-правовими способами захисту права інтелектуальної власності, що реалізуються, як правило, у юрисдикційній формі, розуміються закріплені законодавством матеріально-правові заходи примусового характеру, за допомогою яких здійснюється визнання та відновлення порушеного права інтелектуальної власності, а також вплив на правопорушника [3].

На законодавчому рівні порядок припинення порушень авторського права та суміжних прав з використанням мережі Інтернет закріплено у статті 52-1 Закону України «Про авторське право та суміжні права». Так, відповідно до зазначеної статті при порушенні будь-якою особою авторського права і суміжних прав, вчиненому з використанням мережі Інтернет, суб'єкт авторського права має право звернутись до власника веб-сайту або веб-сторінки на якому (якій) розміщена або в інший спосіб використана відповідна електронна (цифрова) інформація, із заявою про припинення правопорушення [4].

Частиною другою цієї статті встановлено перелік реквізитів заяви про припинення порушення. Однак, залишається відкритим питання щодо особи, яку необхідно притягнути до відповідальності, адже в більшості випадків неможливо встановити, кому саме належить веб-сайт.

Слід зазначити, що правовласник має можливість ідентифікувати власника веб-сайту за допомогою бази даних WHOIS [5]. Однак, після набрання законної сили Законом України «Про захист персональних даних» процес доказування причетності особи до вчинення порушення права інтелектуальної власності значно ускладнився [6].

Так, відповідно до ст.2 зазначеного Закону персональними даними є відомості чи сукупність відомостей про фізичну особу, яка ідентифікована або може бути ідентифікована. Крім того, відповідно до ст.16 Закону доступ до персональних даних третім особам надається лише за письмовим запитом щодо доступу до персональних даних [6].

Таким чином, у випадку отримання із зазначеного джерела інформації щодо власника веб-сайту постає питання щодо використання такої інформації як доказу при судовому захисті порушеного права. Адже відповідно до ст. 77 ЦПК України Суд не бере до уваги докази, що отримані з порушенням порядку, встановленого законом [7].

Підсумовуючи, слід зазначити, що на сьогодні існує проблема із притягненням правопорушника до цивільної відповідальності за порушення прав інтелектуальної власності в мережі Інтернет. Вона полягає у відсутності законодавчо регламентованого механізму встановлення особи, яка є власником веб-сайту, на якому неправомірно розміщено об'єкти інтелектуальної власності. Так, навіть якщо за допомогою бази даних WHOIS буде встановлено власника веб-сайту, на якому розміщено об'єкт інтелектуальної власності, така інформація не може бути використана як доказ в процесі судового захисту прав, адже вона отримана з порушенням законодавства.

Для вирішення зазначеної проблеми пропонуємо розробити та на законодавчому рівні закріпити механізм притягнення особи до цивільної відповідальності за порушення прав інтелектуальної власності в мережі Інтернет, який передбачав би порядок пошуку порушника та порядок доведення його вини.

ЛІТЕРАТУРА:

1.Атаманова Ю.Є. Захист прав інтелектуальної власності у мережі Інтернет: світовий досвід та вітчизняні перспективи / Право та інновації №3(7), 2014.-с.7-14.

2. Підопригора О. А., Мельник М. Г. Мельник О. М. Право інтелектуальної власності в Цивільному кодексі України // Цивільний кодекс України. Міркування з окремих проблем застосування. Науковий збірник – К.: Слово, 2005. – 368 с. – С. 54

3. Жаров В. О. Захист права інтелектуальної власності. Захист авторського права і суміжних прав. Захист права промислової власності. Навч. посібник. – К.: ЗАТ «Інститут інтелектуальної власності», 2003. – 64 с. – С. 47.

4.Закон України «Про авторське право і суміжні права» / Відомості Верховної Ради України, 1994, №13, ст.64 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3792-12#Text>

5.База даних WHOIS [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://whois.net/>

6.Закон України «Про захист персональних даних»/ Відомості Верховної Ради України, 2010, №34, ст.481 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2297-17#Text>

7.Цивільний процесуальний кодекс України/ Відомості Верховної Ради України, 2004,№40-41, 42, ст.492 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text>

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	3
<i>Харитонов Євген Олегович</i>	<i>5</i>
ІТ, ПАНДЕМІЯ КОВІД-19 І ОНОВЛЕННЯ ЦИВІЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ	
<i>Харитонova Олена Іванівна</i>	<i>9</i>
ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ У ГАЛУЗІ ІТ У КОНТЕКСТІ ОНОВЛЕННЯ ЦИВІЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ	
<i>Єрмоленко Володимир Михайлович</i>	<i>12</i>
ДЕЯКІ ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ІТ ПРАВА	
<i>Сафончик Оксана Іванівна</i>	<i>16</i>
ДО ПИТАННЯ КЛАСИФІКАЦІЇ ПРАВОВИХ НАСЛІДКІВ ПРИПИНЕННЯ ІШЛЮБНИХ ПРАВОВІДНОСИН	
<i>Яворська Олександра Степанівна</i>	<i>20</i>
ІНТЕЛЕКТУАЛЬНЕ ПРАВО У КОНТЕКСТІ РЕКОДИФІКАЦІЇ ЦИВІЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ	
<i>Адаховська Надія Сергіївна, Кривенко Юлія Василівна</i>	<i>22</i>
ОКРЕМІ ПРОБЛЕМИ ПРАВА В УМОВАХ СУЧАСНОЇ ЦИФРОВОЇ РЕАЛЬНОСТІ	
<i>Берназ-Лукавецька Олена Михайлівна, Берназ Дмитро Васильович</i>	<i>25</i>
НАДАННЯ МЕДИЧНИХ ПОСЛУГ В ОНЛАЙН РЕЖИМІ	
<i>Вороніна Надія Вікторівна</i>	<i>27</i>
ОН-ЛАЙН СТРАХУВАННЯ: ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ	
<i>Нlynіana Kateryna Mykhailivna</i>	<i>29</i>
LEGAL REGULATION OF CHILDREN’S RIGHTS IN THE FAMILY LAW OF EUROPEAN COUNTRIES	
<i>Гончаренко Влада Олександрівна</i>	<i>31</i>
ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПОПЕРЕДНЬОГО ДОГОВОРУ ЗА ЦИВІЛЬНИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ	
<i>Гришко Уляна Петрівна</i>	<i>33</i>

ПРАВОВІ ЗАПОЗИЧЕННЯ У СФЕРІ ЗАХИСТУ ПРАВ СПОЖИВАЧІВ ТРАНСПОРТНИХ ПОСЛУГ ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ ТА ЄС	
<i>Калітенко Оксана Михайлівна</i>	36
ДО ПИТАННЯ ПРО ПРАВОВУ ПРИРОДУ ЕЛЕКТРОННИХ РЕЄСТРІВ ТА ЇХ МІСЦЕ В СИСТЕМІ ОНОВЛЕНОГО ЦИВІЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА	
<i>Кирилюк Алла Володимирівна</i>	39
ПРАВОВА ВРАЗЛИВІСТЬ ОБ'ЄКТІВ АВТОРСЬКОГО ПРАВА В МЕРЕЖІ	
<i>Костова Наталія Іванівна</i>	43
ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ МОДЕРНІЗАЦІЇ ЕЛЕКТРОННОЇ КОМЕРЦІЇ	
<i>Некіт Катерина Георгіївна</i>	46
ПРОМИСЛОВІ ДАНІ ЯК ПОТЕНЦІЙНІ ОБ'ЄКТИ ПРАВА ВЛАСНОСТІ	
<i>Мартинюк Едуард Іванович, Никитченко Олена Едуардівна</i>	50
ВІРТУАЛІЗАЦІЯ РЕЛІГІЇ: ПРАВОВИЙ ВИМІР	
<i>Ткалич Максим Олегович, Дмитрів Володимир Степанович</i>	53
ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВІ ДОГОВОРИ У СФЕРІ СПОРТУ	
<i>Ткалич Максим Олегович, Панченко Богдан Миколайович</i>	55
ОСОБЛИВОСТІ ДОГОВОРУ ПРО ПЕРЕХІД ГРАВЦЯ У ПРОФЕСІЙНОМУ СПОРТІ	
<i>Ткалич Максим Олегович, Толмачевська Юлія Олегівна</i>	58
ПРАВОВІ ОСНОВИ РЕГУЛЮВАННЯ ВІДНОСИН У СФЕРІ КІБЕРСПОРТУ	
<i>Токарева Віра Олександрівна</i>	60
ДОТРИМАННЯ GDPR В УМОВАХ COVID-19	
<i>Бенецький Сергій Дмитрович</i>	63
ЩОДО ПИТАННЯ ЗАГАЛЬНИХ ЗАСАД ТУРИСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТУРИСТИЧНИХ ОПЕРАТОРІВ ТА ТУРИСТИЧНИХ АГЕНТІВ	
<i>Воротинцева Інна Валеріївна</i>	66
ДО ПИТАННЯ ПРО ОНОВЛЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА ЩОДО РЕГУЛЮВАННЯ ЦИВІЛЬНИХ ПРАВОВІДНОСИН В СФЕРІ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ФІЗИЧНОЇ ОСОБИ-ПІДПРИЄМЦЯ	
<i>Колодін Артем Олексійович</i>	69
ПРАВОВА ПРИРОДА І ЗНАЧЕННЯ ЧАРТЕРУ В УКРАЇНСЬКОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ І ЗАКОНОДАВСТВІ КРАЇН ЄС	

Кучерявенко Вікторія Сергіївна	72
ПРАВО НА ВІДПОВІДЬ, ЯК СПОСІБ ЗАХИСТУ ПРАВА НА ЧЕСТЬ, ГІДНІСТЬ ТА ДІЛОВУ РЕПУТАЦІЮ ПОРУШЕНОГО ВІНТЕРНЕТ-ЗМІ	
Лебедєва Ганна Володимирівна	76
ЦЕНзуРА ЯК ЕЛЕМЕНТ КОНТРОЛЮ ОБОРОТУ ОБ'ЄКТІВ АВТОРСЬКОГО ПРАВА	
Непомящая Ірина Олексіївна	77
ДО ПИТАННЯ ЗАХИСТУ ПЕРСОНАЛЬНИХ ДАНИХ, ЩО МІСТЯТЬСЯ В ДЕРЖАВНОМУ РЕЄСТРІ РЕЧОВИХ ПРАВ НА НЕРУХОМЕ МАЙНО	
Писаренко Марина Олександрівна	80
РОЛЬ КОМУНАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ ДЛЯ РОЗВИТКУ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УМОВАХ ОНОВЛЕННЯ ЦИВІЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА	
Плюшко Дмитро Сергійович	82
ЩОДО АНАЛІЗУ ДОСВІДУ КРАЇН ЄС З ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ НАСЛІДКІВ ПРИПИНЕННЯ ШЛЮБУ МІЖ ЧОЛОВІКОМ І ЖІНКОЮ, ЯКІ Є ГРОМАДЯНАМИ РІЗНИХ КРАЇН	
Тищук Наталія Олексіївна	85
ОСОБЛИВОСТІ, ЯКІ ВИНИКАЮТЬ ПРИ УКЛАДЕННІ ПРАВОЧИНІВ МАЛОЛІТНІМИ ТА НЕПОВНОЛІТНІМИ ОСОБАМИ ЧЕРЕЗ ІНТЕРНЕТ	
Мінковський Вадим Вадимович	89
ЦИВІЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ	

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В УМОВАХ ОНОВЛЕННЯ ЦИВІЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА

МАТЕРІАЛИ
Всеукраїнського круглого столу

13 червня 2020 року

*За загальною редакцією
доктора юридичних наук, професора Є. О. Харитонова*

Підписано до друку 30.08.2020.
Формат 60х84/16. Ум-друк. арк. 24,36.
Наклад 100 прим. Зам. № 2008-21.

Видано і віддруковано в ПП «Фенікс»
(Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 1044 від 17.09.02).
Україна, м. Одеса, 65009, вул. Зоопаркова, 25.
Тел. +38 050 7775901 +38 048 7959160
e-mail: fenix-izd@ukr.net
www.feniksbooks.com